

Πίνατ και Κλειώ

Τα κατοικίδια
του Μεγάρου Μαξίμου
Του Φίλιππου Κόλλια

Πάνος Τσακλόγλου

«Το πιστοποιητικό γέννησης
της ελληνικής κρίσης
δεν γράφει 2010,
γράφει 2001»

Του Μάκη Προβατά

Γιάννης Στάνκογλου

Ο αντιστάρ
μεταμορφώνεται ξανά
Του Δημήτρη Αθανασιάδη

Ιωάννης Βικέλας

Μια συζήτηση με τον
90χρονο μύθο της αρχιτε-
κτονικής και τον γιο του,
αρχιτέκτονα Αλέξη Βικέλα

Της Πηνελόπης Μασούρη

Μίλτος Γκολέμας

Ο καταξιωμένος
ζωγράφος μιλάει στην Α.Β.
Της Κρυστάλλης Γλυνιαδάκη

Top Employer για 10^η συνεχόμενη χρονιά!

Γιατί αξίζει.

Μια αναγνώριση για όσα κάνουμε
για τους ανθρώπους μας.
Γιατί το αξίζουν.

team.lidl.gr

Info-diet

Της ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗ

BAR 107

Το νέο δακρυγόνο της Αθήνας.
Το σούπερ στέκι-μπαρ της Στέγης.

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ

«Θα 'ναι νύχτα στο Καράκας» της Καρίνα Σάινθ
Μπόργο. Βιβλιάρα! Ξαναδιαβάστε το!
(εκδ. Πατάκη)

ΜΕΛΠΩ ΖΑΡΟΚΩΣΤΑ

Έφυγε η πιο κομψή και έξυπνη σε ρόλους
ντάμας/φίλης του παλιού
ελληνικού κινηματογράφου.

HELLENIC HERITAGE (HH.GR)

Η καινούργια ενιαία ψηφιακή πύλη για μνημεία,
μουσεία και εμπειρίες πολιτισμού.
Ανακαλύψτε μουσεία της Ελλάδας, κλείστε
εισιτήρια, διαβάστε συναρπαστικές ιστορίες
για τον ελληνικό πολιτισμό, την τέχνη, τη
γαστρονομία και τον σύγχρονο τρόπο ζωής.

ΚΟΥΠΕΣ ΚΑΙ ΑΡΩΜΑΤΙΚΑ ΚΕΡΙΑ

Τα δημοφιλέστερα δώρα και φέτος στα Secret
Santa και τις κοπές βασιλόπιτας στα γραφεία
της Αθήνας. Ακολουθούν με μεγάλη διαφορά
τα κασκόλ και οι μίνι πτυσσόμενες ομπρέλες.

ΑΡΧΙΖΕΙ ΤΟ ΞΗΛΩΜΑ ΤΩΝ ΤΡΟΛΕΪ

Επιτέλους! Να καθαρίσει λίγο ο αττικός
ουρανός από τα καλώδια που τον σκέπαζαν.

ΣΥΜΒΟΥΛΗ

Τηλεφώνησε στη γιαγιά σου που είναι μόνη
της. Κάνε μια ηλικιωμένη γυναίκα ευτυχισμένη.

ΓΡΑΜΜΕΝΟ ΣΕ ΤΟΙΧΟ ΕΡΕΠΙΟΥ

«Το παρόν δίδεται αντιπαροχή.
Και το μέλλον επίσης».
(Μεταξουργείο)

ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΙΣ

Μήπως μετά τις αμβλώσεις να μπει σε διαβού-
λευση και η ψήφος των γυναικών;

Η ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ ΤΟΥ ΜΗΝΑ

Το «Ρέκβιεμ για το τέλος του έρωτα». Η πιο πο-
λυσυζητημένη παράσταση στη Λυρική, που
υπογράφουν τα τρία μεγαθήρια
Κουμεντάκης-Παπαϊωάννου-Κουρεντζής,
είναι ήδη sold out πριν αρχίσει.

MORRISSEY

Πιο πολύ συζητιέται για τις συναυλίες που ακου-
ρώνει και τους καβγάδες με τους φαν,
παρά για τα singles που βγάζει.

MARINA KORINA MATSAΔO

Το Νόμπελ Ειρήνης δεν αντιμετωπίζεται σαν
δυναράκι στην Κυψέλη. Ούτε νοικιάζεται,
ούτε πουλιέται, ούτε χαρίζεται.

ΝΕΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΩΜΑ

Ετοιμαστείτε να απολαύσετε κάθε μερντέ
με αξιώσεις Μεγάρου.

ΝΑ ΑΠΕΧΘΑΝΕΣΑΙ

Ό,τι έρπει.

Σε βλέπω!

Της ΛΕΝΑΣ ΔΙΒΑΝΗ

Σε βλέπω να γιορτάζεις το πτυχίο σου

Έμπαίνα προχτές στο προαύλιο του Πανεπιστημίου Μακεδονίας για να
κάνω μια διάλεξη. Γύρω μου παντού ασημένια κομψοτε. Στον τενεκέ
των σκουπιδιών τα υπολείμματα του εορτασμού με ξεγέλασαν προς
στιγμήν. Πού είμαι; Στο 2006 ή στο 2026; Το 2006 ήξερες πως, αν έ-
παιρνες πτυχίο, έβρισκες δουλειά, κι αν δεν ήσουν πολύ φιλόδοξος,
μπορούσες και να μην ξαναοίξεις βιβλίο στη ζωή σου. Μια δουλίτσα να
σε θρέψει θα σ' την έβρισκε το πτυχίο σου – λογικό να το γιορτάσεις,
αφού θα χορτάσεις μ' αυτό.

Σήμερα όμως; Γιατί γιορτάζετε το πτυχίο σας με τόσο ενθουσιασμό,
παιδες μου; Δεν ακούσατε τις καμπάνες που σήμαναν το τέλος της εφά-
παξ εκπαίδευσης; Η ιδέα ότι σπουδάζεις στα 18 για να δουλεύεις μέχρι
τα 65 πέθανε. Τα πτυχία ήδη είναι στην ουσία σπονδυλωτά. Κάθε 3-4
χρόνια πρέπει να παίρνεις πρόσθετα μικροπτυχία για να παραμένεις
σχετικός. Αυτό που πήρες τώρα δεν είναι παρά η αφετηρία της αένας
εκπαίδευσης που σε περιμένει για να βρεις δουλειά, αν υπάρχει καμιά
και δεν τις έχει εξαφανίσει όλες το ΑΙ. Ήδη οι μεγάλες εταιρείες δεν σε
προσλαμβάνουν βάσει του πτυχίου σου αλλά των δεξιοτήτων σου (και
δυστυχώς οι περισσότερες σχολές στα ΑΕΙ μας σ' αφήνουν αδέξιο).

Παρ' όλα αυτά μη μ' ακούτε, παιδιά μου αγαπημένοι. Γράψτε με στα
παλιά σας τα μποτάκια. Γλεντήστε το όσο μπορείτε τώρα που μπορείτε.
Στο κάτω κάτω, στον τρελόκοσμο που σας αναγκάσαμε να ζείτε κανέ-
νας δεν μπορεί να προβλέψει τι θα γίνει αύριο. Πολλώ μάλλον εγώ, που
δεν είμαι και ο Ισαάκ Ασίμωφ...

ΤΟ ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΜΑΣ

Αυτή την εβδομάδα το σχεδιάζει
ο **Μίλτος Γκολέμας**. Γεννήθηκε στην
Αθήνα το 1967. Έκανε τα πρώτα του
μαθήματα ζωγραφικής στο εργαστήριο
του Ν. Στέφου και στη συνέχεια
σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών
Τεχνών της Αθήνας με δάσκαλο τον
Π. Τέτση. Έργα του βρίσκονται στη
συλλογή της Εθνικής Πινακοθήκης,
στη συλλογή Εμφιετζόγλου και σε
άλλες ιδιωτικές συλλογές και μουσεία.
Ζει και εργάζεται στην Αθήνα. Το
έργο του εξωφύλλου φιλοξενείται
στη νέα ατομική του έκθεση με τίτλο
«Οροπέδιο» στην Γκαλερί Ζουμπουλάκη,
σε επιμέλεια του Χριστόφορου Μαρίνου
(22 Ιανουαρίου έως 21 Φεβρουαρίου).
Φωτό εξωφύλλου: Λεωνίδας Δημακόπουλος

Athens Voices

Του ΓΙΑΝΝΗ ΝΕΝΕ
panikoval500@gmail.com

Λόγια που ακούστηκαν δημοσίως στην Αθήνα

«Αν η μάνα μου δεν ήταν
τόσο λεπτή, τώρα δεν
θα ήταν στη ζωή...
Θα μου πεις, και που είναι,
τι καταλαβαίνει;»

(Πεννηντάρα κυρία στις αναχωρήσεις
του αεροδρομίου Ελ.Βενιζέλος, Παρασκευή πρωί)

Κομπόι 40άρηδες συζητούν σε καφέ
του αεροδρομίου της Αθήνας:

- Και τι σπουδές είχε
κι έπιασε δουλειά
στο Υπουργείο Πολιτισμού
στο Ντουμπάι;
- Ήταν ντι-τζέι.

...και συνεχίζουν:

- Τι δουλειά κάνει αυτός
κι έχει τέτοιο σπίτι;
- Αγοράζει χρυσό από
την Υεμένη και τον πουλάει
στους Άραβες.
- Και είναι νόμιμο αυτό;
- Δεν ξέρω.
(Παρασκευή πρωί)

Αγόρι με το μηχανάκι του έχει
σταματήσει και περιμένει το κορίτσι του
να ανέβει πίσω.

- Ανέβηκες, αγάπη;
- Είδες; Ούτε που με
κατάλαβες. Πούπουλο.
(Άγιος Κωνσταντίνος, Πειραιάς, Πέμπτη απόγευμα)

«ΓΙΑΤΙ έστειλες τις
φωτογραφίες στον Αντώνη
κι αυτός τις ανέβασε
ΟΛΕΣ; ΓΙΑΤΙ;»

(Γυναίκα ουρλιάζει στον άντρα της (:) στη μέση
του δρόμου, ενώ αυτός θέλει να ανοίξει η γη να τον
καταπιεί. Μέρα μεσημέρι, Χαριλάου Τρικούπη.)

Κορίτσια συζητούν στο πατάρι
γνωστού café στο κέντρο:

- Πώς είναι φατσικά;
- Φοράει συνέχεια τζιν.
(Δευτέρα μεσημέρι, Εξάρχεια)

Πώς να αλλάξουμε τον κόσμο χωρίς να κάνουμε τα παλιά λάθη

Ο **Jean Birnbaum** διατρέχει την προσωπική του ιστορία ως αγωνιστή της αριστεράς

Της ΣΩΤΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

Το βιβλίο «La force d'être juste, Changer le monde sans refaire les mêmes erreurs» (*Η δύναμη του να είσαι δίκαιος - Πώς να αλλάξουμε τον κόσμο χωρίς να κάνουμε τα ίδια λάθη*) του Jean Birnbaum, αρχισυντάκτη της Le Monde des livres, δείχνει ότι υπάρχουν ακόμα δημοσιογράφοι του ομίλου της εφημερίδας Le Monde που κρατούν απόσταση από τη woke ιδεολογία διασώζοντας αξιοπρέπεια και σοβαρότητα. Σ' αυτό το βιβλίο, ο Birnbaum ασκεί κριτική στην αριστερά μέσω ενός διαγενεακού διαλόγου με τον ενθουσιώδη νεαρό ακτιβιστή που κάποτε υπήρξε. Αλλά, αν και ήταν και παραμένει «αριστερός» υπό την ευρεία έννοια (ποια είναι άραγε αυτή η έννοια στον 21ο αιώνα;), ως Γάλλος, δεν αντλεί έμπνευση μόνο από τον κλασικό μαρξισμό· αντλεί έμπνευση από πλήθος διανοητικών πηγών: από τον τροτσικισμό, από τον χριστιανικό ανθρωπισμό, από τον Όργουελ, από τον Ζαμιάτιν κι από τους πάλαι ποτέ αντιφρονούντες των κομμουνιστικών κομμάτων όπως ο David Rousset και ο Victor Serge.

Αντίθετα από τους κομμουνιστές του Τρίτου Κόσμου και της εσχατίας της Ευρώπης, άνθρωποι σαν τον Jean Birnbaum είχαν την ευκαιρία και τη διαύγεια να καταγράψουν την ιστορία της αριστεράς και να ανιχνεύσουν τα ψήγματα της αλήθειας μέσα στον ωκεανό των ιδεοληψιών και των ψεμάτων. Έτσι, αυτό το βιβλίο περιγράφει το αυτονόητο: το πώς η αριστερή παράταξη, η παράταξη του Birnbaum, η οποία αναπαράγεται με ζήλο τους αυταρχικούς μηχανισμούς που ισχυρίζεται ότι καταπολεμά, επαναλαμβάνει αδιάκοπα και με ποικίλους τρόπους, το πνεύμα των δικών της Μόσχας. Τα σχεταριστικά αντανάκλαστικά καθορίζουν την πολιτική της έναντι τόσο των ιδεολογικών της εχθρών όσο και των ομοϊδεατών της: τα αριστερά κόμματα, ακόμα και τα μη κομμουνιστικά, τα «σοσιαλιστικά» ας πούμε, εκδιώκουν την κριτική σκέψη και επιβάλλουν αμνησία την οποία ενορχηστρώνουν πολλοί διανοούμενοι και πολιτικοί. Ως αποτέλεσμα, οι σημερινοί νέοι που «στρατεύονται» (ο όρος είναι εύγλωττος) στο φάσμα της αριστεράς επαναλαμβάνουν χιλιοπαιγμένες σκηνές χωρίς να γνωρίζουν ότι, μαζί με τους αγώνες (άλλοτε δίκαιους, άλλοτε ασυνάρτητους), συνεχίζουν μια μακρά ιστορία εγκλημάτων.

Με αυτό το βιβλίο ο Birnbaum προσπαθεί να απενθυμίσει την εύθραυστη παράδοση του αντι-ολοκληρωτισμού, η οποία, αν και στη δεκαετία του 1930 αναφερόταν εξίσου στον φασισμό, στον ναζισμό και στον κομμουνισμό, σήμερα παραβλέπει όλες τις σταλινοειδείς αριστερές στρεβλώσεις. Στόχος της είναι αποκλειστικά ο «φασισμός», μια φαντασματική οντότητα στην οποία, κατά τη γνώμη της, συνωστίζονται όλοι όσοι δεν είναι επαρκώς «αριστεροί». Η αριστερά, υιοθετώντας το σύνολο των σταλινικών αρχών, έχει ενστερνιστεί αυτό που ο Birnbaum χαρακτηρίζει σταλινισμό-ζόμπι: την υποσχέση μιας βολονταριστικής, μεσοσιανικής, λαϊκιστικής διακυβέρνησης, με αποκλεισμό και αμαύρωση πολιτικών αντιπάλων, πλήση εγκεφάλου (η παλιά έκφραση επανакτά νόημα) μέσω αναίσχυντης προπαγάνδας και προσαρμογής της αλήθειας στις υποτιθέμενες «επαναστατικές» ανάγκες. Το αποτέλεσμα είναι η εθελουφλία, η σιωπή, η κατάπνιξη κάθε διαλόγου και ταυτοχρόνως ο εκκωφαντικός θόρυβος, οι καταγγελίες, οι συκοφαντίες, τα συνθήματα. Στη Γαλλία, όπως σημειώνει ο Birnbaum, αν και πολλοί αριστεροί ίσως αγανακτούν για την ισλαμοφιλία και την αναρχομπαχαλοποίηση στην εκπαίδευση, δεν εκφράζονται δημοσίως «για να μη ρίξουν νερό στον μύλο της αντίδρασης» — τι είχε, Γιάννη, τι είχα πάντα; όπως έλεγαν οι άνθρωποι κατά τον 20ό αιώνα «έχει κολλήσει η βελόνα» στις ίδιες προκαταλήψεις, στις ίδιες προτροπές.

Κοντολογίς, η αλήθεια δεν έχει καμιά σπουδαιότητα κι όλα τα μέσα επιτρέπονται. Ο σταλινισμός-ζόμπι περιλαμ-

βάνει μηχανισμούς που μετατρέπουν τον αντιφασισμό σε όργανο εκφοβισμού: όποιος δεν συμφωνεί, όποιος δεν συμπαρατάσσεται με τους «αντιφασίστες» —όπως αυτοαποκαλούνται οι αριστεροί εφόσον φρονούν ότι απέναντί τους ορθώνονται «φασίστες»— απορρίπτεται με ηθικούς όρους. Αλλά πάντοτε υπάρχει λύτρωση: επιβάλλεται η ευρέως διαδεδομένη πρακτική της αυτοκριτικής, την οποία ενθάρρυναν στο πέρασμα των αιώνων η Εκκλησία και τα σκοταδιστικά καθεστώτα. Η ιστορία, η φάρσα, μοιάζει να επαναλαμβάνεται: κάποτε, πολλοί αγωνιστές της Οκτωβριανής Επανάστασης και του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος κατηγορούσαν ο ένας τον άλλον για φανταστικές συνωμοσίες, διέγραφαν τους υποτιθέμενους προδότες από το αγαπημένο τους Κόμμα και, στην ΕΣΣΔ τουλάχιστον, τους εκτελούσαν με μια σφαίρα στον σβέρκο.

Στον σύγχρονο κόσμο πολλοί άνθρωποι αναγκάζονται να «επανεέλθουν στον ίδιο δρόμο» ή «να επιστρέψουν στο μαντρί» μέσω καταγγελιών ότι παίζουν το παιχνίδι των φασιστών. Αυτός είναι ο χειρότερος εφιάλτης των αριστερών, οι οποίοι, καθώς νιώθουν μέλη ενός κοπαδιού, περιμένουν αποδοχή και θαλπωρή από τους συντρόφους τους: όποιοι είναι αριστερός ξέρι πως, αν παρεκκλίνει από τη γραμμή, μπορεί να μεταμορφωθεί από σύντροφο σε εχθρό, σε αποστάτη, σε δυνάμει «φασίστα». Σήμερα, στη Γαλλία, πολλοί αριστεροί ριζοσπάστες που διαφώνησαν με την αυταρχική και διχαστική πολιτική του Ζαν-Λυκ Μελανσόν και της ισλαμοφιλικής και ρατσιστικής (κατά των λευκών) παρέας του, κατηγορούνται ότι εξαγοράστηκαν από τη «φασιστική» πλευρά στην οποία περιλαμβάνεται η δεξιά, η κεντροδεξιά και το κέντρο.

**Παράλληλως, υπό την επιρροή ακροαρι-
στερών διανοουμένων** (Annie Lacroix-Riz,
Alain Badiou, VijayPrashad, Grover Furr) αλ-
λά και δόθεν νηφάλιων μαρξιστών (Nancy
Fraser, Silvia Federici, Étienne Balibar,
Isabelle Garo, Emmanuel Renault, Frédéric
London), εντείνεται ο ιστορικός αναθεωρη-
τισμός, σύμφωνα τον οποίον η αριστερά
«ίσω» οδηγήθηκε σε λάθη, πλην όμως ε-
ξαιτίας της πίεσης της άρχουσας τάξης και
του κατηραμένου καπιταλιστικού όφεως.
Μερικοί εξ αυτών εγκωμιάζουν ακόμα την
πολιτική του Μάο ντε Τουνγκ ως μια θεσπέ-
σια στιγμή του επαναστατικού κινήματος,
όπως και την αριστερή τρομοκρατία που
«δυστυχώς» έχει υποχωρήσει — αν και έ-

χει αντικατασταθεί από την ισλαμική, η οποία ωστόσο δεν φαίνεται να αφυπνίζει τις ληθαργικές μας συνειδήσεις. Τουτέστιν, οι πολιτικές εκτιμήσεις, γράφει ο Jean Birnbaum, γίνονται όλο και πιο ανορθολογικές: επιείκεια έναντι της Ρωσίας του Πούτιν, ταύτιση της σημερινής ισλαμιστικής Αλγερίας με τον αντιαποικιοκρατικό αγώνα του 1960 και άμιλλα μεταξύ των αριστερών για το ποιος θα αποδειχθεί πιο ριζοσπαστικός, πιο αντι-Εβραίος, πιο ισλαμόφιλος, πιο «αντι-ιμπεριαλιστής», αντιδυτικός και ούτω καθεξής.

Ο Birnbaum απορεί μπροστά στην άγνοια και στην αγνόηση του «αιματηρού 20ού αιώνα»: μπροστά στο ότι η αριστερά είναι έτοιμη να επαναλάβει τα ίδια λάθη, τις ίδιες φρικαλεότητες. Και παρ' όλ' αυτά, το βιβλίο του είναι αισιόδοξο: καθώς ο Birnbaum πιστεύει ότι υπάρχουν πολλές αιτίες στον κόσμο για να εξεγερθεί κανείς, συνιστά πρότερη έρευνα, μάθηση και γνώση όλων των ιδεών που προέκυψαν από την πολυετή μελέτη του ολοκληρωτισμού. Ανατρέχοντας στην ιστορία ανθρώπων που έπεσαν θύμα της ίδιας τους της ιδεολογίας, του ίδιου τους του κόμματος —τα γαλλικά παραδείγματα είναι εξίσου πολλά με τα ελληνικά—, προτείνει «πολιτικούς αγώνες με ανοικτά μάτια», κάτι που όσοι έκαναν στο παρελθόν βρέθηκαν να απολογούνται και ίσως να ξεσπούν σε λυγμούς πριν από την εκτέλεσή τους. **A**

Πολιτικές τάσεις:

Διαβάζω ότι όλη αυτή η ανακατωσούρα με τα προς ίδρυση νέα κόμματα είχε ως αποτέλεσμα την έστω και κατά 2% περίπου άνοδο του κυβερνώντος κόμματος στην εκτίμηση ψήφου. Και είναι λογικό. Η εξέγερση των αγροτών με τα παράλογα αιτήματα κούρασε τόσο τους ίδιους τους στασιαστές, όσο και την κοινή γνώμη. Και από εκεί που κάποιοι ελαφρόμυαλοι πίστευαν ότι το αγροτικό θα ριξίει την κυβέρνηση, τώρα βλέπουν να μετατρέπεται σε νίκη του Μητσοτάκη. Αν σε αυτό προστεθούν και οι πληρωμές των αγροτικών επιδοτήσεων που εκκρεμούσαν και οι πρώτες αυξήσεις σε μισθούς δημοσίων υπαλλήλων και συντάξεις, το κλίμα αλλάζει, έστω και διειλά, προς όφελος της ΝΔ.

Από την άλλη, το «κόμμα Καρυστιανού» και τα μεγάλα ποσοστά που του δίνουν οι διάφορες μετρήσεις απησυχούν τους «κυρ-Παντελήδες» και τους «Μενου-μευρώπηδες» και τους συσπειρώνουν γύρω από τον Μητσοτάκη. Διότι φαντάζονται την Κάρυ να διαπραγματεύεται με τον Τραμπ, τους Ευρωπαίους και τον Ερντογάν και ανεβάζουν πλαμούς. Και οι καιροί δεν είναι ούτε για πειράματα αλλά ούτε και για πλάκα. Η ψήφος είναι μια πολύ σοβαρή υπόθεση για να τη ρίξουν όπου λάχει, ώστε να εκδηλώσουν τη δυσαρέσκεία τους για τις αυξήσεις των τιμών και τις αδυναμίες της κρατικής μηχανής ελλείψει μεταρρυθμίσεων. Αν σε αυτά προστεθεί και το πολύ επικίνδυνο διεθνές κλίμα, με την επιθετικότητα του Πούτιν και τους παραλογισμούς του Τραμπ, είναι σαφές ότι δεν είναι καιρός για πειράματα. Και μάλιστα με μια χαροκαμένη μάνα που την είδε μέλλουσα νηγέτιδα της χώρας.

Η ΝΔ σήμερα βρίσκεται γύρω στο 30% και ακολουθούν κάτω από το 15% το ΠΑΣΟΚ, η Πλεύση και η Λύση. Το αξιοσημείωτο είναι ο καταποντισμός του ΣΥΡΙΖΑ, μια και το κόμμα Τσίπρα, που αναμένεται, θα συσπειρώσει την ευρύτερη αριστερά και θα φτάσει μέχρι και το ΠΑΣΟΚ. Και αυτός είναι ο λόγος που η βελόνα του Ανδρουλάκη στρέφεται, πλην όμως καθοδικά. Ωστόσο οι πληροφορίες που έρχονται από το κόμμα Καρυστιανού, προς μεγάλη απογοήτευση των αριστερών συμπολιτών μας, μιλούν για ένα σχήμα που θα κινείται στον ακροδεξιό θρησκόληπτο χώρο. Αυτών που πιστεύουν ότι είχαν βρει μια νέα Πασιονάρια του κινήματος. Πρόσφατα η εν λόγω κυρία ζήτησε και δημόσια διαβούλευση για το θέμα των αμβλώσεων, και το γλυκό ήρθε και έδωσε. Αν είναι να μετατραπούμε σε Αμερικάνικο Νότο ή να γυρίσουμε καμιά πενήνταχρονη πίσω, να μας λείπει η νέα σωτήρας της χώρας.

Η μικρή πτώση ή και η στασιμότητα του ΠΑΣΟΚ δηλώνει ξεκάθαρα ότι ο κεντρικός κόσμος, που συνήθως βγάζει την κυβέρνηση, δεν εμπιστεύεται τον Νίκο Ανδρουλάκη και την ομάδα του. Όταν μάλιστα υπάρχουν νχηρές φωνές εντός του κόμματος που ζητούν να κατοχυρωθεί και καταστατικά η μη συγκύβερση με τη ΝΔ, ανεξαρτήτως εκλογικού αποτελέσματος. Διότι καλή η συνεργασία των

Ο ανησυχητικός κατακερματισμός της αντιπολίτευσης

Του ΛΕΩΝΙΔΑ ΚΑΣΤΑΝΑ

προοδευτικών δυνάμεων που επαγγέλλεται η ηγεσία του κόμματος, αλλά όπως είναι τα κουκιά σήμερα –και δεν αναμένεται να αλλάξουν σε έναν χρόνο, εκτός απροόπτου– οι «προοδευτικοί» δεν είναι ικανοί να σχηματίσουν κυβέρνηση. Όχι μόνο γιατί ΣΥΡΙΖΑ και ΝΕΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ είναι πολύ χαμηλά, αλλά και γιατί οι προοπτικές της «Ιθάκης» δεν φαίνονται ενθαρρυντικές. Και φυσικά το χειρότερο σενάριο για τον κόσμο του Κέντρου είναι να ξαναδει τον Α. Τσίπρα και την παρέα του, με οποιαδήποτε νέα ταμπέλα, ξανά στην κυβέρνηση. Ως συμμάχους του Ν. Ανδρουλάκη.

Διότι εκτός από το αίτημα να πέσει ο «τρισκατάρατος» Μπτιστάκης θα πρέπει οι συνασπισμένοι «προοδευτικοί» αντίπαλοί του να έχουν και κάτι κοινό, πέρα από το μίσος τους γι’ αυτόν. Και δεν μιλάμε για κοινή ιδεολογική βάση, αλλά τουλάχιστον για πολιτική. Κάτι τέτοιο δεν υπάρχει σήμερα, ούτε θα υπάρξει στο μέλλον. Από την άλλη, είναι τέτοιες οι παλιές έχθρες που έχουν μεταξύ τους, που είναι αδύνατο να ομονοήσουν σε ένα κοινό ελάχιστο κυβερνητικό πρόγραμμα. Αλλά και ποιοι είναι οι μελλοντικοί προοδευτικοί σωτήρες της χώρας; Οι δοκιμασμένοι και αποτυχημένοι του παρελθόντος; Οι υπουργοί της κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑΝΕΛ; Ή η ομάδα του Ν. Ανδρουλάκη; Όταν μάλιστα πρόσφατη μέτρηση δείχνει το παγκοσμίως καινοφανές, να έχει το ΠΑΣΟΚ πολύ μεγαλύτερο ποσοστό χωρίς τον πρόεδρο Νίκο στην ηγεσία του. Αλλά ακόμα και η ηγεσία να αλλάξει στο επικείμενο συνέδριο, υπάρχει πολιτικό πρόσωπο στο ΠΑΣΟΚ σήμερα που να εγγυάται πορεία προς την εξουσία;

Ο κατακερματισμός της αντιπολίτευσης σε μικρά, αναξιόπιστα κόμματα δημιουργεί στο εκλογικό σώμα μεγάλη ανασφάλεια. Καλές οι ψεκασμένες θεωρίες, καλύτερες οι ελπίδες για μια αγνώστου προελεύσεως αλλαγή, ισχυρός και πάλι ο αντιουστημισμός, αλλά πρέπει αυτή χώρα και να κυβερνηθεί. Να λειτουργήσουν οι δημόσιες υπηρεσίες, να ενισχυθεί η ασφάλειά της, να επιλυθούν τα οξυμένα προβλήματα της υπογεννητικότητας και της στέγης, να αντιμετωπιστεί το μεταναστευτικό προς όφελος της οικονομίας, να γίνουν βαθιές και σύγχρονες τομές στον χώρο της εκπαίδευσης, να τιμενταριστούν οι διεθνείς μας συμμάχους. Να εμπνεσθεί ένα κλίμα ασφάλειας και ανάπτυξης. Και για να γίνουν αυτά χρειάζονται έμπειροι πολιτικοί με πρόγραμμα και ιδέες, με διεθνή ακτινοβολία και ικανότητες. Για να μη ζήσουμε ξανά ένα νέο 2015. Για να μη βρεθούμε και πάλι στον πάτο της Ευρώπης ή και έξω

από αυτήν. Και γι’ αυτό θα υπάρχει πάντα ένα 40% του εκλογικού σώματος που σκέφτεται ορθολογικά και δεν παρασύρεται από σειρήνες που θέλουν να βάλουν στη φυλακή τους πολιτικούς γενικώς και να δημεύσουν τις περιουσίες τους. Και γι’ αυτό η σημερινή κυβέρνηση, παρόλα τα λάθη και τις παραλείψεις της, παρόλες τις ατολμίες της, δείχνει προς το παρόν ότι θα έχει και μια τρίτη τετραετία. Είτε αυτοδύναμη είτε με κάποιες συνεργασίες. Διότι η Ελλάδα σήμερα βρίσκεται σε καλύτερη θέση από το 2019.

Στην Οικονομία έχει γίνει σημαντική πρόοδος και αυτό συμβολικά αποτυπώθηκε στην ανάδειξη του Κυριάκου Πιερρακάκη στη προεδρία του Eurogroup. Το ενεργειακό deal με τον κάθετο άξονα φυσικού αερίου και οι προγραμματισμένες γεωτρήσεις στον υποθαλάσσιο χώρο αναμένονται να ανεβάσουν τη χώρα σε άλλη κατηγορία. Στον τομέα της Εθνικής Άμυνας υπάρχει σαφής ενίσχυση με υπερσύγχρονα όπλα. Η τριμερής συνεργασία Ελλάδος-Κύπρου-Ισραήλ αποτελεί σημαντικό βήμα στην ασφάλεια. Στην Υγεία οι υποδομές βελτιώνονται καθημερινά, και γι’ αυτό οι επιθέσεις των μεμψιμοιρών. Στην Παιδεία υπάρχουν προσδοκίες για σημαντικές αλλαγές, αν και έχουν καθυστερήσει. Στη Δικαιοσύνη γίνονται πράγματα που βάλτωναν για δεκαετίες. Ωστόσο το τραγικό δυστύχημα των Τεμπών και το σκάνδαλο του ΟΠΕΚΕΠΕ θα είναι πάντα εδώ να μας θυμίζουν τις γνωστές παθογένειες της Ελλάδας, αλλά και την αδυναμία της κυβέρνησης Μπτιστάκη να συγκροστεί με το παλιό και παθογόνο. Αλλά αυτή ήταν η Ελλάδα, και θέλουμε να γίνει διαφορετική.

Αν κάτι περιμένει η χώρα σήμερα είναι ο οδικός χάρτης για την επόμενη πενταετία. Κοστολογημένες και προγραμματισμένες μεταρρυθμίσεις που δεν έγιναν, με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα και τα επιτελεία των στελεχών που θα τις δρομολογήσουν. Ισχυρή δημοκρατία, πραγματική λογοδοσία, βιώσιμη ανάπτυξη, εκσυγχρονισμός υποδομών, αναγέννηση όλων των τομέων της Παιδείας, λύση του οικιστικού και επιστροφής των ξενιτεμένων παιδιών μας. Και φυσικά μια επανάσταση στην Τεχνική Εκπαίδευση, που την έχουμε τόσο ανάγκη. Αν υπάρξουν αυτά απλά, κατανοητά και πλήρως αναλυμένα, η πατρίδα δεν έχει να φοβάται τις ψεκασμένες φωνές, τους ουρανοκατέβατους σωτήρες και τις μεθοδεύσεις σκοτεινών κέντρων. Η Ελλάδα θέλει να ζήσει και να προοδεύσει. Και θα ζήσει και θα προοδεύσει. **Α**

Θα σώσει την Ευρώπη ο Τραμπ;

Του ΠΑΝΤΕΛΗ ΚΑΨΗ

Αυτή τη φορά ο Τραμπ υπερέβη κάθε κόκκινη γραμμή. Η απειλή να καταλάβει τη Γροιλανδία και η απόφαση να επιβάλει πρόσθετους δασμούς στις 8 χώρες οι οποίες έστειλαν στρατιώτες για κοινή άσκηση με τη Δανία υποχρεώνει τους Ευρωπαίους να υιοθετήσουν για πρώτη φορά σκληρή στάση απέναντί του.

Ως τώρα έκαναν ό,τι μπορούσαν για να αποφύγουν το πικρό ποτήρι. Προσπάθησαν να τον καλοπιάσουν, χάρδεψαν τη ματαιοδοξία του, αποπειράθηκαν να διαπραγματευτούν και στο τέλος αποδέχτηκαν τους πρόσθετους δασμούς χωρίς να αντιδράσουν. Είχαν τους λόγους τους. Με τον πόλεμο στην Ουκρανία σε πλήρη εξέλιξη, η Ευρώπη έχει ανάγκη τις ΗΠΑ για την άμυνά της. Δεν είχε μεγάλα περιθώρια αντίδρασης.

Με τον Τραμπ, ωστόσο, αποδεικνύεται πως δεν κάνεις εύκολα λογαριασμό. Όπου βλέπει σημάδια αδυναμίας, συνεχίζει να επιδιώκει πρόσθετα ανταλλάγματα, μοιάζει να του αρέσει να ταπεινώνει όποιους μπορεί, ακόμα και τους πιο στενούς συμμάχους του. Μόνο όπου βρίσκεται αντίσταση υποχωρεί. Όπως έκανε με την Κίνα αλλά και με τη Βραζιλία. Έτσι, μετά την οικονομία επιδιώκει τώρα να αποσπάσει, ακόμα και διά της βίας, τμήμα του ευρωπαϊκού εδάφους.

Για την Ευρώπη αυτό είναι κάτι που δεν μπορεί και δεν πρέπει να γίνει αποδεκτό. Ορισμένοι ενδεχομένως να μουν στον πειρασμό να πουν πως δεν αξίζει για ένα νησί με πληθυσμό μιας μικρής πόλης να προχωρήσουν σε μια τέτοια ρήξη. Αλλωστε ο Τραμπ έχει τους οπαδούς του και στη δική μας ήπειρο. Η εδαφική ακεραιότητα και η αυτοδιάθεση, ωστόσο, αποτελούν τη βάση του διεθνούς δικαίου, χωρίς το οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να υπάρξει. Αν αυτή τη φορά υποχωρήσει, ουσιαστικά θα έχει αποδεχθεί την πλήρη περιθωριοποίησή της και τη μετατροπή της σε υποτελή των ΗΠΑ. Το επόμενο βήμα θα είναι η διάλυσή της.

Τον κίνδυνο αυτό τον διαβλέπουν ήδη πολλοί. Πρόσφατα στη γαλλική Monde δημοσιεύτηκε ρεπορτάζ για τις ανησυχίες του καγκελάριου Μερτς ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν θα αντέξει στη διπλή πίεση: των ΗΠΑ από τη μία μεριά και των λαϊκιστικών κομμάτων από την άλλη. Αυτό όμως που φαινόταν σαν μια διαδικασία σε βάθος χρόνου μπαίνει τώρα με βίαιο τρόπο μπροστά στην πόρτα μας. Κι είναι αυτός ο λόγος που επιτρέπει την αισιοδοξία ότι αυτή τη φορά θα υπάρξει απάντηση. Αν οι Ευρωπαίοι δεν το κάνουν, αν δεν αντιδράσουν σθεναρά, θα είναι σαν να αποδέχονται ότι οι ίδιοι, και κυρίως τα κόμματα και οι πολιτικές ηγεσίες του Κέντρου, δεν έχουν λόγο ύπαρξης. Θα είναι σαν να παραδίδουν τα κλειδιά στους αντιπάλους της Ευρώπης.

Σε επίπεδο πάντως ρητορικής δεν φαίνονται έτοιμοι να υποχωρήσουν. Δείχνουν αποφασισμένοι, κατανοούν τι κρίνεται. Και το ίδιο ισχύει για το Ευρωκοινοβούλιο, το οποίο πάγωσε τη συμφωνία με τις ΗΠΑ για τους δασμούς. Η απόφαση δεν θα είναι εύκολη βέβαια. Η Ευρώπη έχει στο οπλοστάσιό της μια σειρά μέτρα. Από το πακέτο των δασμών 93 δισεκατομμυρίων ως το περίφημο «μπαζούκα» το οποίο επιτρέπει να μουν περιορισμοί στις εταιρείες τεχνολογί-

ας. Και βέβαια έχει τη δυνατότητα πώλησης των αμερικανικών ομολόγων που έχουν τα συνταξιοδοτικά ταμεία, πλήττοντας το δολάριο και ανεβάζοντας το κόστος δανεισμού των ΗΠΑ. Το ερώτημα όμως είναι τι θα κάνει αν βρεθεί μπροστά σε μια κλιμάκωση από την πλευρά του Τραμπ. Το κόστος θα είναι δυσβάσταχτο, ενώ ένας αποκλεισμός από το σύστημα τραπεζικών συναλλαγών ή το cloud θα προκαλέσει πρωτόγνωρες καταστάσεις.

Το σοβαρότερο πρόβλημα, όμως, είναι ο τρόπος λήψης των αποφάσεων στην Ευρώπη. Δεν υπάρχει το ενιαίο κέντρο που μπορεί να κινείται με ευελιξία, να παίρνει γρήγορα πρωτοβουλίες και να σχεδιάζει τις επόμενες κινήσεις. Απαιτούνται συνεχείς συνεννοήσεις και μοιραία προκύπτουν διχογνωμίες και καθυστερήσεις. Δεν είναι εύκολο να διεξάγεις πόλεμο, έστω και μόνο εμπορικό, με τέτοιους όρους.

Το μόνο θετικό από αυτή την ιστορία είναι ότι, έτσι στριμωγμένη όπως βρίσκεται η Ευρώπη, είναι υποχρεωμένη να πάρει πρωτοβουλίες. Να προσπαθήσει να κάνει πράξη τον στόχο της στρατηγικής αυτονομίας. Ήδη έχει κάνει βήματα και στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας και στις διεθνείς σχέσεις, με πιο χαρακτηριστική τη συμφωνία με τις χώρες της Mercosur. Αυτό, ποιος ξέρει, μπορεί να ξαναζωντανέψει και το ευρωπαϊκό εγχείρημα και μάλιστα με τη στήριξη της κοινής γνώμης. Η ανοικτή εχθρότητα του Αμερικανού προέδρου μπορεί να δημιουργήσει έναν νέο ευρωπαϊκό πατριωτισμό, να σταματήσει τη φθορά από τα μέσα. Οι δημοσκοπήσεις συνηγορούν. Η μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών είναι αρνητικοί απέναντι στον Τραμπ, ακόμα και στα κόμματα της ακροδεξιάς.

Για την Ελλάδα είναι προφανές πως μια κλιμάκωση της αντιπαράθεσης θα τη βάλει μπροστά σε σκληρά διλήμματα. Η εξωτερική και η αμυντική πολιτική στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στις σχέσεις με τις ΗΠΑ. Θα κάνει έτσι ό,τι μπορεί για να μην μπει και η ίδια στο στόχαστρο. Δεν θα είναι εύκολο. Θα πρέπει να είναι σαφές πάντως πως, αν το μαχαίρι φτάσει στο κόκαλο, η απάντηση δεν μπορεί παρά να είναι μία: Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όσο για τον Τραμπ, δεν χρειάζεται να είναι κανείς διενθολόγος για να καταλάβει ότι με τις ενέργειές του βάζει σε κίνδυνο όλες τις διεθνείς συμμαχίες των ΗΠΑ, ακόμα και το ίδιο το ΝΑΤΟ. Το οποίο θα πάψει να έχει λόγο ύπαρξης, αν πραγματοποιήσει τις απειλές του. Στην πράξη ο Αμερικανός πρόεδρος αμφισβητεί όλη τη διεθνή αρχιτεκτονική πάνω στην οποία στηρίχθηκε η αμερικανική ηγεμονία. Τέτοιο δώρο σίγουρα δεν το περίμεναν ούτε οι Ρώσοι ούτε οι Κινέζοι.

Και στο εσωτερικό των ΗΠΑ, όμως, οι θέσεις του για τη Γροιλανδία δεν είναι δημοφιλείς. Ιδίως απέναντι στην προοπτική στρατιωτικής επέμβασης, όπου τα ποσοστά εναντίον του είναι θηριώδη: μόλις το 9% συμφωνεί μαζί του. Έτσι η ελπίδα είναι το TACO (Trump Always Chickens Out, ο Τραμπ στο τέλος πάντα δειλιάζει). Ότι, δηλαδή, όπως έχει κάνει τόσες φορές, θα υποχωρήσει. Φυσικά αν δεν δειλιάσει πρώτη η Ευρώπη. **Α**

41 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους από τη φονική σύγκρουση τρένων στην Ισπανία. 43 ακόμη αγνοούνταν μέχρι το πρωί της Τρίτης. Στο συγκεκριμένο δίκτυο υπήρχε σύστημα τηλεδιοίκησης.

70 άνθρωποι είναι σοβαρά τραυματισμένοι και πάνω από 170 είναι οι ελαφρά τραυματίες. Συνολικά σχεδόν 90 άτομα νοσηλεύονται. Προς το παρόν δεν αναζητώνται ούτε χαμένα βαγόνια, ούτε «εξαφανισμένοι» νεκροί. Η κυκλοφορία των τρένων υψηλής ταχύτητας μεταξύ Μαδρίτης και Ανδαλουσίας έχει ανασταλεί.

79 άνθρωποι είχαν χάσει τη ζωή τους και 140 είχαν τραυματιστεί στο δυστύχημα που συνέβη τον Ιούλιο του 2013 στο Σαντιάγο ντε Κομποστέλα. Στο χειρότερο σιδηροδρομικό δυστύχημα στην Ισπανία εδώ και δεκαετίες.

25 άτομα και 6 παρατηρητές αποτελούσαν τη δεύτερη αγροτική αποστολή των «σκληρών των μπλόκων» στο Μαξίμου.

14 αιτήματα είχαν στις αποσκευές τους οι αγρότες που είχαν χαρακτηρίσει «πρόθυμους» αυτούς που έκαναν τη συνάντηση την προηγούμενη εβδομάδα. Τώρα οι ίδιοι είναι προφανώς «πρόθυμοι», αλλά όχι τόσο όσο οι προηγούμενοι. Η ανάγκη τους έκανε «πρόθυμους» επειδή είδαν «στο κόμμα» ότι οι προηγούμενοι «πρόθυμοι» πήραν διάφορα καλούδια με τη συζήτηση, ενώ οι αδιάλλακτοι άρχισαν να γίνονται ανεπιθύμητοι στους πολίτες.

1-0 έληξε ο τελικός του Κόπα Άφρικα μεταξύ της Σενε-

© EPA/KAUFBERLING

γάλης και του Μαρόκου. Το γκολ πέτυχε ο Pape Gueye στο 94'.

93 δισ. είναι το ύψος των δασμών που εξετάζουν οι Ευρωπαίοι ως αντίποινα για αντισταθμιστικούς δασμούς σε αμερικανικά προϊόντα. Αποκαιρέτα το το iPhone που χάνεις, θα έλεγε ένας σύγχρονος ποιητής.

10% δασμούς σε οκτώ ευρωπαϊκές χώρες (Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Νορβηγία, Ολλανδία, Σουηδία και Φινλανδία) από την 1η Φεβρουαρίου, αποφάσισε να επιβάλει ο Τραμπ, καθώς δεν εκτιμά τη στάση τους απέναντι στο τίμιο αίτημά του για αναγκαστική προσάρτηση της Γροιλανδίας στις ΗΠΑ.

25% θα γίνουν οι δασμοί από την 1η Ιουνίου, αν εντωμεταξύ δεν έχει προχωρήσει η προσάρτηση. Υπενθυμίζεται ότι παλαιότερα ο «άνθρωπος-δασμός» απειλούσε με φόρους στις εισαγωγές ύψους έως 1.000%. Απειλές τις οποίες ουδέποτε υλοποίησε.

200% δασμούς στα γαλλικά κρασιά απειλεί να βάλει ο Τραμπ, αν η Γαλλία δεν συμμετάσχει στο «Συμβούλιο

93 ετών άφησε τον μάταιο τούτο κόσμο ο κορυφαίος σχεδιαστής μόδας Valentino Garavani. Έγινε διάσημος με το μικρό του όνομα.

Ειρήνης», ένα όργανο που θέλει να θεσμοθετήσει και το οποίο θα ελέγχεται από εκείνον, προκειμένου να επιλύει συγκρούσεις σε όλο τον κόσμο.

75.556.121,75 ευρώ είναι το συνολικό budget για τη δημιουργία, την ενίσχυση και τον εκσυγχρονισμό των υποδομών διαχείρισης υδάτων. Δηλαδή για έργα κατά της αλόγιστης σπατάλης υδάτων, προκειμένου να αντιμετωπίσουμε την επερχόμενη λειψυδρία.

42 είναι συνολικά τα έργα που εντάσσονται στη συγκεκριμένη δράση και αφορούν τόσο την πειρωτική χώρα όσο και νησιά με έντονο πρόβλημα.

200% της χωρητικότητάς τους είναι το επίπεδο χρήσης των αυτοκινητοδρόμων της Αττικής από το πρωί έως –τουλάχιστον– τις 8 το βράδυ. Ο Κηφισός είναι ο πιο

αδύναμος κρίκος, ιδίως σε περίπτωση ατυχήματος.

2-2,5 εκατ. οχήματα είναι η χωρητικότητα των δρόμων της Αττικής, ενώ κινούνται πλέον γύρω στα 6 εκατ. αυτοκίνητα.

6+1 έργα αποσυμφόρησης των μεγάλων οδικών αξόνων μελετά το Υπουργείο Μεταφορών και θα συζητηθούν σε Διυπουργική Σύσκεψη με τον πρωθυπουργό στις 28 Ιανουαρίου. Το πλέον παρεμβατικό αφορά την απαγόρευση κυκλοφορίας των φορτηγών στον αστικό ιστό κατά τις ώρες αιχμής, από τις 07:00 ως τις 10:00. Θα πήζουν δηλαδή όσο κινούνται λίγο αργότερα.

40% πιθανότητες νίκης στον εθνικό διαγωνισμό επιλογής τραγουδιού για τη Eurovision και απόδοση 1,85 δίνουν οι στοιχηματικές εταιρείες στο τραγούδι «Ferto» του καλλιτέχνη Ακύλα.

29% πιθανότητες νίκης και απόδοση 2,55 δίνουν στον δεύτερο, Good Job Nicky, με το τραγούδι «Dark Side of the Moon». Θα ήταν μια υπέροχη ιδέα να ακούγεται με sampling μέσα στο τραγούδι ο τριμύθος από τα κόκαλα των (ζωντανών βεβαίως) Pink Floyd.

3 ακόμη υποψήφια τραγούδια που ακολουθούν στις αποδόσεις έχουν πρωτότυπους τίτλους όπως «Hanomai», «Parea» και «Asteio». Οι ιστορικοί του μέλλοντος θα νομίζουν ότι το 2026 αλλάξαμε το αλφάβητό μας σε λατινικό, όπως είχε κάνει ο Κεμάλ στην Τουρκία.

λείς μέχρι αποδείξεως του εναντίου. Έχει δικίο ο αντιδήμαρχος του Δούκα. Πατί τι είναι ο άνθρωπος; Σήμερα είμαστε, αύριο δεν είμαστε. Οι βεβαιότητες δεν είναι προοδευτικές.

ΓΙΑΝΗΣ

«Σε καμία περίπτωση δεν θα διατύπωνω διαφορετικά την άποψή μου για τα ναρκωτικά. Θα έλεγα ακριβώς τα ίδια». Δεν χρειάζεται άλλη αποδείξη ότι ο Πάνης δεν είναι «όπου φυσάει ο άνεμος». Η σταθερότητα των απόψεών του είναι βέβαιη από αρκεί για να του δοθεί το παρτσούκλι «The Rock». Μην πάει ο νους σας στο πονηρό.

VERBA VOLANT

ΝΤΟΝΑΛΝΤ ΤΡΑΜΠ

«Αν μου δώσατε το Νόμπελ, δεν αισθάνομαι υποχρεωμένος να κάνω ειρήνη». Τάδε έφη ο «πρόεδρος» στον πρωθυπουργό της Νορβηγίας. Ανάλογη συμπεριφορά είχε επιδείξει ένα κοριτσάκι στο νηπιαγωγείο της κόρης μου, όταν δεν του έδιναν το τόπι και, ως αντίποινα, το πέταξε σε κάτι κεραμίδα. Το πρόβλημα θα λύνονταν παλιότερα με μερικές ξυλιές στα πιασινά, αλλά πλέον κάτι τέτοιο θεωρείται απαράδε-

κτο και η δασκάλα επέλεξε τον διάλογο, με αποτέλεσμα το κοριτσάκι να το ξανακάνει.

ΜΙΛΕΝΑ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ

«Αν εσάς γιατί σας κάλεσαν;» Η θεσμική Μιλένα με αυστηρό ύφος ξεμροσιιάζει τις υποκριτικές κλήσεις μαρτύρων στην επιτροπή του ΟΠΕΚΕΠΕ, αφήνοντας υπονοούμενα για τις κυβερνητικές σκοπιμότητες, απευθυνόμενη στον Χαράλαμπο Κασίμη, πρώην γενικό γραμματέα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης. Η διακυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ ειδήμονες ήταν το ΠΑΣΟΚ που αιτήθηκε την κλήση του δεν μπορεί

να χαλάσει μια τόσο όμορφη καταγγελία κατά του καθεστώτος Κούλη.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΦΑΜΕΛΛΟΣ

«Χρειαζόμαστε μια προοδευτική διέξοδο. Κακώς επιμένει το ΠΑΣΟΚ σε αυτόνομη διέξοδο». Δηλαδή: Το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να κάνει του κεφαλιού του. Αν θέλει να πάρει την πιστοποίηση «ΣΥΡΙΖΑ verified» ότι είναι προοδευτικό κόμμα, πρέπει να κάνει ό,τι του λέμε εμείς. Αυτό ακριβώς, τίποτε άλλο.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ-ΠΑΡΗΣ ΧΑΡΛΑΥΤΗΣ

«Όλοι οι δρόμοι είναι ασφα-

Ιστορίες της αθηναϊκής ζωής ανθρώπων που κατέληξαν να αποκαλούν την πρωτεύουσα σπίτι τους
Του ΜΠΑΜΠΗ ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

Η Μερβάς Μαάνιαν ζει στην Αθήνα, ωστόσο το μυαλό της βρίσκεται στον αγώνα του ιρανικού λαού

«Η δολοφονία της Μαχσά Αμινί συνέθεσε με μια επέτειο σχεδόν 40 ετών από τον απαγχονισμό 10 γυναικών της πίστης Μπαχάι στο Ιράν – που είναι η μεγαλύτερη θρησκευτική μειονότητα αυτή τη στιγμή στη χώρα. Ηλικιών από 17 έως 57 ετών. Απλά λόγω της πίστης τους. Ήταν Ιούνιος του 1983. Πρόσφατα και με αφορμή την Αμινί υπήρξε μια ολόκληρη εκστρατεία με ένα σύνθημα απλό: Γυναίκα - Ελευθερία. Από εκείνες τις γυναίκες, τη μικρότερη την κατηγόρησαν απλά επειδή έκανε μαθήματα σε μικρά παιδιά. Κάποιες άλλες επειδή είχαν βιβλία της πίστης Μπαχάι στο σπίτι τους. Η 17χρονη ήταν η Μόνα Μαχμουντιζάντ. Νιώθω απίστευτη έλξη προς την ιστορία της και τη δύναμή της. Πήγαιναν αυτές τις γυναίκες στα δικαστήρια και τους έλεγαν πως, αν αποκήρυσσαν την πίστη τους, θα ήταν ελεύθερες να φύγουν. Και αυτές αρνήθηκαν. Αυτή η δύναμη της Μόνα πρέπει να είναι παράδειγμα για όλους μας, άνδρες και γυναίκες. Να είμαστε ενεργοί πολίτες και άνθρωποι, για τα χρηστά πιστεύω μας».

Η φωνή της Μερβάς «σπάει» καθώς περιγράφει το τραγικό αυτό πρόσωπο. Η Μόνα Μαχμουντιζάντ ήταν Ιρανή Μπαχάι η οποία, εκείνο τον Ιούνιο, μαζί με άλλες 9 γυναίκες, καταδικάστηκε σε θάνατο δι' απαγχονισμού. Το σκεπτικό πίσω από τη θανάτωσή τους ήταν ακριβώς αυτό, πως ήταν μέλη της πίστης Μπαχάι. Γυναίκες όπως η Μόνα και η Μαχσά αποτελούν πηγή έμπνευσης για τη Μερβάς Μαάνιαν, μια κοσμοπολίτισσα, που μέσα από τα βιώματά της, την πίστη και τον ρόλο της ως εκπαιδευτικού, βλέπει με την πλέον ξεχωριστή και ενδιαφέρουσα οπτική τις εξελίξεις στη χώρα καταγωγής της.

«**Ηρθα στην Ελλάδα το 1963**, σε ηλικία 35 ημερών. Οι γονείς μου αποφάσισαν να έρθουν εδώ για να υποστηρίξουν την Μπαχάι κοινότητα της χώρας, σε ένα γενικότερο κάλεσμα για την εδραίωση θετικών και παλλόμενων κοινοτήτων όπου όλοι έχουν το δικό τους μερίδιο ευθύνης σε πνευματικό επίπεδο και όχι μόνο. Εδώ λοιπόν μεγάλωσα, όπως και ο αδερφός μου, που γεννήθηκε έναν χρόνο μετά από μένα. Αφού τελείωσα το σχολείο σπούδασα νηπιαγωγός. Αυτή τη στιγμή εργάζομαι ως νηπιαγωγός στο δημόσιο, αλλά για περίπου 16 χρόνια δεν μπορούσα να διοριστώ λόγω θρησκευματος Ουσιαστικά δεν μπορούσες να διοριστείς αν η ταυτότητά σου δεν έγραφε το Χ.Ο., παρά μόνο σε κάποιες συγκεκριμένες ειδικότητες».

Καθ' όλη τη διάρκεια της κουβέντας μας η Μερβάς δίνει την εικόνα ενός ανθρώπου δύο πολιτισμών. Νιώθει και είναι Ελληνίδα, έχοντας ταυτόχρονα πλήρη γνώση της ιστορίας και των εξελίξεων στο Ιράν τα τελευταία πολλά χρόνια.

«Όπως καταλαβαίνετε, πρώτα γνώρισα την ελληνική κοινωνία και μετά οτιδήποτε ιρανικό. Τη γλώσσα την έμαθα αρκετά καλά, πολύ περισσότερο την προφορική παρά τη γραπτή, και είμαι ευγνώμων στους γονείς μου γι' αυτό, καθώς με όλο το κύμα προσφύγων και μεταναστών από το Αφγανιστάν και το Ιράν, βοήθησα εθελοντικά ως διερμηνέας. Ως παιδί Ιρανών, ζούσα την παραδοσιακή ιρανική Πρωτοχρονιά. Έχουμε και την παράδοση του Haft-sin, τα 7 σίγμα συγκεκριμένα, με τα οποία συμβολίζονται η φύση, η ειρήνη, το πράσινο και το περιβάλλον, η ευδαιμονία κ.λπ. Οι γονείς μου δεν γνώριζαν ελληνικά ή αγγλικά, αλλά υπήρξαμε πολύ τυχεροί, καθώς οι γείτονές μας στην πλατεία Κολιάτσου και στην οδό

Ο καθένας από εμάς έχει καθήκον να βάλει ένα λιθαράκι ώστε ο κόσμος να γίνει ομορφότερος, αλλά όχι ουτοπικά

Δροσοπούλου μάς βοήθησαν πολύ.

«**Η ιρανική κοινότητα ήταν πολύ δυναμική** στο παρελθόν, σήμερα όχι τόσο πολύ. Εκείνα τα χρόνια υπήρχε ένας σύλλογος από Έλληνες που έζησαν πολλά χρόνια στο Ιράν. Ας μην ξεχνάμε πως πριν από την Ισλαμική Επανάσταση, υπήρχε κοινότητα ενός εκατομμυρίου Ελλήνων! Με δικό τους σχολείο, εκκλησία κ.λπ. Και υπήρχε μεγάλη ελευθερία στην εργασία και την κοινωνικοποίηση. Υπήρχε λοιπόν ένας σύλλογος που έκανε συχνές συναντήσεις, μαγειρεύαν παραδοσιακά φαγητά και μοιράζονταν τις αναμνήσεις τους. Φυσικά αυτός ο σύλλογος ερχόταν συχνά σε επαφή με τους εδώ Ιρανούς. Μετά την Ισλαμική Επανάσταση, όμως, άρχισε να μειώνεται ο αριθμός τους, καθώς έφευγαν κυρίως προς Καναδά, ΗΠΑ και Αυστραλία».

Σημείο αναφοράς στη ζωή της Μερβάς και στη συζήτησή μας είναι ο πατέρας της. Με την εργασία και την παρουσία του να αποτελεί έμπνευση για την ίδια και τον αδερφό της, οι ιστορίες από το 1979 και την Ισλαμική Επανάσταση έχουν εξαιρετικό ενδιαφέρον, ενώ συνδέονται άρρηκτα με την πίστη της.

«**Όταν έγινε η Ισλαμική Επανάσταση** ο πατέρας μου, που εργαζόταν στο Ιρανικό Προξενείο, δεχόταν πιέσεις να γίνει μουσουλμάνος ξανά. Υπήρξε στο παρελθόν αλλά στη συνέχεια ασπάστηκε την πίστη Μπαχάι. Του έκαναν τρομερό ψυχολογικό πόλεμο, κι όταν δεν δέχτηκε, απολύθηκε. Αυτή τη στιγμή οι 18χρονοι Μπαχάι δεν μπορούν να σπουδάσουν στα ιρανικά πανεπιστήμια. Η κοινότητα των Μπαχάι στο Ιράν έχει, ωστόσο, ιδρύσει ένα Ινστιτούτο Ανώτατης Εκπαίδευσης. Τα παιδιά σπουδάζουν κανονικά, ενώ υπάρχει συνεργασία με καθηγητές από το εξωτερικό και από όλο τον κόσμο, για μαθήματα μέσω Zoom. Είμαι πολύ χαρούμενη, γιατί στην Ελλάδα, τόσο το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο όσο και το Πολυτεχνείο του ΑΠΘ αναγνωρίζουν το Ινστι-

τούτο και έχουν έρθει αρκετοί φοιτητές».

«**Φανταστείτε ότι εγώ έζησα** και την εξέγερση του Πολυτεχνείου από κοντά. Όχι μόνο λόγω της γειτονιάς, που είδαμε το τανκ στην Πατισίων. Ο πατέρας μου ως γραμματέας στην Πρεσβεία έπρεπε να ενημερώνει το Ιράν για τις εξελίξεις. Είχαμε στοιβές από εφημερίδες όπου εγώ κι ο αδερφός μου του τα διαβάζαμε και αυτός τα μετέφραζε στα περσικά. Είχαμε το BBC, την DW και τον ραδιοφωνικό σταθμό "Εδώ Πολυτεχνείο". Όλα αυτά είναι πολύ έντονες αναμνήσεις. Όταν λοιπόν ο πατέρας μου δεχόταν τον πόλεμο που σας ανέφερα κατά την Ισλαμική Επανάσταση, του συμπαραστεκόμασταν συνεχώς. Εκείνη την εποχή φυσικά δεν υπήρχε το internet και δεν μπορούσαμε να έχουμε την πλήρη εικόνα. Όταν τον απέλυσαν αισθανόμασταν φυσικά φοβερή ανασφάλεια. Είχαμε όλη η οικογένεια άδεια παραμονής λόγω της δουλειάς του. Φοβόμασταν πως θα φεύγαμε από τη χώρα, αλλά εγώ προφανώς ένιωθα Ελληνίδα. Εδώ είχα μεγαλώσει. Ήταν πολύ δύσκολη περίοδος, αλλά ο πατέρας μου προνόησε κι έκανε αίτηση για ελληνική υπηκοότητα. Ήμασταν ήδη 17 χρόνια στην Ελλάδα και ο αδερφός μου είχε γεννηθεί εδώ. Την υπηκοότητα την αποκτήσαμε οικογενειακά, στα τέλη του 1979».

Οι πρόσφατες διαδηλώσεις στο Ιράν είναι κατά γενική ομολογία οι πιο σημαντικές από την Ισλαμική Επανάσταση κι έπειτα. Με προφανές το ανθρώπινο κόστος, αλλά και το γενικότερο αίσθημα της αλλαγής να περιβάλλει τις εξελίξεις, η προσοχή της κοινής γνώμης είναι σαφώς στραμμένη προς τη χώρα. Οι γυναίκες συνεχίζουν να διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην αντίσταση παρά τους κινδύνους, ενώ άνθρωποι από όλες τις ηλικίες γίνονται αποδέκτες της κρατικής βίας, σε ένα γενικότερο κλίμα ακραίου φόβου και αναταραχής. Όλα αυτά χωρίς το βασικό εργαλείο επικοινωνίας και σύνδεσης των ανθρώπων τις τελευταίες δεκαετίες και σε παγκόσμιο επίπεδο, το internet. Η Μερβάς θα πει χαρακτηριστικά:

«**Στο Ιράν βρίσκονται αυτή τη στιγμή** οι αδερφές της μητέρας μου, όπως και πολλά ξαδέρφια μου. Δεν έχουμε καμία επικοινωνία, καθώς δεν υπάρχει internet. Είχαν πει βέβαια πως θα δώσει ο Ίλον Μασκ, αλλά δεν το έχουμε δει. Στέλνω μηνύματα στο WhatsApp και έχουν ακόμα ένα tik, κοινώς δεν έχουν παραδοθεί. Έχω μιλήσει με συγγενείς στο εξωτερικό για να ρωτήσω αν αυτοί κατάφεραν να επικοινωνήσουν και μου είπαν πως μόνο εκείνοι μπορούν να πάρουν τηλέφωνο, αν βρουν ένα "παράθυρο" ανοιχτό. Απλά για να επιβεβαιώσουν ότι είναι καλά. Μέχρι εκεί. Ο θείος μου πριν από δυο μέρες μου είπε πως τα πράγματα πρέμψαν κάπως. Αλλά δεν έχουμε καμία περαιτέρω ενημέρωση. Το γεγονός είναι πως, από την Ισλαμική Επανάσταση και μετά, οι Μπαχάι έχουν εκδιωχθεί αμείλικτα. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν χιλιάδες φυλακισμένοι. Υπάρχει κατάφωρη καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, φυσικά κυρίως για τις γυναίκες».

«**Εύχομαι όντως τα γεγονότα των ημερών** να είναι το τέλος. Αλλά κάτι τέτοιο πιστεύαμε όταν πέθανε και η Μάχσα Αμινί. Το είχα ζησει απίστευτα έντονα αυτό το γεγονός, και θα σας περιγράψω ένα προσωπικό βίωμα: Η ξαδέρφη μου, 32 ετών, ούσα παντρεμένη με παιδιά, είχε έρθει στον της στην Ελλάδα. Ένα απόγευμα με συνόδευσε στον γάμο ενός φίλου κοντά στην Οινόη. Στην επιστροφή στην εθνική οδό κι ενώ οδηγούσα, τη βλέπω να κάνει μια απότομη κίνηση σαν να προσπαθεί να κρυφτεί. Την ρωτάω τι έπαθε και μου απαντά: "Είδα ένα περιπολικό μπροστά". Ήταν κάτι που με τσάκισε. Απλώς και μόνο επειδή δεν είχε καλυμμένα τα μαλλιά της. Αντίστοιχα, μια άλλη μέρα, ήμουν κάτω απ' το σπίτι της μητέρας μου με μια άλλη ξαδέρφη κι έψαχνε γύρω της μήπως την κοιτάνε. Το έκανε από συνήθεια. Δεν έχω ζησει αντίστοιχες καταστάσεις, έχω ακούσει όμως ιστορίες από γυναίκες συγγενείς μου, ακόμα και μικρές, που έχουν γεννηθεί μέσα στην Ισλαμική Επανάσταση, οι οποίες δεν άντεχαν την καταπίεση κι έβγαιναν συχνά χωρίς το τσαντόρ, με αποτέλεσμα φυσικά να τις συλλάβουν».

Τα Γράμματα από την Αθήνα περικλείουν την καθημερινότητα αυτών που μετέφεραν την κουλτούρα και τα βιώματά τους στην πρωτεύουσα, καταλήγοντας να την αποκαλούν «σπίτι» τους. Στείλτε μας mail αν πιστεύετε πως και το δικό σας αθηναϊκό γράμμα αξίζει να διαβαστεί. Σας ευχαριστούμε!

Την προηγούμενη εβδομάδα φιλοξενήσαμε το α' μέρος της συνέντευξης του καθηγητή Σύγχρονης Ιστορίας της Μέσης Ανατολής στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, Γιουτζίν Ρόγκαν, στην οποία μας μίλησε για την παράδοση ασιοδοξία που του γεννούν οι εξελίξεις των τελευταίων μηνών στη Μέση Ανατολή: η σταθεροποίηση του Ιράκ και η αποδοχή της κουρδικής αυτονομίας στη χώρα, η κατάρρευση του Άξονα της Αντίστασης —του μακριού χεριού του θεοκρατικού Ιράν στο Λίβανο, τη Συρία, την Παλαιστίνη και την Υεμένη— και η επικείμενη σταθεροποίηση των χωρών αυτών, ακριβώς λόγω της εξασθένισης του ιρανικού προβοκατόρικού στοιχείου στο εσωτερικό τους.

Όμως τι γίνεται με τους δύο πιο κομβικούς (για την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας) παίκτες της περιοχής, την Τουρκία και το Ισραήλ;

*

— Μιλήσαμε ήδη για το γεωπολιτικό σκάκι που παίζεται τώρα, με την κατάρρευση του Άξονα της Αντίστασης και την επικείμενη στροφή πολλών χωρών (ακόμα και του Ισραήλ) προς τα εσωτερικά τους ζητήματα. Μία χώρα, όμως, εξακολουθεί να προτεραιοποιεί την ανάμειξη της στην περιοχή, όσο την παίρνει και μπορεί: η Τουρκία. Δεν είναι και η Άγκυρα ένας παράγοντας στην πολυπαράγοντική αυτή εξίσωση;

Πράγματι. Και, αν θέλετε, τα τελευταία δέκα ή δεκαπέντε χρόνια αυτό που εντυπωσιάζει στη Μέση Ανατολή συνολικά είναι ότι οι μεγάλες δυνάμεις έχουν μικρότερη επιρροή στις περιφερειακές εξελίξεις απ' ό,τι οι ίδιες οι τοπικές δυνάμεις. Και οι χώρες που έχουν αποδειχτεί πιο επιδραστικές στην περιοχή είναι το Ισραήλ, η Τουρκία, το Ιράν και η Σαουδική Αραβία. Αυτές κινούν τα νήματα πίσω από τις σημαντικότερες πολιτικές αλλαγές στην περιοχή, σε μια περίοδο κατά την οποία η Ευρώπη αποσύρεται και η Αμερική μοιάζει να επιδιώκει να απεμπλακεί από τις συγκρούσεις της Μέσης Ανατολής και να μη συρθεί σε νέες.

Η Τουρκία, λοιπόν, έχει υπάρξει εξαιρετικά επιδραστική στην περιοχή. Όμως σε μεγάλο βαθμό, όπως και το Ιράν, είναι αδύναμη στο εσωτερικό της: αντιμετωπίζει μεγάλες προκλήσεις στην οικονομία της και η κοινή γνώμη είναι βαθιά διαιρεμένη απέναντι στην κυβέρνηση. Αυτό οδηγεί την τελευταία να αντιδρά με ολοένα και πιο αυταρχικούς τρόπους προκειμένου να διατηρήσει τη φθίνουσα στήριξη προς τον πρόεδρο Ερντογάν κόντρα σε προκλήσεις αξιόπιστων αντιπάλων όπως ο δήμαρχος της Κωνσταντινούπολης, Εκρέμ Ιμάμογλου. Το να συλλάβεις έναν εκλεγμένο δήμαρχο και να τον παραπέμψεις σε δίκη που θα του επιδικάσει φυλάκιση... 2.000 ετών είναι ταυτοχρόνως τραγικό και γελοίο: από αυτό και μόνο είναι για μένα προφανές ότι η τουρκική κυβέρνηση δεν είναι μια κυβέρνηση με αυτοπεποίθηση. Επειδή είναι αβέβαιη πως μπορεί να διατηρηθεί στην εξουσία χάρη στις πολιτικές της, πρέπει να το κάνει μέσω εκφοβισμού, φιμώνοντας τον Τύπο, χειραγωγώντας τη Δικαιοσύνη, φυλακίζοντας τους αντιπάλους της. Αυτό δείχνει ακριβώς το αντίθετο από μια σταθερή διακυβέρνηση.

Συνεπώς, παρακολουθώ όσα κάνει η Τουρκία στο εξωτερικό με μια αίσθηση επικείμενης αποσταθεροποίησης στο εσωτερικό: δεν είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς λαϊκές διαμαρτυρίες στην Τουρκία· έχουν ξανασυμβεί εξάλλου. Οι Τούρκοι είναι ένας λαός βαθιά πολιτικοποιημένος. Είναι άνθρωποι μορφωμένοι, διαβασμένοι. Είναι πολύ δύσκολο να παραπλανάς έναν τέτοιο λαό επ' αόριστον και να περιμένεις να πιστεύει συνεχώς τα ψέματα που λες. Οπότε να, νομίζω ότι περιμένω αστάθεια στην Τουρκία.

— Και τι αντίκτυπο μπορεί να έχει αυτό στον τρόπο με τον οποίο εμπλέκεται η Τουρκία στη Μέση Ανατολή; Κοιτάζτε, πολλοί μιλούν για την εξωτερική πολιτική της χαρακτηρίζοντάς τη «νεο-οθωμανική». Εγώ θέλω να σας πω πως αυτός ο όρος δεν αφορά στην πραγματικότητα το παρελθόν: η Τουρκία προσπαθεί να αποκτήσει επιρροή στη Μέση Ανατολή με δεδομένα του 21ου αιώνα. Προφανώς και γεωγραφικά αυτή η σφαίρα επιρροής που εποφθαλμιά επικαλύπτει τα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όμως οι στόχοι

ΓΙΟΥΤΖΙΝ ΡΟΓΚΑΝ

«Τίποτα δεν υπονομεύει το μίσος όσο η γειτονιά»

Ο σημαντικότερος, ίσως, εν ζωή ιστορικός της σύγχρονης Μέσης Ανατολής μιλάει εκτενώς στην ATHENS VOICE κι εξηγεί γιατί αυτή ακριβώς είναι η κομβική στιγμή όπου όλα μπορούν να αλλάξουν και η πολιτική να αντικαταστήσει τη σύγκρουση.

Της ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΓΛΥΝΙΑΔΑΚΗ

Αυτή την εβδομάδα: πώς οι Κούρδοι δείχνουν μια λύση που ξεπερνάει την έννοια του κράτους-έθνους γιατί η Άγκυρα βρίσκεται εν αναμονή εσωτερικής αστάθειας· πώς το Ισραήλ μπορεί να πάψει να τρώγεται με τους γείτονες· και ποιος στην Παλαιστίνη μπορεί να «χορέψει τανγκό» με τους γείτονες μέχρι την ανεξαρτησία.

και οι μέθοδοι είναι πολύ διαφορετικοί. Η Τουρκία δεν επιδιώκει αυτοκρατορικού τύπου κυριαρχία στη Μέση Ανατολή. Αντιθέτως, προσπαθεί να χρησιμοποιήσει τη Μέση Ανατολή ως χώρο στον οποίο οι τουρκικές κατασκευαστικές εταιρείες θα έχουν προνομιακή πρόσβαση.

Στο Κιρκούκ, το Ερμπίλ και το Ντοχούκ, όπου βρέθηκαν πρόσφατα, στο Ιρακινό Κουρδιστάν, η παρουσία τουρκικών τεχνικών και κατασκευαστικών εταιρειών είναι εξαιρετικά ισχυρή. Η Τουρκία επιδιώκει να επεκτείνει την επιρροή της όχι από νεο-οθωμανική φιλοδοξία, αλλά από την ανάγκη να ελέγξει την κουρδική πολιτική —στην ίδια την Τουρκία, στη Ροζάβα (δυτικό Κουρδιστάν) της Συρίας, καθώς και στο βόρειο Ιράκ— με τρόπο που και θα προωθή επενδυτικές ευκαιρίες και δεν θα απειλεί την εδαφική ακεραιότητα της ίδιας της Τουρκίας. Οι κινήσεις της, στην πραγματικότητα, δεν έχουν καμία σχέση με κάποιο αυτοκρατορικό οθωμανικό παρελθόν, παρά μόνο ως υπαρκτή ασφάλεια για το μέλλον.

— Με βάση όλα αυτά, ποιες είναι οι πιθανότητες αυτονομίας των κουρδικών περιοχών; Υπάρχει κάποιος τρόπος —για εμπορικούς, χρηματοοικονομικούς ή επενδυτικούς λόγους— η Τουρκία να αποδεχτεί κάτι που να μοιάζει με κουρδική ανεξαρτησία;

Αυτό είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον ερώτημα. Και για μένα αυτό ακριβώς ήταν το πιο συναρπαστικό στοιχείο της επίσκεψής μου στην Περιφερειακή Κυβέρνηση του Κουρδιστάν στο Ιράκ, επειδή τα τελευταία τριάντα χρόνια έχουν ουσιαστικά οικοδομήσει μια κουρδική πολιτεία με διακριτή πολιτισμική ταυτότητα και δικούς της θεσμούς διακυβέρνησης στο πλαίσιο ενός ομοσπονδιακού Ιράκ. Βρήκα ελάχιστους ανθρώπους που δέχονταν να μου μιλήσουν στα αραβικά εκεί, πραγματικότητα που αναιρεί χρόνια πολιτικών βίαιου εξαναγκασμού των Κούρδων από τον Σαντάμ Χουσεϊν.

Τώρα οι Κούρδοι του Ιράκ μιλούν για «κουρδικές ζώνες» στις γειτονικές χώρες και παρουσιάζουν το δικό τους μοντέλο ομοσπονδιακής λύσης ως παράδειγμα που θα επιτρέψει στα κουρδικά εδάφη να αποκτήσουν ολοένα και περισσότερη αυτονομία εντός των συνόρων της Συρίας, του Ιράκ, του Ιράν, της Τουρκίας, με τελωνειακές ενώσεις και σύνορα λίγο-πολύ διαπερατά, που με την πάροδο του χρόνου θα επιτρέψουν την ελεύθερη διακίνηση ανθρώπων και αγαθών. Αυτή η νοοτροπία είναι αρκετά έξυπνη κατά τη γνώμη μου: μην απειλώντας την εδαφική ακεραιότητα των υφιστάμενων κρατών της περιοχής, θα συναντήσουν λιγότερη αντίσταση από τις κεντρικές κυβερνήσεις στην Τουρκία, στη Συρία, και ταυτόχρονα θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για αυτόνομες ζώνες. Αυτό λύνει και τα ζητήματα ασφάλειας και κανονικοποιεί την κουρδική αυτονομία.

— Δηλαδή, ουσιαστικά μου λέτε πως οι Κούρδοι καθιστούν την αυτονομία πραγματικότητα αποποιούμενοι τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου κουρδικού έθνους-κράτους;

Ακριβώς. Αντί να ακολουθήσουν τον δρόμο του δημοψηφίσματος για την ανεξαρτησία του Ιρακινού Κουρδιστάν το 2017 —όταν ψήφισαν υπέρ της απόσχισης από το Ιράκ, αλλά βρήκαν ελάχιστη στήριξη στη διεθνή κοινότητα και τεράστια αντίσταση από τη Βαγδάτη—, επέλεξαν, με αξιοσημείωτη ευφυΐα, να μην ενεργοποιήσουν το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος και να συνεχίσουν να εμβαθύνουν την αυτονομία τους εντός του Ιράκ. Αυτό ακριβώς, λοιπόν, προτίθενται να κάνουν τώρα και στη Συρία και την Τουρκία: να πραγματοποιήσουν το όραμά τους για κουρδική αυτονομία και αυτοδιοίκηση με άλλα μέσα. Να μη πεθούν την επιτυχία τους εντός Ιράκ —όπου έχουν μέχρι και δικό τους πρωθυπουργό, πρόεδρο, κοινοβούλιο και όλους τους θεσμούς αυτόνομης διακυβέρνησης—, εντός του πλαισίου ενός ομοσπονδιακού Ιράκ. Και, με ορίζοντα εικοσαετίας, να επιτύχουν ίσως την κουρδική πολιτισμική αυτοπραγμάτωση μέσω μιας υπέρβασης του βεσφαλιανού συστήματος των εθνών-κρατών και των σκληρών συνόρων και την αντικατάστασή τους με ομοσπονδιακά κράτη με πιο «μαλακά» σύνορα.

— Και η Τουρκία; Πόσο διατεθειμένη είναι να το δεχτεί αυτό, με μια, κατά τα λεγόμενά σας, κυβέρνηση που δεν διαθέτει αυτοπεποίθηση στο εσωτερικό; Είναι η πρόσφατη συμφωνία λήξης του πολέμου με

το PKK μέρος αυτής της εξίσωσης;
Πιστεύω πως είναι: δείτε πώς η κατάθεση των όπλων από μεριάς PKK μετατοπίζει πλέον το κουρδικό ζήτημα εντός Τουρκίας από εμφύλια σύγκρουση στη σφαίρα των διαπραγματεύσεων. Και νομίζω ότι οι καλές σχέσεις μεταξύ Τουρκίας και Ιρακινού Κουρδιστάν αποτέλεσαν μέρος της εξίσωσης αυτής και μέρος μιας λύσης που θα μπορούσε να επιτρέψει επιτέλους κουρδικά δικαιώματα στην Τουρκία, χωρίς να απειλείται η εδαφική ακεραιότητα της Τουρκικής Δημοκρατίας, ακόμα κι αν αυτά είναι αρχικά μόνο μια επιστροφή στις πολιτισμικές παραχωρήσεις που είχε κάνει κάποτε η Άγκυρα προς τον κουρδικό πληθυσμό της ανατολικής Τουρκίας: κάποτε το Μάρντιν διέθετε πανεπιστήμιο όπου η διδασκαλία γινόταν στα κουρδικά, κάτι που ανέτρεπε δεκαετίες απαγόρευσης της δημόσιας χρήσης της κουρδικής γλώσσας. Νομίζω ότι η παραχώρηση πολιτισμικών δικαιωμάτων στους Κούρδους της Τουρκίας είναι ένα πολύ σημαντικό πρώτο βήμα προς τα πολιτικά δικαιώματα και προς κάποια μορφή αυτοδιάθεσης.

*

[Ισραήλ και Παλαιστίνη]

— **Ας μιλήσουμε, τέλος, για τον ελέφαντα στο δωμάτιο: το Ισραήλ και την Παλαιστίνη.** Έχετε υποστηρίξει ότι, ακριβώς επειδή το Ισραήλ είναι σήμερα εξαντλημένο, υπάρχει περιθώριο να αναδυθεί μια ισραηλινή αντιπολίτευση που θα πυροδοτήσει όλες τις ευνοϊκές αλλαγές που έχετε οραματιστεί για τη Μέση Ανατολή. Όμως είναι πασιφανές πως η 7η Οκτωβρίου λύγισε, εντός Ισραήλ, τη βούληση ακόμα και των πιο μάχιμων υπερασπιστών της συνύπαρξης, του ερηνευτικού κινήματος. Ελάχιστοι θέλουν σήμερα έστω να σκεφτούν μια λύση δύο κρατών, πόσο μάλλον να την υλοποιήσουν. Και από την άλλη, δεν μπορώ να δω από πού θα προέλθει η στήριξη για συνεργασία με το Ισραήλ από την παλαιστινιακή πλευρά.

Αυτά είναι πραγματικά μεγάλα ερωτήματα, αλλά μην περιμένετε ακριβείς απαντήσεις σε αυτό το χρονικό σημείο της σύγχυσης. Τόσο πολλές δομές έχουν καταρρεύσει υπό το βάρος του πολέμου από τις 7 Οκτωβρίου 2023 και μετά, ο κοινότοπος του πολέμου είναι ακόμα τόσο πυκνός, που το μόνο για το οποίο μπορούμε ίσως να είμαστε σίγουροι αυτή τη στιγμή είναι ότι η καταστροφή στη Γάζα είναι ολοκληρωτική.

Ας δούμε όμως πού βρισκόμαστε τώρα, στα τέλη του 2025:

Υπάρχει κατάπαυση του πυρός. Είναι σχεδόν άσεμνο να τη χαρακτηρίζουμε έτσι, γιατί οι ειδήσεις μάς λένε κάθε μέρα ότι στη Γάζα συνεχίζεται σχεδόν καθημερινά ο θάνατος. Και υπάρχουν συγκρούσεις μεταξύ του ισραηλινού στρατού και Ισραηλινών εποίκων στη Δυτική Όχθη, καθώς ο στρατός προσπαθεί να ανακόψει την ανεξέλεγκτη βία των δεύτερων, που καταστρέφει ζωές και περιουσίες. Ταυτόχρονα όμως υπάρχουν πραγματικοί περιορισμοί που εμποδίζουν το Ισραήλ να επανεισβάλει εντός της «κίτρινης γραμμής» του σχεδίου Γουίτκοφ στη Γάζας, διότι ο εξαιρετικά απρόβλεπτος πρόεδρος Τραμπ έχειβάλει το όνομά του σε αυτή την ερηνευτική πρωτοβουλία και οι Ισραηλινοί δεν θέλουν να τον αποξενώσουν, ούτε να ρισκάρουν την αντίδρασή του, αφού ο Τραμπ έχει δείξει διάθεση να ασκήσει μεγαλύτερη πίεση στο Ισραήλ απ' ό,τι οι προκάτοχοί του.

Αυτό λοιπόν που δημιουργείται τώρα είναι μια στιγμή όπου, για πρώτη φορά εδώ και δύο χρόνια, η ισραηλινή κυβέρνηση κινδυνεύει να λογοδοτήσει για τις αποτυχίες της στις 7 Οκτωβρίου: το ισραηλινό κοινό ζητά τη σύσταση ανεξάρτητης εξεταστικής επιτροπής. Ήδη, διάβαζα σήμερα [τέλη Νοεμβρίου του 2025] πως ο στρατός απομάκρυνε δέκα ανώτερους αξιωματικούς για τις αποτυχίες τους στην κρίση ασφαλείας που οδήγησε στην 7η Οκτωβρίου. Άρα ήδη ένας από τους ισχυρότερους και πιο αξιόπιστους θεσμούς στο Ισραήλ αρχίζει να λαμβάνει προληπτικά μέτρα ενόψει του απολογισμού, δείχνοντας ότι αντιμετωπίζει σοβαρά τις αποτυχίες του και απομακρύνοντας πρόσωπα. Όλα τα σημάδια λοιπόν δείχνουν ότι το Ισραήλ βρίσκεται στο χείλος μιας μεγάλης εσωτερικής πολιτικής κρίσης.

Ταυτοχρόνως, η ισραηλινή κυβέρνηση δέχεται πιέσεις εκ των έσω: η κόντρα για στράτευση των υπερορθόδοξων Χαρεντίμ, για παράδειγμα, ωθεί τα ορθόδοξα κόμματα να αποχωρήσουν από την κυβέρνηση σε ένδειξη διαμαρτυρίας. Την ίδια στιγμή, τα ηγετικά κινήματα των εποίκων απειλούν κι αυτά να αποχωρήσουν από την κυβέρνηση εξαιτίας της καταστολής των εποίκων στη Δυτική Όχθη από τον ισραηλινό στρατό. Βλέπετε λοιπόν όλα αυτά τα σημάδια μιας πίεσης: ακόμη και ο αιώνιος επιζών Νετανιάχου δεν θα μπορέσει να τα αντέξει επ' άπειρον.

Θα περίμενα, λοιπόν, πως το Ισραήλ θα οδηγηθεί σε πρόωρες εκλογές το 2026, με την κυβέρνηση να καταρρέει υπό το βάρος των ιδίων της των αντιφάσεων. Ο Νετανιάχου έχει απηφιήσει τους νόμους της βαρύτητας για απίστευτα μεγάλο χρονικό διάστημα, αλλά τελικά ακόμη κι αυτός θα λυγίσει.

Και τότε θα υπάρξει μια στιγμή κατά την οποία οι Ισραηλινοί ψηφοφόροι θα έχουν εκείνοι τον λόγο για το μέλλον της Μέσης Ανατολής. Διότι καμία πίεση από τη Βρετανία ή τη Γαλλία δεν θα αλλάξει την πολιτική του Ισραήλ. Το μόνο πράγμα που μπορεί να αλλάξει την πολιτική του Ισραήλ είναι οι ίδιοι οι Ισραηλινοί ψηφοφόροι. Υπό αυτή την έννοια, το Ισραήλ είναι μια εξαιρετικά δυναμική δημοκρατία. Κι αν οι Ισραηλινοί απεχθάνονταν κάτι περισσότερο από το να τους λείψεματα η ίδια τους η κυβέρνηση, είναι η εξωτερική πίεση από τρίτους.

Αυτό λοιπόν που μπορώ να κάνω εγώ από το ερμητήριο της πανεπιστημιακής μου φούσκας, αλλά κι εσείς, είναι να απευθύνομαι σε κάθε κεντρώο και κάθε φιλελεύθερο Ισραηλινό φίλο και αναλυτή που ξέρω και να τους στηρίζω ώστε να αμφισβητήσουν αυτή την κυβέρνηση προβάλλοντας καλύτερες ιδέες, κάνοντας τη δουλειά που οφείλει να κάνει η αντιπολίτευση σε μια δημοκρατία: να προσφέρει μια αξιόπιστη εναλλακτική. Και η εναλλακτική στο όραμα του Νετανιάχου, εφόσον δεν κινηθεί ακόμα πιο δεξιά, μόνο βελτίωση μπορεί να είναι.

Αυτοί οι φιλελεύθεροι Ισραηλινοί εξακολουθούν να υπάρχουν. Και τώρα είναι η στιγμή που πρέπει να οργανωθούν και να προετοιμαστούν, γιατί έχουν καθήκον όχι μόνο απέναντι στη χώρα τους, αλλά και απέναντι στην περιοχή. Έχουν καθήκον να σταματήσουν τις φονικές πολιτικές της κυβέρνησης Νετανιάχου, να οικοδομήσουν πάνω στα ακούσια κέρδη των πράξεών της και να επιτρέψουν στο Ισραήλ να ενταχθεί πιο άνετα από ποτέ στην περιοχή του. Αν κάτι μας έδειξαν οι Συμφωνίες του Αβραάμ, είναι ότι τα κράτη της Μέσης Ανατολής δεν αντιτίθενται πλέον στο Ισραήλ γι' αυτό που είναι. Αποδέχονται το εβραϊκό κράτος. Αντιτίθενται στο Ισραήλ γι' αυτά που κάνει. Αν λοιπόν το Ισραήλ πράξει διαφορετικά, οι αραβικές χώρες θα εξομαλύνουν τις σχέσεις τους μαζί του και το ίδιο δεν θα χρειάζεται πλέον να βρίσκεται σε μια μόνιμη κατάσταση στρατιωτικοποίησης, όπως συμβαίνει από το 1948. Θα μπορέσει επιτέλους να βασιστεί στο γεγονός ότι είναι η ισχυρότερη οικονομία και το ισχυρότερο κράτος στην περιοχή και να επιτύχει την πολιτική και οικονομική κυριαρχία που συνεπάγονται περισσότερα από εβδομήντα συναπτά έτη εξαιρετικά θετικής ανάπτυξης. Το Ισραήλ είναι η υπερδύναμη της Μέσης Ανατολής· δεν θα χρειάζεται πλέον να ζει σε μόνιμη υπαρξιακή κρίση ασφαλείας.

— **Όντως ακούγονται κάπως αισιόδοξα όλα αυτά, αλλά, με το χέρι στην καρδιά, ποιος στην Παλαιστίνη θα ήταν διατεθειμένος να χορέψει αυτό το танγκό;**
Ξέρετε, θα εκπλαγείτε από το πόσο πραγματιστές είναι οι Παλαιστίνιοι. Αν μπορούσαν να αντικαταστήσουν την κατοχή με μια κανονική ζωή —δηλαδή ένα κυρίαρχο παλαιστινιακό κράτος, όπου δεν θα υπήρχαν ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις να περιπολούν στο έδαφός τους και να στήνουν συνεχώς σημεία ελέγχου—, αν μπορούσαν να πηγαινοέρχονται ελεύθερα από και προς τα αεροδρόμια, να διασχίζουν σύνορα, να κατέχουν ένα παλαιστινιακό διαβατήριο που θα τους έδινε πλήρη πρόσβαση στη διεθνή κοινότητα, όπως θεωρούμε δεδομένο όλοι εμείς οι υπόλοιποι...

Εσείς κι εγώ ζούμε προνομιούχες ζωές, που τις θεωρούμε αυτονόητες. Το γεγονός ότι μπορούμε να απο-

ΤΑ ΚΡΑΤΗ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΗΣ
ΔΕΝ ΑΝΤΙΤΙΘΕ-
ΝΤΑΙ ΠΛΕΟΝ
ΣΤΟ ΙΣΡΑΗΛ
ΓΙ' ΑΥΤΟ
ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ.
ΑΠΟΔΕΧΟΝΤΑΙ
ΤΟ ΕΒΡΑΪΚΟ
ΚΡΑΤΟΣ.
ΑΝΤΙΤΙΘΕΝΤΑΙ
ΣΤΟ ΙΣΡΑΗΛ
ΓΙ' ΑΥΤΑ
ΠΟΥ ΚΑΝΕΙ.

ΕΙΝΑΙ
ΕΝΑΝ
ΤΕΡΑΣΤΙΟ,
«ΚΑΝΟΝΙΚΟΠΟΙΗ-
ΜΕΝΟ», ΓΙΑ
ΝΑ
ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩΣΩ
ΤΟΝ ΟΡΟ ΣΑΣ,
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΟ
ΠΛΗΘΥ-
ΣΜΟ.

ΣΥΜΦΩΝΩ
ΑΠΟΛΥΤΩΣ. ΚΑΙ
ΤΟ ΔΙΚΟ ΜΟΥ
ΟΡΑΜΑ ΓΙΑ ΕΝΑ
ΚΥΡΙΑΡΧΟ
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΟ
ΚΡΑΤΟΣ ΕΙΝΑΙ
ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ
ΜΕ ΑΝΟΙΧΤΑ
ΣΥΝΟΡΑ ΤΟΣΟ
ΠΡΟΣ ΤΟ
ΙΣΡΑΗΛ ΟΣΟ ΚΑΙ
ΠΡΟΣ ΤΗΝ
ΙΟΡΔΑΝΙΑ: ΕΛΕΥΘΕΡΗ
ΡΟΗ ΠΡΟΣΩΠΩΝ,
ΑΓΑΘΩΝ, ΚΕ-
ΦΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ
ΙΔΕΩΝ ΜΕΤΑΞΥ
ΙΟΡΔΑΝΙΑΣ,
ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ
ΚΑΙ ΙΣΡΑΗΛ —
ΕΝΑ ΕΙΔΟΣ
ΜΠΕΝΕΛΟΥΣ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ
ΑΝΑΤΟ-
ΛΗΣ. ΘΑ
ΉΤΑΝ ΕΝΑ
ΑΠΙΣΤΕΥΤΑ
ΓΟΝΙΜΟ ΚΑΙ
ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ
ΤΡΙΓΩΝΟ
ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ,
ΑΝΤΙ ΝΑ
ΑΠΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ
ΣΧΕΔΙΑ Η
ΜΙΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ
ΤΗΣ ΑΛΛΗΣ,
ΘΑ ΕΪΧΑΝ
ΚΟΙΝΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ
ΝΑ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ.
ΚΙ ΑΝ ΜΟΥ
ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΕ,
ΑΥΤΟ ΔΕΝ
ΕΙΝΑΙ
ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ·
ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΣΜΟΣ.
ΤΟ STATUS QUO
ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ
ΒΙΩΣΙΜΟ. Η
ΚΑΤΟΧΗ
ΟΔΗΓΕΙ ΣΕ
7η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ.

— **Όμως δεν μπορώ παρά να κάνω εδώ και πάλι τον σπυγγο του διαβόλου. Το 2005 είχαμε πλήρη αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων και πλήρη απομάκρυνση κάθε ισραηλινής παρουσίας από τη Γάζα. Και είδαμε πώς κατέληξε αυτό.**

Χαίρομαι που το ρωτάτε αυτό, γιατί όλοι θέτουν πάντα αυτό το ερώτημα, λες και οι Ισραηλινοί αποχώρησαν για να προωθήσουν, δήθεν, την ειρήνη. Εγώ θα υποστήριζα ότι το Ισραήλ έπραξε έτσι ακριβώς για να δημιουργήσει προβλήματα: χωρίς διαπραγματεύση με την Παλαιστινιακή Αρχή —ώστε να της στερήσει τη νομιμοποίηση που θα είχε, αν είχε επιβλέψει την πλήρη αποχώρηση των Ισραηλινών και την πλήρη απελευθέρωση της Γάζας— και ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη της Χαμάς ως αντιπάλου της Παλαιστινιακής Αρχής, που ελεγχόταν από τη Φατάχ. Και αυτό συνεχίστηκε έκτοτε: διότι, όταν έχεις μια διχασμένη Παλαιστίνη, της στερείς τη δυνατότητα να διεκδικήσει αξιοπρεπώς τη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους. Δεν χρειάζεται να σας πω ότι ο Αριέλ Σαρόν —ο άνθρωπος που στήριξε τις χριστιανικές πολιτοφυλακές στη σφαγή των Παλαιστινίων της Σάμπρα και της Σατίλα στον Λίβανο— δεν είχε ποτέ την παραμικρή πρόθεση να προσφέρει στους Παλαιστίνιους έστω και ένα δράμι αυτονομίας. Η αποχώρησή του από τη Γάζα το 2005 ήταν πράξη υπονόμευσης, όχι ειρήνευσης.

Γιουτζίν Ρόγκαν
**«Η Πτώση των Οθω-
μανών: ο Μεγάλος
Πόλεμος στη Μέση
Ανατολή, 1914-1920»**
(εκδ. Αλεξάνδρεια)

φασίσουμε να πάμε διακοπές, να πάρουμε το διαβατήριό μας και να πάμε στο αεροδρόμιο γνωρίζοντας ότι θα μας το σφραγίσουν χωρίς κανείς να φέρει αντίρρηση.... Οι Παλαιστίνιοι δεν γνώρισαν ποτέ τους κάτι τέτοιο. Εγώ σας βάζω εδώ ένα στοίχημα: δώστε τους κανονικότητα και θα αποδεχθούν το 22% της περιοχής ως το κυρίαρχο κράτος τους, χωρίς να αφήσουν και τους τζιχαντιστές να κάνουν κουμάντο. Είναι πραγματιστές.

— **Δεν θα έπρεπε να βοηθήσει η Ιορδανία; Είναι δίπλα· κι έχει έναν τεράστιο, «κανονικοποιημένο», για να χρησιμοποιήσω τον όρο σας, παλαιστινιακό πληθυσμό.**
Συμφωνώ απολύτως. Και το δικό μου όραμα για ένα κυρίαρχο παλαιστινιακό κράτος είναι ένα κράτος με ανοιχτά σύνορα τόσο προς το Ισραήλ όσο και προς την Ιορδανία: ελεύθερη ροή προσώπων, αγαθών, κεφαλαίων και ιδεών μεταξύ Ιορδανίας, Παλαιστίνης και Ισραήλ — ένα είδος Μπενελούς της Μέσης Ανατολής. Θα ήταν ένα απίστευτα γόνιμο και παραγωγικό τρίγωνο χωρών που, αντί να απεργάζονται σχέδια η μία εναντίον της άλλης, θα είχαν κοινό συμφέρον να συνεργάζονται. Κι αν μου επιτρέπετε, αυτό δεν είναι ιδεαλισμός· είναι πραγματισμός. Το status quo δεν είναι βιώσιμο. Η κατοχή οδηγεί σε 7η Οκτωβρίου.

— **Όμως δεν μπορώ παρά να κάνω εδώ και πάλι τον σπυγγο του διαβόλου. Το 2005 είχαμε πλήρη αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων και πλήρη απομάκρυνση κάθε ισραηλινής παρουσίας από τη Γάζα. Και είδαμε πώς κατέληξε αυτό.**

Χαίρομαι που το ρωτάτε αυτό, γιατί όλοι θέτουν πάντα αυτό το ερώτημα, λες και οι Ισραηλινοί αποχώρησαν για να προωθήσουν, δήθεν, την ειρήνη. Εγώ θα υποστήριζα ότι το Ισραήλ έπραξε έτσι ακριβώς για να δημιουργήσει προβλήματα: χωρίς διαπραγματεύση με την Παλαιστινιακή Αρχή —ώστε να της στερήσει τη νομιμοποίηση που θα είχε, αν είχε επιβλέψει την πλήρη αποχώρηση των Ισραηλινών και την πλήρη απελευθέρωση της Γάζας— και ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη της Χαμάς ως αντιπάλου της Παλαιστινιακής Αρχής, που ελεγχόταν από τη Φατάχ. Και αυτό συνεχίστηκε έκτοτε: διότι, όταν έχεις μια διχασμένη Παλαιστίνη, της στερείς τη δυνατότητα να διεκδικήσει αξιοπρεπώς τη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους. Δεν χρειάζεται να σας πω ότι ο Αριέλ Σαρόν —ο άνθρωπος που στήριξε τις χριστιανικές πολιτοφυλακές στη σφαγή των Παλαιστινίων της Σάμπρα και της Σατίλα στον Λίβανο— δεν είχε ποτέ την παραμικρή πρόθεση να προσφέρει στους Παλαιστίνιους έστω και ένα δράμι αυτονομίας. Η αποχώρησή του από τη Γάζα το 2005 ήταν πράξη υπονόμευσης, όχι ειρήνευσης.

Συνεπώς δεν υποστηρίζω την πλήρη αποχώρηση όλων των Ισραηλινών κατοίκων από τη Δυτική Όχθη ή την Ανατολική Ιερουσαλήμ σε περιήτωση ιδρύσεων ενός ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους. Αν οι έποικοι θέλουν να ζήσουν ως Ισραηλινοί μετανάστες σε ένα κυρίαρχο παλαιστινιακό κράτος, ας τους επιτραπεί· καμία ισραηλινή κυβέρνηση δεν έχει εξάλλου τη δύναμη να εξαναγκάσει τέτοιους ζηλωτές να εγκαταλείψουν «την Ιουδαία και τη Σαμάρεια», όπως εξακολουθούν να αποκαλούν την Παλαιστίνη.

Όμως οι περισσότεροι έποικοι δεν είναι ζηλωτές· είναι οικονομικοί έποικοι: αυτοί θα σηκωθούν και θα φύγουν. Κι αν ο ισραηλινός στρατός δεν βρίσκεται πλέον εκεί για να προστατεύσει τους φανατικούς που σήμερα παρανομούν στην Παλαιστίνη, αυτοί θα συλλαμβάνονται από την παλαιστινιακή αστυνομία και θα οδηγούνται σε παλαιστινιακές φυλακές. Κι αν κριθούν ένοχοι από Παλαιστίνιο δικαστή, θα εκτίσουν ποινή φυλάκισης στην Παλαιστίνη, όπως ακριβώς κάθε Παλαιστίνιος που παραβιάζει τον νόμο στο Ισραήλ οδηγείται ενώπιον ισραηλινού δικαστή και σε ισραηλινή φυλακή. Αυτό κάνουν τα κυρίαρχα κράτη. Και σας βάζω στοίχημα ότι οι περισσότεροι έποικοι δεν θα ήθελαν κάτι τέτοιο. Θα σηκωθούν, λοιπόν, και θα φύγουν. Έτσι οι οικισμοί θα μετατραπούν σταδιακά σε μεικτές κοινότητες· και αυτό, με τη σειρά του, θα μετριάσει τη συμπεριφορά των ανθρώπων: γιατί τίποτα δεν υπονομεύει το μίσος όσο η γειτονία. Το να ζεις ξαφνικά δίπλα σε ανθρώπους που νομίζεις ότι μισείς μπορεί να αλλάξει ολόκληρο τον τρόπο με τον οποίο έβλεπες τον κόσμο. **A**

ΠΑΝΟΣ Τσακλόγλου

«Ουσιαστικά, το πιστοποιητικό γέννησης της ελληνικής κρίσης δεν γράφει 2010, γράφει 2001»

Του ΜΑΚΗ ΠΡΟΒΑΤΑ - Φωτό: ΤΑΣΟΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

Ανήκει στη σπάνια κατηγορία ανθρώπων που δοκιμάστηκαν σε όλα τα επίπεδα: στο πανεπιστήμιο, στη σκληρή διαπραγμάτευση της κρίσης, στη διαμόρφωση πολιτικής, στην άσκηση εξουσίας και τώρα από υπεύθυνη θέση στην Τράπεζα της Ελλάδος. Η επιστημονική, νηφάλια άποψή του είναι πάντοτε χρήσιμη. Μιλήσαμε με τον Πάνο Τσακλόγλου για το ανθρώπινο κεφάλαιο, τη γνώση, την εκπαίδευση, την αξιολόγηση, την εξωστρέφεια αλλά και την «οποσδήποτε επιστροφή στη χώρα» και για πολλές ακόμα κρίσιμες σκέψεις και απόψεις.

— Εσείς, ένας ακαδημαϊκός, μπαίνετε στην πολιτική, κι από εκεί φεύγετε και είστε εδώ, στην Τράπεζα της Ελλάδος. Αυτή η διαδρομή φυσικά δεν ήταν γραμμική, αλλά πώς ήταν ως εμπειρία και γνώση; Αναμφίβολα, κατά βάση είμαι πανεπιστημιακός δάσκαλος. Η έρευνα είναι μια ελκυστικότερη διαδικασία. Αλλά και η διδασκαλία μου αρέσει πολύ. Το σημαντικό βάπτισμα του πυρός στην πολιτική το έλαβα κατά την περίοδο των μνημονίων. Σε μικρότερο βαθμό όταν ήμουν σύμβουλος των πρωθυπουργών Γιώργου Παπανδρέου και Λουκά Παπαδήμου και, κυρίως, κατά το διάστημα 2012-2014, σε μια από τις πιο δύσκολες φάσεις της ελληνικής κρίσης, όταν ήμουν πρόεδρος του Συμβουλίου Οικονομικών Εμπειρογνομόνων. Αυτό σήμαινε πρακτικά ότι ήμουν το δεξί χέρι του υπουργού Οικονομικών—τότε ήταν ο Γιάννης Στουρνάρας— αναπληρωματικό μέλος στο Eurogroup, εκπρόσωπος της Ελλάδας στο Eurogroup Working Group και επικεφαλής των διαπραγματεύσεων με την Τρόικα. Εκεί δεν μιλάμε απλώς για βάπτισμα πυρός· μιλάμε για πλήρη εμπλοκή στην καρδιά της κρίσης. Σ' εκείνη τη φάση υλοποιήθηκαν πολλές μεταρρυθμίσεις για την αναγκαιότητα των οποίων είχα επιχειρηματολογήσει επανειλημμένως ως ακαδημαϊκός.

Όταν επικοινωνήσαμε μαζί μου ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης και μου ζήτησε να αναλάβω τον ρόλο του υφυπουργού Εργασίας, με ρώτησε ευθέως αν μπορούσα να υλοποιήσω συγκεκριμένα πράγματα από αυτά που είχα γράψει στο παρελθόν. Του είπα ότι θα προσπαθούσα. Ήταν μια μεγάλη και πολύ ενδιαφέρουσα πρόκληση. Το πιο σημαντικό πράγμα που έκανα ως υφυπουργός ήταν η δημιουργία του ΤΕΚΑ, δηλαδή η σταδιακή μετατροπή της επικουρικής ασφάλισης από διανεμητική σε κεφαλαιοποιητική. Πρόκειται για μια μεταρρύθμιση που σε βάθος χρόνου πιστεύω ότι θα δώσει πολύ σημαντικά αποτελέσματα και πως ήρθε για να μείνει. Άλλωστε, αν δει κανείς τις εκθέσεις διεθνών οργανισμών, ενόψει της δημογραφικής κρίσης, όλες λένε ότι πρέπει να ενισχύονται τα κεφαλαιοποιητικά συστήματα συμπληρωματικά προς τα διανεμητικά. Σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες το κάνουν αυτό εδώ και δεκαετίες.

— Σε έναν τόσο κρίσιμο τομέα, λοιπόν, όπως η οικονομία, η θεωρία με την πράξη τελικά πόσο απέχουν;

Στην πράξη έχεις πολύ περισσότερους περιορισμούς από αυτούς που υποθέτεις σε ένα θεωρητικό υπόδειγμα. Όμως, αν οι υποθέσεις της θεωρίας είναι σωστές, τότε μιλάμε για πράγματα που έχουν πραγματική εφαρμογή. Και μπορείς να δεις στην πράξη ποια είναι τα αντίστοιχα αποτελέσματα.

— Ποιες ήταν οι σωστές υποθέσεις που έπρεπε να γίνουν τότε;

Να σας δώσω δύο παραδείγματα από την περίοδο της Τρόικας και των μνημονίων. Ένα από τα πράγματα που είχα υποστηρίξει πριν από την κρίση—όπως και άλλοι Έλληνες πανεπιστημιακοί— ήταν ότι η Ελλάδα είχε ανάγκη την υιοθέτηση ενός «επιδόματος έσχατης ανάγκης», δηλαδή ενός συστήματος Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος. Η Ελλάδα τό-

τε ήταν από τις λίγες χώρες στην Ευρώπη που δεν διέθεταν ένα τέτοιο σύστημα. Η αναγκαιότητά του φάνηκε ξεκάθαρα στην περίοδο της κρίσης.

Πριν από την κρίση, κάποιες επιμέρους πολιτικές μπορούσαν κάπως να καλύψουν τα κενά. Υπήρχε και η ελληνική οικογένεια που λειτουργούσε ως δίκτυ ασφαλείας. Όταν όμως φτάσαμε στην καταιγίδα της κρίσης, όπου οι άνθρωποι έχαναν τις δουλειές τους και δεν έβρισκαν άλλες, έμεναν, από ένα σημείο και μετά, ξεκρέμαστοι, χωρίς κανένα εισόδημα. Εκεί φάνηκε ξεκάθαρα η αναγκαιότητα του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος. Να τι έλεγε η θεωρία και να πώς το βρήκαμε μπροστά μας. Ένα δεύτερο παράδειγμα αφορά τη στήριξη των φτωχών οικογενειών με παιδιά. Υποτίθεται ότι πριν από την κρίση τις ενισχύαμε κυρίως μέσω του φορολογικού συστήματος. Όμως εκείνη την περίοδο οι μισοί Έλληνες δεν πλήρωναν φόρο εισοδήματος. Κι αυτό δεν είχε να κάνει μόνο με τη φοροδιαφυγή· αφορούσε και το χαμηλότερο τμήμα της εισοδηματικής κατανομής.

Έχοντας δει και την εμπειρία άλλων χωρών, αυτό που είχα υποστηρίξει τότε –και πάλι όπως και άλλοι συνάδελφοι πανεπιστημιακοί– και τελικά εφαρμόστηκε κατά την περίοδο των μνημονίων ήταν η δημιουργία επιδομάτων που να καλύπτουν τόσο το χαμηλό όσο και το μεσαίο –και σε έναν βαθμό το υψηλότερο– τμήμα της κατανομής του εισοδήματος, αλλά με κλίμακωπ. Ήταν δηλαδή πράγματα που ξεκινούσαν από τη θεωρία και στη συνέχεια τα έβλεπες να εφαρμόζονται στην πράξη. Η εφαρμογή των οικογενειακών επιδομάτων αντί των φοροαπαλλαγών για παιδιά μείωσε τόσο την παιδική όσο και τη γενική φτώχεια, και μάλιστα με χαμηλότερο κόστος για τον προϋπολογισμό – ακριβώς όπως προέβλεπε η θεωρία.

— **Αναρωτιέμαι πώς ορίζεται επιστημονικά, τελικά, η ελληνική οικονομία; Είναι καπιταλιστική;** Καπιταλιστική είναι, με την έννοια ότι βασίζεται στη λειτουργία των αγορών. Δεν μπορείς να πεις ότι είναι σοσιαλιστική, κεντρικού σχεδιασμού – δεν έχουμε κάτι τέτοιο. Υπάρχουν ακόμα κάποια προ-καπιταλιστικά στοιχεία, αλλά συνολικά θα έλεγα ότι πρόκειται για μια καπιταλιστική οικονομία. Άλλωστε, ακόμη και στις πιο αναπτυγμένες οικονομίες, μπορείς να εντοπίσεις στοιχεία που δεν είναι καθαρά καπιταλιστικά.

— **Μοιάζει με κάποια άλλη οικονομία της Ευρώπης ή είναι και αυτή ανάδελφη όπως το έθνος μας;** Μοιάζει. Οι οικονομίες της νότιας Ευρώπης μοιάζουν αρκετά μεταξύ τους. Με την Πορτογαλία, για παράδειγμα, έχουμε αρκετές ομοιότητες, αν και υπάρχουν και σημαντικές διαφορές. Η Πορτογαλία, χρόνια πριν από τα μνημόνια, είχε ήδη υψηλή συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό, κάτι που δεν ίσχυε στην Ελλάδα. Είχε επίσης άλλες ιδιαιτερότητες· μπορούσε, για παράδειγμα, να απορροφήσει μετανάστες που ήταν πολιτισμικά πολύ κοντά της, όπως από τη Βραζιλία. Αλλά σε πολλά άλλα σημεία οι δύο οικονομίες μοιάζουν.

— **Πώς μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε με σωστό τρόπο κάποιους από τους μετανάστες; Οι μετανάστες πρέπει να γίνουν κομμάτι του παραγωγικού μας ιστού, έτσι δεν είναι;** Έχουμε ήδη εμπειρία αρκετών ετών μετανάστευσης στην Ελλάδα. Τα δημογραφικά υποδείγματα μας έδειχναν ότι, από τη δεκαετία του 2000 και μετά, το δημογραφικό ισοζύγιο θα γινόταν αρνητικό. Αυτό, όμως, δεν συνέβη λόγω της μετανάστευσης. Εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι η συνολική αποτίμηση της μετανάστευσης στην ελληνική οικονομία, ειδικά στο πρώτο κύμα πριν από την κρίση, ήταν θετικότατη. Έδωσε ώθηση συνολικά στην ελληνική οικονομία. Υπήρξαν τομείς που ουσιαστικά κατέρρεαν και «αναστήθηκαν». Κράτησαν χαμηλά

τις τιμές, βοήθησαν σε έργα που έπρεπε να ολοκληρωθούν εγκαίρως –υπήρχαν και οι Ολυμπιακοί Αγώνες– και γενικά έδωσαν σημαντική ώθηση.

— **Νομίζω, κυρίως οι Αλβανοί;** Ναι. Από τη μετανάστευση της δεκαετίας του '90, τα δύο τρίτα προέρχονταν από την Αλβανία. Ήταν επίσης θετικό και δημογραφικά, με την έννοια ότι πολλοί από αυτούς τους ανθρώπους ήρθαν με τις οικογένειές τους για να μείνουν. Και το ενδιαφέρον είναι ότι, χωρίς να έχουμε υλοποιήσει κάποια συνεκτική πολιτική ένταξης, οι μετανάστες ενσωματώθηκαν πολύ καλά στην ελληνική κοινωνία. Το βλέπω συχνά και με φοιτητές μου στο πανεπιστήμιο που έχουν μεταναστευτικό υπόβαθρο.

— **Τώρα τι λέτε ότι θα έπρεπε να κάνουμε με τους μετανάστες ως εργατικό δυναμικό;** Αυτό που βλέπουμε σήμερα είναι μια έλλειψη εργατικού δυναμικού, κυρίως στον αγροτικό και τον κτηνοτροφικό τομέα. Εκεί, πράγματι, δεν πηγαίνουν οι Έλληνες να δουλέψουν. Το ίδιο φαίνεται να ισχύει σε μικρότερο βαθμό και σε άλλους τομείς, όπως ο τουρισμός και οι κατασκευές. Σίγουρα θα χρειαστούμε εργατικά χέρια. Παράλληλα, όμως, η Ελλάδα έχει ακόμη ανεκμετάλλετες πηγές εγκώριου εργατικού δυναμικού. Η συμμετοχή στην αγορά εργασίας τεσσάρων πληθυσμιακών ομάδων είναι αρκετά χαμηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο: των γυναικών, των νέων, των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας.

Τα τελευταία χρόνια έχουν ληφθεί μέτρα και για τις τέσσερις αυτές ομάδες και φαίνεται ότι αποδίδουν – ορισμένα μάλιστα εντυπωσιακά. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το μέτρο που πήραμε στο Υπουργείο Εργασίας για την απασχόληση των συνταξιούχων. Αμέσως μόλις άλλαξε η νομοθεσία και ήρθαν να αντικίνητρα που επικρατούσαν, ένας πολύ μεγάλος αριθμός συνταξιούχων δήλωσαν ότι, υπό αυτές τις συνθήκες, θα ήθελαν να εργαστούν για να συμπληρώσουν το εισόδημά τους.

— **Για τους νέους ποια είναι η βασική αιτία που δεν είναι όσο θα έπρεπε ενεργοί παραγωγικά;** Νομίζω ότι, σε μεγάλο βαθμό, αυτό οφείλεται στην κακή σύνδεση του εκπαιδευτικού συστήματος με την αγορά εργασίας. Βλέπουμε επανειλημμένα ότι οι εργοδότες ζητούν προσόντα τα οποία τα εκπαιδευτικό σύστημά μας δεν παρέχει επαρκώς. Έχουμε όμως και πρόβλημα μαθητείας. Στην Ελλάδα δεν αναπτύχθηκε ποτέ σοβαρά, αν και τα τελευταία χρόνια κάτι αρχίζει να γίνεται. Ακόμη και στα χρόνια της κρίσης υπήρχε υπερβάλλουσα ζήτηση για άτομα με προσόντα στην πληροφορική. Αυτό συνεχίζεται και σήμερα και ισχύει παγκοσμίως. Την ίδια στιγμή, έχουμε πάρα πολλούς αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε κορεσμένες ειδικότητες – φιλόλογοι, θεολόγοι, καθηγητικές σχολές. Για να είμαστε απολύτως ειλικρινείς, δεν είναι μόνο θέμα *hardskills*. Σε πανεπιστήμια του εξωτερικού βλέπεις φοιτητές φιλολογίας που έχουν κάνει δεκάδες εργασίες, παρουσιάσεις, ξέρουν να χρησιμοποιούν υπολογιστικά εργαλεία, προσόντα που ζητούνται έντονα στην αγορά εργασίας. Αυτά το ελληνικό πανεπιστήμιο δεν τα καλλιεργεί στον βαθμό που θα έπρεπε.

Υπάρχει και κάτι ακόμη. Οι εργοδότες συνεχώς επαναλαμβάνουν ότι μπορούν εύκολα να βρουν άτομα με σχετικά υψηλά προσόντα. Στην κατώτερη κλίμακα βρίσκουν επίσης, έστω και με δυσκολία. Εκεί που υπάρχει πραγματικό κενό είναι στη μεσαία κλίμακα. Κι εδώ υπάρχει μια ιστορική ευθύνη. Ο αρχικός σχεδιασμός ήδη από τη δεκαετία του 1970 με τα ΚΑΤΕΕ ήταν σωστός, ακριβώς για να καλύψει αυτές τις ανάγκες. Με διάφορες πιέσεις, τα ΚΑΤΕΕ έγιναν ΤΕΙ, κατόπιν ΑΤΕΙ και στη συνέχεια, πριν από λίγα χρόνια, πανεπιστήμια. Φτάσαμε, ειδικά την τελευταία χρονιά του ΣΥΡΙΖΑ, στο σημείο οι δια-

θέσιμες θέσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση να είναι περισσότερες από τον αριθμό των 18χρονων που είχαν ολοκληρώσει το λύκειο, δηλαδή περίπου το 80% αυτών. Πολύ φοβάμαι ότι καμία οικονομία στον κόσμο δεν μπορεί να δημιουργήσει τόσες θέσεις εργασίας πανεπιστημιακού επιπέδου.

— **Η θεωρία Ανθρώπινου Κεφαλαίου ταιριάζει στους σημερινούς καιρούς;** Νομίζω ότι οι γενικές αρχές της ταιριάζουν με τις συνθήκες του καπιταλισμού – και όχι μόνο. Ουσιαστικά, η θεωρία Ανθρώπινου Κεφαλαίου υποστηρίζει ότι η επένδυση στο φυσικό και διανοητικό κεφάλαιό μας αυξάνει την παραγωγικότητα και κατ' επέκταση τον μισθό μας. Η επένδυση σε εκπαίδευση είναι μία από τις σημαντικότερες επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο. Επομένως, ο ασφαλέστερος παράγοντας για να προβλέψεις το εισόδημα κάποιου είναι η εκπαίδευσή του.

Σε μικροοικονομικό επίπεδο, κατά μέσο όρο, οι απόφοιτοι πανεπιστημίου, κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού έχουν πολύ υψηλότερους μισθούς από τους αποφοίτους λυκείου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν εξαιρέσεις. Υπάρχει όμως και το μακροοικονομικό επίπεδο. Εφόσον η υψηλότερη εκπαίδευση συνοδεύεται από υψηλότερη παραγωγικότητα, αυτό είναι κάτι που σπρώχνει ολόκληρη την οικονομία μπροστά. Βεβαίως, όπως με όλες τις μορφές επενδύσεων, αυτό ισχύει εντός συγκεκριμένων ορίων.

— **Το ανθρώπινο κεφάλαιο παραμένει το πιο ισχυρό χαρτί που μπορεί να παίξει μια χώρα, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας;** Χωρίς καμία αμφιβολία. Οι παλαιότερες θεωρίες οικονομικής μεγέθυνσης έδιναν πολύ μεγάλη έμφαση στο φυσικό κεφάλαιο. Όμως οι νεότερες θεωρίες τονίζουν τη σημασία του ανθρωπίνου κεφαλαίου, της γνώσης, της καινοτομίας. Αυτά είναι που δίνουν τη μεγάλη ώθηση σε μια οικονομία. Όχι ότι δεν χρειάζεται και φυσικό κεφάλαιο, αλλά, αν δεν έχεις αυτά τα στοιχεία, δεν πας μακριά.

— **Υπάρχει ένα βιβλίο του Σάμιουελ Τζόνσον με τίτλο «Η ιστορία του Ρασέλα, πρίγκιπα της Αβησσυνίας». Ο Ρασέλα σε ένα σημείο ρωτά τον σοφό: «Αυτοί έρχονται, μας κατακτούν, γιατί κι εμείς δεν μπορούμε με τον ίδιο αέρα που γυρίζουν πίσω να πάμε και να τους κατακτήσουμε;». Και η απάντηση είναι: γιατί αυτοί έχουν τη γνώση. Και η γνώση θα υπερισχύει πάντοτε της άγνοιας, όπως υπερισχύει ο άνθρωπος στα άγρια θηρία.** Σωστό. Και, ακόμα, βλέπεις ιστορικά ότι, όταν παρεμποδίζεται η γνώση μέσω της απομόνωσης, αυτοκρατορίες μπαίνουν σε παρακμή. Οι Άραβες, για παράδειγμα, όταν επεκτείνονται, είναι πολεμοχαρείς, αλλά μέσω αυτών έφτασε σ' εμάς ο Αριστοτέλης. Υπήρξε μεγάλη ακμή, μέχρι που άρχισαν να επικρατούν εσωστρεφείς φρονταμενταλιστικές απόψεις. Η Κίνα γύρω στον 15ο αιώνα ήταν τεράστια δύναμη. Κάποια στιγμή ο αυτοκράτορας καίει τον στόλο, η αυτοκρατορία γίνεται όλο και πιο εσωστρεφής και η πρόοδος σταματά. Για πολλά χρόνια η Ιαπωνία ήταν τελείως κλειστή. Το εμπόριό της γινόταν από ένα μόνο λιμάνι. Μέχρι που, γύρω στο 1870, έγινε μια συνειδητή προσπάθεια ανοίγματος και εκβιομηχάνισης, που οδήγησε σε θεαματική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

— **Πολλοί ιστορικοί θεωρούν τον εξαμερικανισμό της Ιαπωνίας ένα από τα μεγάλα σημεία καμής των τελευταίων αιώνων.** Δεν είμαι βέβαιος ότι ήταν τόσο «εξαμερικανισμός» όσο άνοιγμα προς τη Δύση, διατηρώντας πολλά «εθνικά» χαρακτηριστικά. Εντέλει, για την οικονομία, η γνώση είναι αυτή που κάνει τη διαφορά. Και επειδή ζούμε σε ένα παγκόσμιο χωριό, η γνώση δεν είναι πια κάτι τοπικό. Διαχέεται και γίνεται κτήμα ολόκληρου του κόσμου πολύ γρήγορα.

Ο τουρισμός δεν αναπτύσσει δεξιότητες που τραβούν ολόκληρη την οικονομία προς τα πάνω. Ναι, είμαστε καλοί στον τουρισμό, αλλά δεν πρέπει να μείνουμε εκεί. Τα κέρδη από τον τουρισμό πρέπει να επενδύονται σε τομείς που μπορούν να λειτουργήσουν ως μοχλός συνολικής ανάπτυξης.

— **Υπάρχει κάτι το οποίο δεν είναι τόσο εμφανές και πρέπει να το προσέξουμε σε σχέση με τον τουρισμό;**

Η ανάπτυξη με κύριο άξονα τον τουρισμό είναι δίκαιο μαχαίρι. Από τη μία πλευρά λέμε –και σωστά– ότι οι χώρες πρέπει να αναπτύσσονται με βάση το συγκριτικό τους πλεονέκτημα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η χώρα μας είναι ένα «ωραίο οικόπεδο», ιδιαίτερα προικισμένο από αυτή την άποψη. Το πρόβλημα είναι ότι ο τουρισμός, γενικά, δεν αναπτύσσει ιδιαίτερα δεξιότητες που βρίσκονται στο πάνω μέρος της κλίμακας των προσόντων, αυτές που τραβούν ολόκληρη την οικονομία προς τα πάνω. Άρα, ναι, είμαστε καλοί στον τουρισμό, αλλά δεν πρέπει να μείνουμε εκεί. Τα κέρδη από τον τουρισμό πρέπει να επενδύονται και σε άλλους τομείς, που μπορούν να λειτουργήσουν ως μοχλός συνολικής ανάπτυξης.

— **Ο αγροτικός τομέας θα λέγατε ότι μπορεί να παίξει αυτόν τον ρόλο; Λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν έχει εκσυγχρονιστεί όσο θα έπρεπε.**

Ο αγροτικός τομέας χρειάζεται εκσυγχρονισμό και στήριξη, αλλά δεν είναι αυτός που μπορεί να λειτουργήσει ως η ατμομηχανή της ανάπτυξης μιας χώρας. Καμία χώρα δεν αναπτύχθηκε βασιζόμενη αποκλειστικά σ’ αυτόν.

— **Υπάρχει συγκεκριμένος τομέας που θα μπορούσε να γίνει ατμομηχανή ανάπτυξης;**

Δύσκολο να το πεις εκ των προτέρων. Συνήθως αυτά τα αναγνωρίζουμε αφού συμβούν. Αυτό που βλέπω σήμερα ως συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας είναι ότι διαθέτει ένα αρκετά καλά εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό, το οποίο είναι και σχετικά φθηνό. Θα σας δώσω ένα παράδειγμα που δείχνει και τις στρεβλώσεις μας. Όταν ήμουν πρόεδρος του Συμβουλίου Οικονομικών Εμπειρογνημόνων, προσπαθούσαμε να στήσουμε ένα fund – κάτι σαν αναπτυξιακή τράπεζα. Στο κεφάλαιό του θα συμμετείχαν η Αναπτυξιακή Τράπεζα της Γερμανίας, κ.ά.

Μια μέρα πήγα το πρωί στο Βερολίνο και γύρισα το απόγευμα. Στο αεροπλάνο, δίπλα μου κάθονταν ένα παλικάρι και μια κοπέλα. Πιάσαμε κουβέντα. Ήταν και οι δύο από το Πολυτεχνείο. Είχαν συνεργασία με μια μεγάλη εταιρεία φωτιστικών, είχαν στήσει ένα κέντρο ελέγχου ποιότητας στην Ελλάδα. Η εταιρεία έμεινε πολύ ικανοποιημένη με τη δουλειά τους και τους πρότεινε σημαντική επέκταση της συνεργασίας τους με δημιουργία μεγάλου κέντρου στη χώρα μας. Παρότι τότε δεν γίνονταν καθόλου προκηρύξεις θέσεων στα πανεπιστήμια, αυτοί δίσταζαν σκεπτόμενοι ότι μια τέτοια δέσμευση δεν θα τους άφηνε χρόνο για έρευνα και δημοσιεύσεις. Σκεφτόμουν: Πότε θα ξαναβρεθεί τέτοια ευκαιρία; Είναι μια ευκαιρία που τη γραπώνεις από τα μαλλιά. Και για εσάς και για τη χώρα μας.

— **Έχετε ακόμη κάποια σοβαρή ανησυχία για την Ελλάδα; Για παράδειγμα, στον δημόσιο διάλογο βλέπετε να έχει διορθωθεί η νοοτροπία μας σε σχέση με την οικονομία; Έχουμε συνειδητοποιήσει πώς πρέπει να αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα σ’ αυτόν τον καινούργιο κόσμο και τι να απαιτούμε από την εκάστοτε κυβέρνηση;**

Πολύ ενδιαφέρουσα ερώτηση. Κάνουμε τεκμηριωμένο διάλογο στη χώρα μας; Η απάντηση είναι αρνητική. Πολύ συχνά τα επιχειρήματά μας είναι περισσότερο βολонταριστικού τύπου παρά αποτέλεσμα συστηματικής σκέψης. Από την άλλη πλευρά, σε σύγκριση με όσα γίνονταν πριν από την κρίση, η αντιμετώπιση σήμερα είναι πιο σοβαρή. Και υπάρχει και κάτι ακόμα ενδιαφέρον: στις δύο εκλογικές αναμετρήσεις που έγιναν μετά την έξοδο από τα μνημόνια, κέρδισε το κόμμα που είχε υποσχεθεί τα λιγότερα.

— **Πιστεύετε ότι πρέπει κάποτε να πούμε επίσημα πως χρειάζεται ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο;**

Το κοινωνικό συμβόλαιο διαμορφώνεται πάντοτε με βάση τις κοινωνικές συνθήκες. Το υπάρχον κοινωνικό συμβόλαιο, το οποίο σε μεγάλο βαθμό είναι «ενσωματωμένο» και στο Σύνταγμά μας, έχει γραφτεί

σε μια περίοδο που τα δημογραφικά δεδομένα ήταν τελείως διαφορετικά. Σήμερα, το κοινωνικό μας μοντέλο είναι δομημένο με τρόπο που ζητά από τους νέους να πληρώνουν όλο και μεγαλύτερα ποσά στις παλαιότερες γενιές. Και το κυριότερο που δεν συζητιέται σοβαρά είναι οι υποχρεώσεις που αναλαμβάνουμε για το μέλλον. Στέλλουμε έναν λογαριασμό στην επόμενη γενιά, την ίδια στιγμή που κάνουμε και λιγότερα παιδιά.

Αν θέλουμε να έχουμε σοβαρό μέλλον, πρέπει να συμβούν δύο πράγματα. Πρώτον, τα παιδιά μας πρέπει να είναι πολύ παραγωγικά, για να μπορούν να σκώσουν τις συντάξεις μας και τις ανάγκες μας για ιατρικές υπηρεσίες και μακροχρόνια φροντίδα. Δεύτερον, δεν πρέπει να φύγουν από τη χώρα. Και τα δύο είναι άμεσα συνδεδεμένα με την πολιτική. Το πρώτο προϋποθέτει ότι ο προϋπολογισμός θα στραφεί σε δαπάνες που αυξάνουν την αποδοτικότητα της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης. Φτάνουν αυτά; Όχι. Μόνο ρίχνοντας λεφτά δεν πετυχαίνεις πολλά. Έβλεπα παλαιότερα στοιχεία ως ποσοστά του ΑΕΠ. Σε πολλά η Ελλάδα ξοδεύει περισσότερα, ως ποσοστό του ΑΕΠ, από τη δημογραφικά νεότερη Ιρλανδία. Όταν όμως πάμε σε διεθνείς συγκρίσεις, όπως η PISA, τρώμε τη σκόνη των Ιρλανδών. Το πρόβλημα είναι η αξιολόγηση –την οποία τόσο πολύ κάποιος δεν θέλουν να κάνουμε στα σχολεία μας– η εισαγωγή νέων τεχνολογιών, η ποιότητα. Όλα αυτά πρέπει να γίνουν. Και ακόμη κι αν τα κάνουμε όλα και βγάλαμε μια «σούπερ γενιά», αν στη συνέχεια πάμε να τη φορολογήσουμε άγρια, απλώς θα ψηφίσει με τα πόδια της και θα μεταναστεύσει.

— **Ποιο λέτε ότι είναι το επιθυμητό ποσοστό δαπάνης του ελληνικού κράτους για την εκπαίδευση;**

Είναι δύσκολο να απαντήσει κανείς, γιατί παίζει ρόλο και το δημογραφικό. Σκεφτείτε δύο χώρες που παρέχουν την ίδια ακριβώς εκπαίδευση στους κατοίκους τους και έχουν τον ίδιο πληθυσμό, αλλά η μία είναι πολύ πιο γερασμένη από την άλλη.

Σίγουρα, η χώρα μας δαπανά για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ πολύ λιγότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ και καλό θα ήταν οι σχετικές δαπάνες να αυξηθούν. Και πάλι, όμως, το πρόβλημα δεν λύνεται μόνο με περισσότερα χρήματα. Το να λένε κάποιοι εκπαιδευτικοί «δεν θα μας αξιολογήσει κανένας» μου φαίνεται σαν να κοροϊδεύουν κατάμουτρα αυτούς που τους πληρώνουν. Αυτό είναι ανήθικο. Ένας ιδιωτικός υπάλληλος, που με τους φόρους του πληρώνει τους μισθούς των εκπαιδευτικών, αξιολογείται ανά πάσα στιγμή στη δουλειά του.

— **Έχει ενδιαφέρον πάντως ότι στις περισσότερες απεργίες στην Ελλάδα, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο είναι βασικό αίτημα η μη αξιολόγηση, και σχεδόν πάντα περιλαμβάνουν και το ασφαλιστικό.**

Η δημογραφική κρίση δεν αφορά μόνο την Ελλάδα. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, ήδη από τη δεκαετία του ’80, είχαν αρχίσει να λαμβάνονται μέτρα είτε για τον περιορισμό της συνταξιοδοτικής δαπάνης είτε για την προσθήκη κεφαλαιοποιητικών στοιχείων δίπλα στο διανεμητικό σύστημα, τα οποία δεν εκτίθενται στον δημογραφικό κίνδυνο.

Η Ελλάδα ήταν ουσιαστικά η μόνη χώρα που δεν έκανε τίποτα. Το δικό μας σύστημα ήταν υπερβολικά γενναιόδωρο. Υπάρχουν χώρες που έχουν θεσπίσει ακόμα και αυτόματους σταθεροποιητές, οι οποίοι ρυθμίζουν μέχρι πού μπορεί να φτάσει η συνταξιοδοτική δαπάνη.

Κάποτε ο Τάσος Γιαννίτης, με τον νόμο του, προσπάθησε να κάνει ένα συμμάζεμα. Πολύ συχνά ακούγεται το κλισέ «παραλύει η χώρα λόγω της απεργίας». Η μόνη φορά που πραγματικά παρέλυσαν τα πάντα ήταν όταν επρόκειτο να ψηφιστεί ο νόμος Γιαννίτη. Ουσιαστικά, το πιστοποιητικό γέννησης της ελληνικής κρίσης δεν γράφει 2010, γράφει 2001. Τότε που δεν πέρασε η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού.

— **Δηλαδή, μία φορά παράλυσε κυριολεκτικά η χώρα, κι αυτό για τον εντελώς λάθος λόγο;**

Ακριβώς. Και το κακό ήταν διπλό. Από τη μία, η Ελλάδα άρχισε να παράγει μεγάλα ελλείμματα στο ασφαλιστικό πριν ακόμη φανούν οι συνέπειες της δημογραφικής γήρανσης του πληθυσμού. Από την άλλη, σε μεγάλο βαθμό, μετά την υποχώρηση της κυβέρνησης, σταμάτησαν οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, κάτι που οδήγησε σε σταδιακή χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μας. Τελικά, κάναμε ό,τι έκαναν οι άλλες χώρες, αλλά με τον πιο επώδυνο τρόπο, στην περίοδο των μνημονίων. Βεβαίως, έτσι μπήκαν τα δημοσιονομικά μας σε μια τάξη. Πλέον, οι διαθέσιμες αναλογιστικές προβλέψεις δείχνουν ότι βρισκόμαστε σε σταθερή πορεία και το ασφαλιστικό σύστημα είναι βιώσιμο. Αρκεί να τηρούμε τους κανόνες. Αυτούς που έχουμε ήδη ψηφίσει. Δεν χρειάζεται να κάνουμε κάτι περισσότερο. Αλλά να τους τηρούμε.

— **Θα ήθελα να συνοψίσετε την άποψή σας για την ελληνική οικονομία μέσα από την επιστημονική σας γνώση αλλά και την πρακτική σας εμπειρία.**

Η Ελλάδα πέρασε μια κρίση που δεν πέρασε καμία άλλη χώρα σε καιρό ειρήνης. Πλέον τα πράγματα έχουν μπει σε σειρά. Η οικονομία αναπτύσσεται, όλα τα βασικά μεγέθη κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση. Θα ήθελα, βέβαια, οι ρυθμοί να είναι ταχύτεροι. Ποια είναι η συνταγή για τη συνέχεια; Πρώτον, η δημοσιονομική ισορροπία πρέπει να προστατεύεται σαν κόρη οφθαλμού. Δεύτερον, πρέπει να μείνουμε αταλάντευτα στον δρόμο των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Το πρώτο μάς προστατεύει από το να ξαναφτάσουμε σε δημοσιονομικό εκτροχιασμό και χρεοκοπία. Το δεύτερο αγγίζει τη ρίζα του προβλήματος. Στην Ελλάδα, σχεδόν πάντα οι κρίσεις ξεκινούσαν από το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, δηλαδή από τη χαμηλή παραγωγικότητα. Και αυτό, σχεδόν πάντα, συνέβαινε όταν σταματούσαν οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Και, όπως έλεγε και ο Σημίτης, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις είναι μια διαρκής διαδικασία.

— **Θέλω να ομολογήσω ότι, έχοντας συνομιλήσει αρκετές φορές μαζί σας, εκτιμώ τις γνώσεις αλλά και τον πολιτισμό σας. Εάν ήταν να πείτε μια γνώμη στη νέα γενιά της Ελλάδας, με τις ελπίδες και τις μεγάλες ανησυχίες της, που θέλει να δει πώς να βadíσει σ’ αυτόν τον υπέροχο ολοκαίνουργιο κόσμο, τι θα τους λέγατε;**

Να εκπαιδευτούν καλά, να είναι κοσμοπολίτες, να μη διστάσουν βγουν έξω από τα όρια της Ελλάδας, να δουλέψουν έξω, και μετά, με όλες αυτές τις εμπειρίες, να γυρίσουν πίσω στη χώρα. Αυτό λέω και στους φοιτητές μου όταν έρχονται να με ρωτήσουν για τα μεταπτυχιακά. Παρότι υπάρχουν πολύ καλά μεταπτυχιακά στην Ελλάδα, τους λέω να μη διστάσουν να πάνε στο εξωτερικό, αν έχουν τη δυνατότητα, αλλά και να μείνουν εκεί μερικά χρόνια να δουλέψουν. Αλλά εκείνο που θέλω τελικά είναι να γυρίσουν πίσω.

Γιατί διαφορετικά η εκπαίδευσή τους θα είναι μια επένδυση χαμένη για τον Έλληνα φορολογούμενο, που χρηματοδότησε τις σπουδές τους. Στα προ κρίσης χρόνια, αυτό συνέβαινε σε μεγάλο βαθμό και το καιρόμουν πολύ. Βλέπω επίσης ότι τα πολύ πρόσφατα χρόνια άρχισε να ξανασυμβαίνει αυτή η επιστροφή. Τα στατιστικά δεδομένα δείχνουν ότι πλέον υπάρχει περισσότερη επιστροφή απ’ ό,τι μετανάστευση. Το βλέπω και σε προσωπικό επίπεδο τόσο στα πανεπιστήμια όσο και σε άλλους εργασιακούς χώρους. Οπότε, καλή και διαρκή εκπαίδευση, δουλειά ει δυνατόν και στο εξωτερικό και, σε κάθε περίπτωση, επιστροφή στην Ελλάδα, στην πατρίδα μας.

Από τη συζήτηση με τον Πάνο Τσακλόγλου επιβεβαιώσα κάτι βασικό: Το ερώτημα δεν είναι αν ξέρουμε τι πρέπει να κάνουμε, αλλά αν θα το κάνουμε με συνέπεια, χωρίς να υποκύψουμε στον πειρασμό μιας καινούργιας εύκολης υπόσχεσης και στην αναβολή. Δηλαδή, αν θα αποφύγουμε αυτόν τον ναρκισσισμό μιας υποτιθέμενης ιδιαιτερότητάς μας ως Ελλήνων, που πάντα στο τέλος οφείλει να μας σώξει ένας από μνηνής Θεός... **■**

Αν θέλουμε να έχουμε σοβαρό μέλλον, πρέπει να συμβούν δύο πράγματα. Πρώτον, τα παιδιά μας πρέπει να είναι πολύ παραγωγικά, για να μπορούν να σκώσουν τις συντάξεις μας και τις ανάγκες μας για ιατρικές υπηρεσίες και μακροχρόνια φροντίδα. Δεύτερον, δεν πρέπει να φύγουν από τη χώρα.

** Ο Πάνος Τσακλόγλου είναι καθηγητής στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, μέλος του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής της Τράπεζας της Ελλάδος και πρώην υφυπουργός Εργασίας*

24, 25, 27, 28, 29, 30 • ΙΑΝ • 2026

ΑΙΘΟΥΣΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΛΥΡΙΚΗΣ ΣΚΗΝΗΣ
ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ

REVIEW FOR THE END OF

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΗΣ • ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΥΡΕΝΤΖΗΣ • ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

Με τη συμμετοχή ερμηνευτών, σολίστ μουσικών της Ορχήστρας της ΕΛΣ, του χορωδιακού συνόλου Μείζον Ensemble και υψιφώνου

Εθνική
Λυρική
Σκηνή

Greek
National
Opera

Μέγας Δωρητής ΕΛΣ
& Δωρητής παραστάσεων

ΙΣΝ / SNF

ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ
STAVROS NIARCHOS FOUNDATION
έναντι ο ορίζοντος / humanity at the edge

Μεγάλος Χορηγός

Η ΕΛΣ επιχορηγείται από

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Πολιτισμού

ΧΟΡΗΓΟΣ ΑΕΡΟΜΕΤΑΦΟΡΩΝ

TECHNOLOGY
PARTNER

ΧΟΡΗΓΟΙ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

ΧΟΡΗΓΟΙ ΕΠΙΚΟΝΩΝΑΣ

• ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΙ

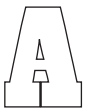

nationalopera.gr

Τα κατοικίδια του Μεγάρου Μαξίμου

Πώς ο viral Πίνат, αλλά εσχάτως και η Κλειώ, το «προσωρινό γατάκι», έχουν δώσει έναν διαφορετικό χαρακτήρα στην έδρα της Προεδρίας της Κυβέρνησης

Του ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΚΟΛΛΙΑ

Από το γύρισμα του 20ού αιώνα, όταν ο Θίοντορ Ρούσβελτ μετέτρεψε τον ξακουστό Κήπο των Ρόδων του Λευκού Οίκου σε έναν ομολογουμένως εντυπωσιακό ζωολογικό κήπο—ο οποίος συμπεριλάμβανε, μεταξύ πάμπολλων άλλων, έναν φιλοσοφημένο κάστορα που άκουγε στο όνομα Τζοζάια, μια αρκούδα ονόματι Τζόνθαν Έντουαρντς, όπως ο πουριτανός θεολόγος, αλλά και μια ύαινα ταπεινά αλλά εύστοχα βαφτισμένη Μπιλ—, τα κατοικίδια των αρχηγών κρατών μετατράπηκαν εν αγνοία τους σε ημι-διασημότητες, αν όχι και σε αυτόνομα ποπ φαινόμενα.

Τα παραδείγματα είναι προφανώς αμέτρητα: από τον αθυρόστομο παπαγάλο Πολ του Αντρίου Τζάκσον, πίσω στη δεκαετία του 1830—ο οποίος, αν πετούσε σήμερα εντός των τειχών του Λευκού Οίκου, θα είχε γίνει viral από το πρώτο δευτερόλεπτο—μέχρι και τον Λάρι τον γάτο, ο οποίος με το έτσι θέλω έχει μετατρέψει την Ντάουνινγκ Στριτ στη γειτονιά του από το 2011. Ο Λάρι είχε ήδη προλάβει να αποχαιρετήσει πέντε διαφορετικούς Βρετανούς πρωθυπουργούς, μέχρι να υποδεχτεί τον Κιρ Στάρμερ το 2023 και να αναγκαστεί να συνυπάρξει με τους γάτους της οικογένειας του νυν ενοίκου, Τζότζο και Πρινς. Τα προεδρικά και πρωθυπουργικά κατοικίδια έχουν γράψει τη δική τους ιστορία ως ένοικοι κάποιων από τα πιο ιστορικά κτίρια παγκοσμίως αλλά και ως μάρτυρες ορισμένων από τις πλέον καθοριστικές αποφάσεις των εκάστοτε ενοίκων τους, αποδίδοντας στη λεπτή τέχνη της διακυβέρνησης μια—ίσως απαραίτητη, ενίοτε—ανάλαφρη πτυχή, με τον τρόπο που μόνο εκείνα μπορούν.

Ωστόσο, η Ελλάδα μέχρι πρότινος ανήκε σ' εκείνες τις περιπτώσεις όπου σχεδόν κανένας πρωθυπουργός δεν είχε ταυτίσει τη θητεία του με την παρουσία κάποιου κατοικίδιου ανάμεσα στα πόδια του. Το γεγονός πως το Μέγαρο Μαξίμου δεν αποτελεί κατοικία του εκάστοτε προέδρου της κυβέρνησης αποθάρρυνε εκείνους τους ελάχιστους Έλληνες πρωθυπουργούς που είχαν κατοικίδια—όπως ο Ανδρέας Παπανδρέου—κι έτσι αυτά δεν τους συνόδευαν ποτέ και επισήμως στην άσκηση των καθηκόντων τους. Ωστόσο, ο Κυριάκος Μητσοτάκης έχει προχωρήσει σε μια τομή στο συγκεκριμένο ατυχές ιστορικό συνεχές, έχοντας υιοθετήσει ήδη από το 2022 επισήμως τον Πίνат, ο οποίος θα μπορούσε να φέρει με περηφάνια τον τίτλο του «Πρώτου Σκύλου της Ελλάδας». Ο Πίνат έχει δώσει αμέτρητα viral στιγμιότυπα στο ελληνικό κοινό, ενώ έχει πλέον αποκτήσει θεσμικό ρόλο στο πλαίσιο της υποδοχής υψηλών προσκεκλημένων στο Μέγαρο Μαξίμου: μεταξύ άλλων, έχει βρεθεί στο πλευρό του πρωθυπουργού κατά την υποδοχή αξιωματούχων όπως ο γενικός γραμματέας του ΝΑΤΟ, Μαρκ Ρούτε, η ύπατη εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας, Κάγια Κάλας, ο πρόεδρος της Ουκρανίας, Βολοντίμιρ Ζελένσκι, η πρώην πρωθυπουργός της Φινλανδίας, Σάνα Μάριν, αλλά και ο Τούρκος πρόεδρος, Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

Η ιστορία του Πίνат είναι μέσες άκρες γνωστή. Το Πρώτο λαγωνικό της χώρας υιοθετήθηκε από τον Κυριάκο Μητσοτάκη μετά την επίσκεψή του στο καταφύγιο της Ζωοφιλικής Ένωσης Ηλιούπολης, όπου ο Πίνат είχε βρει το προσωρινό του σπίτι, έχοντας γλιτώσει από τη μαρτυρική ζωή που συχνά ζουν τα αδέσποτα στις γειτονιές της Αθήνας. Ποιος να του το 'λεγε του κουταβιού, που κάποτε πιθανότατα ψαχούλευε για φαγητό σε αποικίες αδέσποτων, πως στο δεύτερο μισό της ζωής του θα αποτελούσε ατύπως μέρος του πρωτόκολλου υποδοχής διακεκριμένων καλεσμένων στο Μέγαρο Μαξίμου. Η έλευση του Πίνат στα μαξιλάρια του σαλονιού στο κέντρο της δια-

Τα ζώα
συντροφιάς
έχουν μια
εξωπραγματική
ικανότητα να
παιρνουν το
μυαλό σου
μακριά απ'
οτιδήποτε
μπορεί να το
σκοτεινιάζει

κυβέρνησης της χώρας συνέπεσε με το νέο πλαίσιο για την ευζωία των ζώων συντροφιάς το οποίο θέσπισε η ελληνική κυβέρνηση με τον Νόμο 4830/2021 εκσυγχρονίζοντας όλες τις σχετικές διατάξεις αναφορικά με τα δικαιώματα των ζώων—όπως και με τις σχετικές υποχρεώσεις των ιδιοκτητών τους—και προβλέποντας παράλληλα εξαιρετικά σοβαρές ποινές και πρόστιμα στην περίπτωση που αυτά παραβιάζονται. Αξίζει να σημειωθεί πως, όπως και η Κλειώ μερικά χρόνια αργότερα, ο Πίνат μετοίκησε στο Μαξίμου εθελούσια, καθώς από την πρώτη στιγμή που συνάντησε τον πρωθυπουργό και την ομάδα του, φρόντισε να τους πείσει να προχωρήσουν στην υιοθέτησή του.

Το σημαντικότερο που έχει πετύχει ο Πίνат στα σχεδόν τέσσερα χρόνια που βρίσκεται στο Μαξίμου είναι πως έχει αποδώσει στην—συχνά ανυπόφορα σοβαροφανή—κάλυψη της ελληνικής πολιτικής πραγματικότητας μια ανέμελη χροιά. Ασφαλώς κάθε επίσκεψη ξένου ηγέτη ή ανώτατου αξιωματούχου αποτελεί ζήτημα ύψιστης σημασίας για τη χώρα: η υποδοχή, ωστόσο, αυτών των προσώπων από μια χαριτωμένη—και μονίμως απορημένη—τετράποδη ύπαρξη, η οποία δεν ενδιαφέρεται ιδιαίτερω για τη μεταβαλλόμενη ισορροπία των δυνάμεων εντός του διεθνούς συστήματος ή την απειλή ενός παγκοσμίου πολέμου, καθώς νοιάζεται μόνο για το τι ώρα θα είναι η επόμενη βόλτα του στον Εθνικό Κήπο απέναντι κι αν είναι ακόμα γεμάτο το μπολ του ώστε να φάει στον γυρισμό, δημιουργεί—έστω και στιγμιαία—ένα κάπως χαλαρότερο κλίμα. Εξάλλου, αμέτρητοι—και πάσης ιδιότητας—επισκέπτες του Μεγάρου Μαξίμου έχουν στιγμιαία παραμερίσει τον όποιο λόγο μπορεί να τους έφερε στους πρωθυπουργικούς διαδρόμους, είτε για να του μιλήσουν είτε για να παίξουν μαζί του, καθώς τους υποδέχεται στο κορυφαίο σκαλί της κύριας εισόδου.

Αντιθέτως, η έλευση της Κλειούς ήταν εντελώς απροσδόκητη. Το πιθανότερο σενάριο θέλει την Κλειώ να αποτελούσε μια από τις γατούλες που είχαν βρει φιλόξενο έδαφος στην έκταση του Προεδρικού Με-

γάρου επί προεδρίας της—ξακουστής γατόφιλης—Κατερίνας Σακελλαροπούλου, η οποία, ωστόσο, αποφάσισε στα τέλη του Νοεμβρίου του 2024 να διασχίσει τη Βασιλέως Παύλου και να μετοικήσει στο κέντρο της διακυβέρνησης της χώρας, ακολουθώντας περίπου το παράδειγμα του Λάρι στην Ντάουνινγκ Στριτ. Η λεπτομέρεια που ξεχωρίζει στην άφιξη της Κλειούς είναι πως μετοίκησε στο Μαξίμου ετοιμόγεννη, γεγονός που της επέτρεψε να γεννήσει με ασφάλεια, αλλά και στα μικρά της να υιοθετηθούν, αντί να κινδυνεύουν στον δρόμο όπως χιλιάδες άλλα αδεσποτάκια. Αξίζει να σημειωθεί πως κατά τη διάρκεια των πρώτων εβδομάδων της στο Μαξίμου, η γατούλα δεν έφερε επισήμως κάποιο όνομα, με την τελική απόφαση να την παίρνει τελικά ο ίδιος ο πρωθυπουργός, βαφτίζοντάς τη Κλειώ. Σήμερα, η Κλειώ αποτελεί μάλλον την πιο ευχάριστη έκπληξη που περιμένει τους επισκέπτες και τους προσκεκλημένους στο κτίριο, καθώς, ακριβώς επειδή η παρουσία της εκεί δεν έχει γίνει ακόμα ευρέως γνωστή, κανείς δεν είναι προετοιμασμένος για το ενδεχόμενο να μπλεχτεί με τη μονίμως σκωμυμένη ουρά της καθώς περπατά στους διαδρόμους του πρωθυπουργικού γραφείου, ή να τη δει να κοιμάται στα πιο απίθανα σημεία.

Η συνύπαρξη του Πίνат με την Κλειώ δεν θα μπορούσε να είναι εκ προοιμίου εύκολη, κι αυτός ήταν ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους η μικρή γατούλα αναμενόταν να μείνει προσωρινά μόνο στο Μαξίμου: το «προσωρινό γατάκι», όπως την αποκαλούν όσοι τη συναναστρέφονται σε καθημερινή βάση, μετράει ήδη περισσότερο από έναν χρόνο στους διαδρόμους του κτιρίου και τίποτα δεν προμηνύει πως θα μετακομίσει για οπουδήποτε αλλού άμεσα. Με το πέρασμα των μηνών, η Κλειώ μετατράπηκε σε μια εξαιρετικά ευχάριστη σταθερά για τους παρκοκούντες και τους επισκέπτες της Προεδρίας της Κυβέρνησης, αναγκάζοντας το Μαξίμου να προσαρμοστεί στις ανάγκες της, τιμώντας επάξια την κληρονομιά όλων των γατιών που έχουν συνυπάρξει με ανθρώπους από την εποχή της Κλεοπάτρας μέχρι και σήμερα.

Σε αντίθεση με τον Πίνат—τον οποίο τρομοκρατεί από άποψη όπου τον πετύχει—, η Κλειώ προτιμά να μείνει μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας, αν και ο φωτογραφικός φακός των *Times* τη συνέλαβε να περιμένει κι εκείνη να υποδεχτεί την πρόεδρο της Μολδαβίας, Μάγια Σάντου, προ ολίγων εβδομάδων. Φυσικά, η Κλειώ σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται να αποτελέσει δημόσιο πρόσωπο όπως ο Πίνат, ούτε αναμένεται να υπακούσει σε οποιοδήποτε πρωτόκολλο υποδοχής προβεβλημένων επισκεπτών: γάτες, δεν βγάζεις άκρη.

Στην πραγματικότητα, η παρουσία του Πίνат και της Κλειούς—όπως και όλων των κατοικιδίων που έχουν οικειοποιηθεί χώρους άσκησης διακυβέρνησης—δεν έχει κανένα πρακτικό νόημα. Όμως εξυπηρετεί έναν σκοπό τον οποίο σίγουρα έχει εκτιμήσει όποιος έχει σταθεί μια στιγμή να χαζέψει είτε το δικό του κατοικίδιο είτε απλά ένα αμέριμνο αδεσποτάκι στον δρόμο: ότι και να συμβαίνει, είτε στην επαγγελματική είτε στην προσωπική ζωή του καθενός, τα ζώα συντροφιάς έχουν μια απολύτως δική τους, εξωπραγματική ικανότητα να παίρνουν το μυαλό σου, έστω και για λίγο, μακριά απ' οτιδήποτε μπορεί να το σκοτεινιάζει, σαν να σου μεταδίδουν, με τα όσα ελάχιστα αντιλαμβάνονται, την πίστη πως, ότι και να γίνει, στο τέλος όλα με κάποιον τρόπο θα είναι εντάξει: ο αθυρόστομος παπαγάλος του Τζάκσον, από την άλλη, θα εξέφραζε την άποψή του για την αντιμετώπιση του τραπεζικού πανικού του 1837 ή την αναγνώριση του ανεξάρτητου, τότε, κράτους του Τέξας κάπως άκομψα, μετά βεβαιότητας. **Α**

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

ΜΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ 90ΧΡΟΝΟ ΜΥΘΟ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ

Μια θρυλική πορεία στην αρχιτεκτονική, 60 και πλέον
ετών, που συνεχίζει να εξελίσσεται σήμερα στο γραφείο
Vikelas Architects με τον γιο του, **Αλέξη Βικέλα**.
Μιλήσαμε με τους σπουδαίους αρχιτέκτονες.

Κείμενο - Φωτό: ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΜΑΣΟΥΡΗ

I . B I K E Λ A

I ' B I K E V A

Στην πλατεία του κτιρίου Atrina, σε έναν χώρο που ατενίζει τον ουρανόξυστη του Αμαρουσίου, στεγάζεται το αρχιτεκτονικό γραφείο των **Ιωάννη & Αλέξη Βικέλα**. Εκεί συναντώ τον σπουδαίο Έλληνα αρχιτέκτονα. Έχουν περάσει 7 χρόνια από την προηγούμενη συνάντησή μας και, αν και έχει πατήσει τα 90, η ματιά του –καθαρό γαλάζιο– και το μυαλό του λάμπουν. Ευγενικός, οξυδερκής και εντυπωσιακός ομιλητής, ο ακμαϊότατος και ακάματος δημιουργός βρίσκεται καθημερινά στο γραφείο του. Το ίδιο το συγκρότημα, ένα από τα σύμβολα της αθηναϊκής αρχιτεκτονικής ιστορίας, αποτελεί χειροπιαστή απόδειξη του πώς το όραμα ενός ανθρώπου –σε συνδυασμό με δημιουργικές συνεργασίες– μπορεί να μεταμορφώσει έναν τόπο και να τον αναγάγει σε σημείο αναφοράς.

Το γραφείο ξεκίνησε την πορεία του αρχές του 1960 στις οδούς Ηροδότου και Σηπισιόρου και το 1963 μεταφέρθηκε πιο κεντρικά στο Κολωνάκι, στην Καρνεάδου. Έπειτα, είκοσι χρόνια αργότερα, μεταφέρθηκε στη θέση που είναι και σήμερα, στην πλατεία του Πύργου Atrina. Το 2000 εντάχθηκε στο γραφείο και ο γιος του, Αλέξης Βικέλας, που σήμερα διευθύνει το γραφείο, το οποίο πλέον ονομάζεται Vikelas Architects.

Γιατί άραγε ο αρχιτέκτονας τον πύργων επέλεξε να διατηρεί γραφείο σε μια χαμηλωμένη πλατεία, αναρωτιέμαι. Το εσωτερικό του γραφείου είναι ανοιχτό και λειτουργικό. Τον βρίσκω να δουλεύει πυρετωδώς για την παράδοση μιας νέας πολυκατοικίας στη Γλυφάδα –έργο υπό την ευθύνη του Αλέξη Βικέλα–, με καμπύλες γραμμές και οργανικά σχήματα, «φυσική», με ήπια και φιλική αισθητική, πισίνες και rooftop gardens. Έτσι καθώς είναι περιτριγυρισμένος από αρχιτεκτονικά σχέδια, σκέφτομαι ότι έχω απέναντί μου έναν μύθο της αρχιτεκτονικής, που οι μεγαλόνοες ιδέες του και τα στιβαρά έργα του έχουν αφήσει ισχυρό και αναγνωρίσιμο αποτύπωμα στην πόλη.

ΜΙΑ ΝΕΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ιωάννης Βικέλας είναι μια από τις πιο καθοριστικές προσωπικότητες της μεταπολεμικής αθηναϊκής αρχιτεκτονικής. Γεννημένος στο Παρίσι και βαθιά επηρεασμένος από διεθνείς τάσεις, εντάσσεται στη νέα γενιά αρχιτεκτόνων που εμφανίστηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1950, σε μια Αθήνα που αλλάζει ραγδαία και αναζητά μια νέα αρχιτεκτονική γλώσσα. Υπήρξε από τους αρχιτέκτονες που συνέβαλαν στην αποδοχή και διάδοση του μοντερνισμού, προσαρμόζοντάς τον στις ιδιαιτερότητες της πόλης και στις ανάγκες μιας πελατείας που αναζητούσε κύρος, τεχνολογική πρωτοπορία και μια διακριτή αρχιτεκτονική ταυτότητα. Τα έργα του χαρακτηρίζονται από τις καθαρές γραμμές, τη λιτότητα των μέσων και την ικανότητά τους να συνομιλούν με τις διεθνείς τάσεις χωρίς να χάνουν την ταυτότητά τους. Η προσπάθειά του να αποφύγει τον αισθητικό θόρυβο και να μιλήσει με μια αρχιτεκτονική γλώσσα νηφάλια, λειτουργική και σύγχρονη, του εξασφάλισε την καθολική αποδοχή και γνώρισε στη μακρά πορεία του. Πολλά από τα κτίριά του άλλωστε παραμένουν έως σήμερα σημεία αναφοράς.

Στα πενήντα χρόνια της δραστηριότητάς του σχεδιάζει πάνω από 900 κτίρια – μια παραγωγή που πρακτικά διαμόρφωσε τη φυσιογνωμία της πρωτεύουσας. Τα πρώτα του έργα δείχνουν από νωρίς τη διάθεσή του να ανανεώσει την εικόνα της. Το συγκρότημα γραφείων στην Όθωνος 8 στο Σύνταγμα (1962), οι πολυκατοικίες με τον κινηματογράφο Plaza στους Αμπελοκήπους (1965), ο Πύργος Αθηνών (1967) και η πολυκατοικία στη Ρηγίλλης 16 (1968) αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα μιας αρχιτεκτονικής που συνδυάζει λειτουργικότητα και καθαρότητα σύνθεσης. Στις αρχές της δεκαετίας του '70, οι πολυκατοικίες του Ψυχικού, της Κηφισιάς και της Φιλοθέης διαμορφώνουν νέο αισθητικό και τυπολογικό υπόδειγμα για την περιφερειακή κατοικία. Ακολουθούν άλλα σημαντικά έργα, όπως το ξενοδοχείο President (1974), ο πύργος Atrina στο Μαρούσι (1976), το κτίριο γραφείων στην Αγία Βαρβάρα Χαλανδρίου (1979), το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης (1986), τα γραφεία της Κτηματικής Τράπεζας και του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, στην οδό Ακαδημίας (1996) και το συγκρότημα γραφείων και καταστημάτων στο Δέλτα Φα-

λήρου (2006). Καθένα από αυτά υπήρξε η απάντηση στις τεχνολογικές και αισθητικές απαιτήσεις της εποχής του. Φυσικά και η επιλογή του χώρου του Atrina για τη στέγαση του γραφείου του δεν είναι τυχαία. Το συγκρότημα, με τη χαρακτηριστική του λιτότητα και τη μοντέρνα αρχιτεκτονική γραφή, αντικατοπτρίζει την τάση εκσυγχρονισμού που γνώρισε το Μαρούσι από τη δεκαετία του '90 και μετά, μια εποχή που η περιοχή μετατράπηκε από αγρότοπο και βοσκότοπο σε επιχειρηματικό κόμβο της Αττικής. Κάποτε η περιοχή είχε εντελώς διαφορετική εικόνα: χαμηλά κτίρια, χωματόδρομοι και εργαστήρια Σιφναίων αγγειοπλαστών, θυμάται.

Μου περιγράφει πώς ο κατασκευαστής Μπάμπης Βωβός τον κάλεσε, του έδειξε το μεγάλο κτήριο δίπλα στην Κηφισίας και του ζήτησε να κατασκευάσει έναν γυάλινο ουρανοξύστη, γιατί ο στόχος του ήταν να αλλάξει την εικόνα της περιοχής και να δημιουργήσει το «αθηναϊκό Μανχάταν». Το έργο θα σηματοδοτούσε τη νέα εποχή για τα βόρεια προάστια. Η πρόταση φαινόταν τολμηρή, σχεδόν παράδοση για την εποχή εκείνη. Με το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον, ο Ιωάννης Βικέλας είδε σ' αυτή την πρόκληση την ευκαιρία να εκφράσει τη δική του αρχιτεκτονική γλώσσα – καθαρή, γεωμετρική, φωτεινή. Η συμβολή του Βικέλα, όμως, δεν περιορίζεται στα κτίρια που φέρουν την υπογραφή του, επεκτείνεται στη διαμόρφωση μιας ολόκληρης φιλοσοφίας γύρω από το «χτίζειν», με σεβασμό, μέτρο και όραμα. Αυτό το όραμα μου περιγράφει τώρα, καθισμένος απέναντί μου στο γραφείο του.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΙΚΕΛΑΣ: Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΩΣ ΠΡΑΞΗ ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑΣ

Στην αρχιτεκτονική σήμερα, σ' αυτήν που κυριαρχεί έξω από τα στενά όρια της χώρας μας, φαίνεται πως όλα είναι δυνατά, όλα επιτρέπονται. Ζούμε στην εποχή του απόλυτου πλουραλισμού, στη φάση της μετάβασης προς κάτι που αμυδρά διακρίνουμε. Χωρίς αμφιβολία, ζούμε κάτω από τη σκέπη μιας γενικευμένης νοοτροπίας ελευθεριότητας που διέπει και την αρχιτεκτονική πρακτική. Φαίνεται ότι έχει τελειώσει μια περίοδος βεβαιότητας – αμφιβάλλουμε για όλα. Η πολυφωνία και η ισοπέδωση προκαλούν, ωστόσο, την ανάγκη στηριγμάτων. Η αρχιτεκτονική, ως συγκεκριμένη και εφαρμοσμένη τέχνη, μπορεί να βοηθήσει.

Η αρχιτεκτονική ορίζει το φυσικό περιβάλλον, ώστε οι άνθρωποι, ως άτομα και ομάδες, να μπορούν να ζουν, να εργάζονται και να συνυπάρχουν αρμονικά. Εξάλλου, όταν παρατηρείς και κατανοείς τι είναι ένα κτίριο, έχεις επίγνωση του ποιοι είναι οι χρήστες του και ποιος είναι ο κοινωνικός του ρόλος. Αν το κτίσμα σηματοδοτεί τη λειτουργία του και αντανακλά τον κοινωνικό του ρόλο, τότε η αρχιτεκτονική συμβάλλει σε μια αναβάθμιση του περιβάλλοντος χώρου και στον καθορισμό αξιών. Άλλωστε η ίδια οφείλει να είναι όχι μόνο αυτά καθαυτά τα κτίρια, αλλά να αντινοβολεί το πνεύμα. Θεωρώ πως η αρχιτεκτονική πρέπει να δίνει φως στη ζωή, να είναι μια πράξη αισιοδοξίας.

Η αρχιτεκτονική χτίζει τον χώρο δράσης του ανθρώπου. Ο στόχος στην κορυφαία έκφρασή της πρέπει να είναι ο αισθητικός και ο χωρικός μετασχηματισμός πολιτικών ιδεών όπως η ισότητα και η ισονομία, η τάξη και η αρμονία, η ελευθερία και η δικαιοσύνη. Βέβαια, δεν μπορεί να υπάρχει μία και μόνη οπτική. Ο καθένας μας μπορεί, με τη δική του διαδρομή, ευαισθησία και γνώση, να δικαιώσει τον ρόλο της αρχιτεκτονικής. Αυτό προϋποθέτει ανοιχτούς ορίζοντες, ζωή με περιπέτειες και ταξίδια, πάθος για την τέχνη, αγάπη για τον άνθρωπο. Τελειώνοντας τις σπουδές μου, υπήρξα για μεγάλο διάστημα ταξιδευτής-προσκυνητής. Από τα χρόνια του Πολυτεχνείου αισθανόμουν έντονα ότι η ολοκλήρωση των σπουδών μου ήταν προϋπόθεση για την επαφή και γνωριμία και με την αρχιτεκτονική του κόσμου – κυρίως της Ευρώπης και της Αμερικής. Δεν παρέλειπα, επίσης, τις συνεχείς επισκέψεις και σε διεθνείς εκθέσεις (Βρυξέλλες, Μόντρεαλ, Οσάκα), σε εποχές μάλιστα που τα ταξίδια δεν ήταν πολύ προσιτά ούτε πολύ εύκολα. Το έργο των μεγάλων δημιουργών της εποχής με ενδιέφερε τόσο, ώστε κατέβαλα προσπάθειες για να το γνωρίσω από κοντά. Γρήγορα συνειδητοποίησα ότι, αν και η γνώση αυτή δεν έχει τέλος, σε βοηθάει εντέλει να τολμάς, να διακυνδινεύεις, εκεί που δύσκολα θα το έκανες χωρίς αυτήν. Από την επαφή με τους άλλους λαούς κατάλαβα ότι τα προβλήματα στο μεγαλύτερο μέρος τους δεν έχουν πατρίδα και ότι η κακή αρχιτεκτονική, δυστυχώς,

δεσπόζει σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της Γης, σαν μια αναπόφευκτη ατέλεια της ανθρώπινης φύσης, όπου το ευτελές περισσεύει και το πολύτιμο σπανίζει. Αντίθετα, την καλή αρχιτεκτονική, όπου και να πας, δυσκολεύεσαι να την ανακαλύψεις.

Η ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΣΚΑΡ ΝΙΕΜΑΪΕΡ

Εχει χαραχτεί στη μνήμη μου το πρώτο μου ταξίδι πέρα από τον Ατλαντικό, όταν τρία χρόνια μετά την αποφοίτησή μου, το 1958, εκπλήρωσα μια έντονη επιθυμία μου να επισκεφτώ τη Μέκκα της αρχιτεκτονικής, που εκείνα τα χρόνια ήταν η εξωτική Μπραζιλία, με τον διάσημο δημιουργό της Όσκαρ Νιεμάιερ. Έπειτα από πολύήμερο, περιπετειώδες ταξίδι χιλιάδων χιλιομέτρων στη ζούγκλα μ' ένα παλιό, μικρό λεωφορείο, αφού όλα τα διαθέσιμα αεροπλάνα, μετασκευασμένα, μετέφεραν οικοδομικά υλικά για τη νέα πρωτεύουσα, επιτέλους φτάσαμε στο τέρμα της διαδρομής μας.

Καθώς, όπως λένε, δεν υπάρχει μέρος να πας και να μη βρεις Έλληνα, είχα την τύχη φτάνοντας να πέσω πάνω σε έναν συμπατριώτη, μικροεργολάβο της Μπραζιλία, ο οποίος με προσκάλεσε το ίδιο βράδυ να γνωρίσω την οικογένειά του και να φάμε «ελληνικά». Εκεί τους μίλησα για την ανυπομονησία μου να γνωρίσω από κοντά αυτή τη μεγάλη αρχιτεκτονική, ενώ ταυτόχρονα ήξερα ότι θα ήταν αδύνατο να γνωρίσω και τον δημιουργό της. «*Τι είναι αυτά που μου λες*», μου λέει ο πατριώτης, «*αύριο το πρωί θα σε πάω να τον γνωρίσεις!*». Το θεώρησα υπερβολικό και δυσκολεύομαι να το πιστέψω όταν, την άλλη μέρα το πρωί, έσφιγγα το χέρι του Νιεμάιερ στο εργοτάξιο του καθεδρικού ναού της πρωτεύουσας – κτίριο απαράμιλλης αρχιτεκτονικής.

Όταν η εντυπωσιακή απλότητα του διάσημου δημιουργού και το κάποιο θράσος μου, ως νεοφώτιστου, μου επέτρεψαν κάποιες κριτικές παρατηρήσεις, εκείνος μου απάντησε με πολλή συμπάθεια: «Μπορεί να έχεις κάπου δίκιο, αλλά δεν γνωρίζεις ότι τα οφέλη των εργολάβων όταν τελειώνουν τα έργα τους νωρίτερα από την προθεσμία τους είναι τόσο μεγάλα, ώστε πολλές φορές μάς παίρνουν τα σχέδια από τα σχεδιαστήρια πρώτου ολοκληρωθούν, με αποτέλεσμα ένιστε να προκύπτουν κάποια προβλήματα. Αυτή όμως η βιασύνη έχει και μια ωφέλεια, ότι έτσι δεν χάσαμε ποτέ τη δροσιά της πρώτης ιδέας».

Τα λόγια αυτά με επηρέασαν βαθιά. Δεν ξέρω πόσο καλές ήταν οι πρώτες μου ιδέες, αλλά ξέρω πόσο χρήσιμη ήταν η συμβουλή αυτού του μεγάλου αρχιτέκτονα, το να μη βασανίζεις τις ιδέες σου, ενώ παράλληλα να μένεις μακριά από κάθε προχειρότητα.

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

Μετά την περιπέτεια στη ζούγκλα, άρχιζε η περιπέτεια του επαγγέλματος. Η αρχή της δεκαετίας του '60 συνέπεσε με την έναρξη της δικής μου προσωπικής πορείας – σ' ένα γραφείο ενός δωματίου στην οδό Ηροδότου, ο προϊστάμενος, οι συνεργάτες και το βοηθητικό προσωπικό, που ήταν ο εξής ένας: ο γράφων, ο οποίος ανέμενε τους πελάτες!

Τα χρόνια εκείνα οι πολυκατοικίες της αντιπαροχής ήταν γενικώς μικρά σε έκταση κτίρια, γι' αυτό και το γεγονός ότι μία από τις πολύ μεγάλες τεχνικές και επενδυτικές επιχειρήσεις της εποχής κατασκεύαζε μια πολυκατοικία στην οδό Αγίου Μελετίου που καταλάμβανε ένα ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο με εντυπωσίασε ιδιαίτερα κι άρχισα να παρακολουθώ το έργο τους. Με απογοήτευση επισήμανα ότι το μέγεθος και η σημασία των έργων που πραγματοποιούσαν ήταν αντιστρόφως ανάλογη προς την ποιότητα της αρχιτεκτονικής τους.

Το επόμενο κτίριό τους ήταν στην Πλατεία Συντάγματος, Αμαλίας και Όθωνος, ένα κτίριο τόσο κεντρικό αλλά και τόσο μέτριο. Αυτό μου έδωσε το θάρρος ή μάλλον το θράσος, όταν ένα άλλα κτίριό τους ήταν υπό μελέτη, να τους χτυπήσω κυριολεκτικά την πόρτα και να τους ζητήσω να μου δώσουν τη δυνατότητα να τους υποβάλω μια πρόταση, κι αν τους ικανοποιούσε, να είχα τη χαρά της συνεργασίας μαζί τους, αν όχι, να τους αποχαιρετούσα με τις ευχαριστίες μου. Το αποτέλεσμα ήταν να βρεθεί ο πρώτος μου πελάτης και ν' αρχίσει για μένα μια γόνιμη συνεργασία.

Η πορεία στον επαγγελματικό τομέα άρχισε να εξελίσσεται γοργά, οπότε και αποχώρησα από τον ακαδημαϊκό χώρο του Πολυτεχνείου, λόγω του πηλικού ασυμβίβα-

VIKELAS
VIKELA
VIKEL
VIKE
VIK
VI
V
ARCHITECTS
ARCHITECT
ARCHITECT
ARCHITECT
ARCHITECT
ARCHIT
ARCHIT
ARCH
ARCH
AR
A

**ΚΑΝΕΝΑ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟ-
ΝΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ Ε-
ΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ
ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΥ
ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ
ΝΑ ΕΛΠΙΖΕΙ
ΣΕ ΑΝΤΟΧΗ
ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΟ,
ΟΠΩΣ
ΔΙΑΚΑΩΣ
ΕΥΧΕΤΑΙ
Ο ΚΑΘΕ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ**

στου, προκειμένου να μπω στην περιπέτεια του επαγγέλματος, με τις χαρές αλλά και τα δεινά του. Όταν, έπειτα από λίγα χρόνια, η μεγάλη αυτή εταιρεία αγόρασε το οικόπεδο του Πύργου Αθηνών κι εγώ είχα πια συνεργάτες, βοηθητικό προσωπικό και μεγαλύτερο γραφείο, με επισκέφθηκαν οι εταίροι για να μου πουν ότι αποφάσισαν να ανεγείρουν τον πρώτο ελληνικό ουρανοξύστη, διακινδυνεύοντας με το έργο αυτό ό,τι μέχρι τότε είχαν επιτύχει. Η εκπλήξη και η χαρά μου ήταν μεγάλη όταν, έπειτα από λίγους μήνες, μου είπαν να προχωρήσω στον σχεδιασμό του Πύργου. Οι προσπάθειες καινοτομιών τόσο στη ταξίδια, που είχε κινητοποιήσει τις δυνατότητές μου και τονίζει στη συνείδησή μου την αξία της καινοτομίας. Ας μην ξεχνάμε ότι κανένα αρχιτεκτονικό έργο χωρίς την επίδραση του καινούργιου δεν μπορεί να ελπίζει σε αντοχή στον χρόνο, όπως διακαώς εύχεται ο κάθε δημιουργός.

Η γνωριμία με τον Νιερμάιερ υπήρξε μοιραία για την πορεία μου. Επειδή η ζωή διαγράφει κύκλους, το 1973, έπειτα από επιτυχή συμμετοχή σε διαγωνισμό ιδεών για τη νέα Ελληνική Πρεσβεία στη Μπραζίλια, τον ξανασυναντώ, παρουσιάζοντάς του και το σχέδιό μου. Η αντίδρασή του ήταν τόσο θετική, που μου έδωσε την αυτοπεποίθηση που τόσο είχα ανάγκη. Τα ταξίδια συνεχίστηκαν. Μου επιβεβαίωσαν τη σημασία της επαφής με όσους αναζητούν το καινούργιο, ανεξάρτητα από το ρίσκο που αυτό συνεπάγεται. Ο κόσμος που οριοθέτησα μέσα μου με την περιήγηση με βοήθησε να δέχομαι με μεγάλο ενδιαφέρον κάθε πείραμα που κατευθύνει προς νέους δρόμους και νέες κατακτήσεις τη σκέψη. Συνειδητοποίησα ότι η ενσωμάτωση του καινούργιου στην πράξη θέλει συνεχή προσπάθεια, μια και ο κίνδυνος της αποθάρρυνσης είναι πάντα ένα ενδεχόμενο. Οι νέες όμως αναζητήσεις στην αρχιτεκτονική είναι ελπιδοφόρες, γιατί, όταν ανοίγουν καινούργιους δρόμους, είναι σαν να φωτίζουν την πορεία μας. Η εφευρετική μας δύναμη είναι αυτή που ενεργοποιεί το φως της φαντασίας μας, και

πιστεύω πως αποτελεί την κινητήριο δύναμη της αληθινής αρχιτεκτονικής.

Ο ΑΛΕΞΗΣ ΒΙΚΕΛΑΣ ΜΙΛΑΕΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΤΟΥ

Παρών στη συζήτηση είναι και ο γιος του, Αλέξης Βικέλας, ο οποίος εντάχθηκε στο γραφείο Vikelas Architects το 2000, έχοντας πλέον 25 χρόνια εμπειρίας σε μια ποικιλία δημόσιων και ιδιωτικών έργων. Ένα ιδιαίτερα δύσκολο και μακροχρόνιο έργο ήταν το Μουσείο Γουλανδρή στο Παγκράτι, το οποίο διήρκεσε μια δεκαετία (2008-2018), λόγω της τεχνικής του πολυπλοκότητας και των υψηλών απαιτήσεων. «Το γραφείο, αν και μικρό, αναλαμβάνει συχνά σύνθετα και μεγάλα έργα, διατηρώντας την εποπτεία», μου λέει. Η φήμη του πατέρα του βοήθησε στην αρχή, αλλά ο καθημερινός αγώνας, η διαχείριση πελατών και οι νέες κατασκευές είναι απαραίτητα. Σήμερα παρατηρεί μια θετική εξέλιξη στην αντίληψη του κοινού για τον ρόλο των αρχιτεκτόνων στην Ελλάδα, καθώς στο παρελθόν η αξία τους υποτιμήθηκε, με τους πολιτικούς μηχανικούς και τους εργολάβους να πρωτοστατούν στην οικοδόμηση.

«Για πολλά χρόνια, για δεκαετίες, το κοινό δεν μπορούσε να καταλάβει ακριβώς τον ρόλο και την αξία ενός αρχιτέκτονα. Δυστυχώς υπήρχαν πολλές περιπτώσεις που τα έργα τα αναλάμβαναν εξολοκλήρου οι πολιτικοί μηχανικοί, και οι αρχιτέκτονες, αν υπήρχαν, είχαν ρόλο διακοσμητικό. Ίσως με κάποιες εξαιρέσεις, όπως του πατέρα μου, που μπορεί να έκριναν απαραίτητη τη συμμετοχή και την ενεργή παρουσία τους σε ένα έργο, αλλά συνολικά η στάση ήταν να τους παρακάμπτουν. Η πραγματικότητα ήταν ότι εργολάβοι και πολιτικοί μηχανικοί έκτισαν στην Αθήνα, όχι αρχιτέκτονες. Σε πολύ μεγάλο βαθμό ο κόσμος δεν αντιλαμβανόταν τι κάνουν οι αρχιτέκτονες, κάτι που στο εξωτερικό είναι κοινός τόπος», αναφέρει.

Περιγράφει πώς ο πατέρας του ξεκίνησε την καριέρα του τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. «Ήταν δύσκολα χρόνια. Ο πατέρας μου εργάστηκε αρχικά ως μακετίστας, έχοντας μάθει την τέχνη στο εργαστήριο του Τσαρούχη. Ήταν ο πρώτος στην Ελλάδα που κατασκεύαζε μακέτες από χαρτόνι αντί για γύψο, με μεγάλη λεπτομέρεια, κι έτσι χρηματοδοτούσε τις σπουδές του στο Πολυτεχνείο (1949-

1955). Μία από τις πρώτες του μακέτες ήταν για τα Αστέρια της Γλυφάδας, που δεν ήταν δική του μελέτη, ήταν του Βουρέκα και του Ζακελάριου».

Ο Αλέξης θα αναφερθεί σε μια έντονη παιδική ανάμνησή του: Ήταν περίπου πέντε ετών όταν ο πατέρας του, στις καλοκαιρινές τους διακοπές στο σπίτι τους στη Βούλα, έφτιαξε στην παραλία μια κανονική, λεπτομερή μακέτα αυτοκινήτου από άμμο, κάτι που τον εντυπωσίασε. «Εκεί που άλλα παιδιά θυμούνται πύργους στην άμμο, ο πατέρας μου ξαφνικά μου φτιάχνει ένα αυτοκίνητο με καταπληκτική λεπτομέρεια». Περιγράφει με νοσταλγία τις αναμνήσεις του από την πλατεία του συγκροτήματος όπου συστεγάζονταν ο κινηματογράφος Plaza και ο Φλόκας στην Κηφισίας τη δεκαετία του '80, στο ύψος των Αμπελοκήπων. Το αίθριό του, η μεγάλη αυλή στο κέντρο του, γινόταν ανοιχτός, φιλόξενος χώρος και μετατρέποταν κάθε απόγευμα σε σημείο συνάντησης και παιχνιδιού για μικρούς και μεγάλους.

Ο Ιωάννης Βικέλας πιάνει και πάλι το νήμα της συζήτησης, καθώς θυμάται τη συνεργασία του με τον αρχιτέκτονα Αλέξανδρο Τομπάζη.

«Ο Τομπάζης είχε δηλώσει ότι, για να υπάρξει καλή αρχιτεκτονική, χρειάζονται τρεις παράγοντες: ένας καλός αρχιτέκτονας, ένας καλός κατασκευαστής για την υλοποίηση του έργου κι ένας καλός πελάτης. Ένας καλός πελάτης χαρακτηρίζεται από ώριμη σκέψη και γνώση του τι θέλει ή τουλάχιστον από το να είναι ανοιχτός σε διάλογο. Ο διάλογος αυτός είναι απαραίτητος για να προκύψει ένα αποτέλεσμα σωστό για την εποχή και τον τόπο και που θα έχει διάρκεια.

Η αρχιτεκτονική δεν πρέπει να γίνεται για 10-20 χρόνια, αλλά για να μείνει. Χρειάζεται να έχει σωστές βάσεις που προσδίδουν διάρκεια στον χρόνο, να μπορεί να εξελίσσεται, να έχει ευελιξία και αρχές που επιτρέπουν τη συντήρηση και την αλλαγή, χωρίς την ανάγκη συνεχούς κατεδάφισης και ανακατασκευής. Μέσα από μια σωστή διαλεκτική σχέση με τον πελάτη μπορεί να προκύψει ένα αποτέλεσμα που θα είναι κατάλληλο για την εποχή του και για τον τόπο, ένα αποτέλεσμα που δεν θα αφορά μόνο εκείνη τη συγκεκριμένη στιγμή. Η διαδικασία αυτή, αν και επίπονη, επιτρέπει την εξέλιξη και διαμόρφωση του έργου από το πρώτο σκίτσο μέχρι την κατασκευή, οδηγώντας σε καλύτερα αποτελέσματα. Προφανώς και υπάρχουν πράγματα που κάνουμε τα οποία είναι εφήμερα – το εφήμερο πολλές φορές χρειάζεται στην αρχιτεκτονική και στη ζωή προφανώς. Όμως πραγματικά η αρχιτεκτονική πρέπει να μπορεί να εξελίσσεται, να έχει την απαιτούμενη ευελιξία, να βασίζεται σε κάποιες αρχές ώστε το εκάστοτε κτίριο να είναι σωστά σχεδιασμένο κι απλώς να συντηρείται».

Η συζήτηση με έναν μύθο της ελληνικής αρχιτεκτονικής και τον γιο του αποδεικνύεται γοητευτική και διδακτική. Με σιγουριά και ήρεμη ικανοποίηση για τη διαδρομή του, ο Ιωάννης Βικέλας ξεφυλλίζει το λεύκωμα που κυκλοφόρησε για τον ίδιο το 2010, με αφορμή την ιστορική έκθεση στο Μουσείο Μπενάκη. Το λεύκωμα καλύπτει την πορεία του από το 1960 έως το 2010, περιλαμβάνοντας όμως και έργα πριν από το 1960, όπως τα περίπτερα της Έκθεσης Θεσσαλονίκης, εξέχοντα δείγματα μοντέρνας αρχιτεκτονικής. «Βλέποντας την έκθεση Θεσσαλονίκης και πώς κατέληξε, σε πιάνει μια μικρή θλίψη», σχολιάζει αναφερόμενος στη σταδιακή απαξίωση του κτιριακού κελύφους της. Ο ίδιος είχε σχεδιάσει το περίπτερο της Ιονικής και Λαϊκής Τράπεζας, το περίπτερο της Εμπορικής Τράπεζας καθώς και το περίπτερο του καπνού, στη ΔΕΘ.

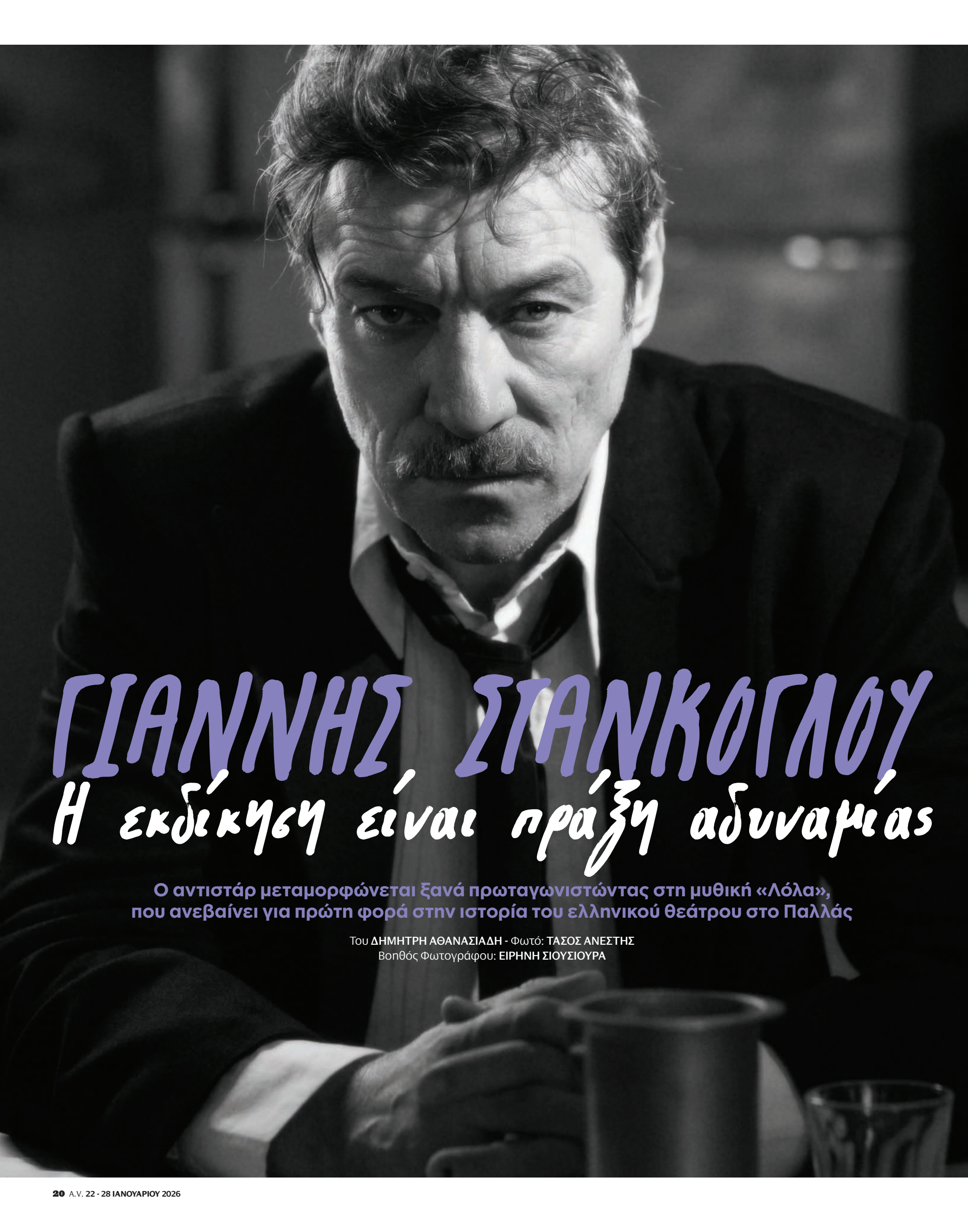
«Τα περισσότερα κτίρια κατασκευάστηκαν τη δεκαετία του '50 και του '60, σε μια εποχή αισιοδοξίας και ανάπτυξης. Με την πάροδο των ετών, όμως, δεν πραγματοποιήθηκαν ουσιαστικές επενδύσεις συντήρησης ή εκσυγχρονισμού. Το κτιριακό σύνολο έμεινε πίσω σε σχέση με τα διεθνή στάνταρ, με αποτέλεσμα να θεωρείται πλέον παρωχημένο. Σήμερα, ωστόσο, με το σχέδιο ανάπλασης να έχει πλέον δρομολογηθεί, υπάρχει πραγματική προοπτική η ΔΕΘ να ανακτήσει τον ρόλο της ως σύγχρονο, διεθνώς ανταγωνιστικό εκθεσιακό και συνεδριακό κέντρο», καταλήγει χαμογελαστός, αφήνοντας να φανεί η ικανοποίηση για μια ζωή αφοσίωσης στην αρχιτεκτονική.

Φεύγω με το αίσθημα ότι, πέρα από κτίρια και πρωτοπορίες, το αποτύπωμα του Βικέλα είναι πάνω απ' όλα μια ιστορία δημιουργίας και συνέπειας, που εμπνέει και παραμένει ζωντανή στη μνήμη της πόλης. **■**

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΠΟΥ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΑ ΜΕΣΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΜΕ ΒΟΗΘΗΣΕ ΝΑ ΔΕΧΟΜΑΙ ΜΕ ΜΕΓΑΛΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΚΑΘΕ ΠΕΙΡΑΜΑ ΠΟΥ ΚΑΤΕΥΘΥΝΕΙ ΠΡΟΣ ΝΕΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΗ ΣΚΕΨΗ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΑΝΚΟΓΛΟΥ

Η εκδίκηση είναι πράξη αδυναμίας

Ο αντιστάρ μεταμορφώνεται ξανά πρωταγωνιστώντας στη μυθική «Λόλα», που ανεβαίνει για πρώτη φορά στην ιστορία του ελληνικού θεάτρου στο Παλλάς

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ - Φωτό: ΤΑΣΟΣ ΑΝΕΣΤΗΣ
Βοηθός Φωτογράφου: ΕΙΡΗΝΗ ΣΙΟΥΣΙΟΥΡΑ

φάνουμε στην οδό Θεάτρου και τσουπ, ο **Γιάννης Στάνκογλου** παρκάρει τη μηχανή του. Με ένα φούτερ του ράπερ Novel, με αθλητικά Hoka και total black outfit, κατεβαίνει τα σκαλάκια στο «Δίπορτο». Πριν αλλάξει για να φορέσει ένα κοστούμι, που μας έχει παραχωρήσει ευγενικά ο σχεδιαστής Γιώργος Ελευθεριάδης για τις ανάγκες της φωτογράφισης, κάνει λίγη πλάκα με τον κυρ-Ανέστη, μιμείται με τρομερή ομοιότητα και σπασμένη φωνή τον Σπύρο Καλογήρου. Έπειτα αρχίζει να ποζάρει.

Έχοντας μόλις ολοκληρώσει με μεγάλη επιτυχία το παιδικό μιούζικαλ «*Annie*», ετοιμάζεται να πρωταγωνιστήσει στη «Λόλα» ως Άρης, τον ρόλο που ερμήνευσε ο Νίκος Κούρκουλος και δεν τόλμησε κανείς να δοκιμάσει. 62 χρόνια μετά την προβολή της στους ελληνικούς κινηματογράφους, η δραματική ταινία, σε σενάριο Ηλία Λυμπερόπουλου, μεταφέρεται για πρώτη φορά στη θεατρική σκηνή και στο ιστορικό θέατρο Παλλάς, σε διασκευή και σκηνοθεσία του Χρήστου Σουγάρη. Από τις 30 Ιανουαρίου 2026, και για 20 μόνο παραστάσεις, η θρυλική ηρωίδα της Τρούμπας, η Λόλα, ζωντανεύει ξανά με πάθος και ένταση, σε μια παράσταση που έχει χαρακτηριστεί «παράσταση της χρονιάς» πριν καν ανέβει.

Ήταν είδα τη «Λόλα» παιδικιάς

«Ήταν κάπου στα 80s. Μία ατμόσφαιρα πολύ δυνατή, ένα κοντράστ άσπρο-μαύρο, πολύ έντονο. Νομίζω ότι είναι από τα πρώτα ελληνικά νουάρ που είδα και μου άρεσαν απ' όταν ήμουν μικρός. Αυτή και τον "Κατήφορο". Ήταν από τις ταινίες που κάπως με στιγματίσαν όσον αφορά τον ελληνικό κινηματογράφο. Έβλεπα και τις κωμωδίες, αλλά αυτή η ταινία... δεν ξέρω... Ίσως και γιατί ο Κούρκουλος ήταν αυτός που ήταν –τόσο όμορφος, τόσο ήρεμος–, η Καρέζη πάντα μια κούκλα, και μετά όλες οι άλλες φάτσες, οι άλλοι ηθοποιοί που βλέπαμε στις κωμωδίες. Ένας Παπαγιαννόπουλος ο οποίος γαμάρει σε αυτή την ταινία, παίζει εξαιρετικά, ο Διανέλλος που έκανε τον μπαμπά της Καρέζης, τον φυλάκα. Είχε πράγματα που και για την εποχή ήταν λίγο άγρια – ασχέτως αν ήταν παρουσιασμένα πολύ όμορφα στην ταινία.

»Τον Νίκο Κούρκουλο τον γνώρισα όταν ήταν διευθυντής στο Εθνικό Θέατρο. Θα ανέβαινε τότε ο "Ιούλιος Καίσαρας" του Σαίξπηρ, σε σκηνοθεσία του Νίκου Καραθάνου, και εγώ θα έπαιζα τον Μάρκο Αντώνιο, οπότε πήγα στο γραφείο του για να μιλήσουμε για τα οικονομικά. Πάνω στην κουβέντα ανακαλύψαμε αρκετά κοινά στοιχεία και τα μάτια του φωτίσαν – είχαμε δουλέψει και οι δύο οικοδομή, παίζαμε μπάλα. Όμως όταν μου ανέφερε ότι την προηγούμενη φορά που είχε ανέβει το έργο είχε αναλάβει εκείνος τον ρόλο του Μάρκου Αντωνίου, το ένιωσα λίγο σαν βάρος. Εκείνος, βέβαια, ήταν πολύ ζεστός μαζί μου, ένας υπέροχος καλλιτέχνης και διευθυντής, πάντα κοντά στους ανθρώπους. Ήταν χαρά μου που τον γνώρισα, έστω και προς το τέλος της ζωής του, που όμως δεν φαινόταν καθόλου ότι θα ερχόταν – οδηγούσε 1000άρια μηχανή, κάρνιζε».

Ο ρόλος του Άρη, από τον Νίκο Κούρκουλο, σε έναν σαμουράι

Στην πρώτη της προβολή στους κινηματογράφους της Αθήνας και του Πειραιά, τον Φεβρουάριο του 1964, η «Λόλα» έκοψε 313.822 εισιτήρια, γοητεύοντας με το στόρι της. Τι διαφορετικό θα δουν οι θεατές στη σκηνή του Παλλάς; «Με πήρε τηλέφωνο ο παραγωγός Γιώργος Λυκιαρδόπουλος και μου πρότεινε τον ρόλο του Καλογήρου. Του απάντησα ότι τον ρόλο του Καλογήρου τον έχω, τον μιμούμαι κιόλας, αλλά με ενδιαφέρει πολύ ο ρόλος του Άρη. Το συζήτησα μετά με τον Χρήστο Σουγάρη και τα βρήκαμε, μου άρεσε πάρα πολύ ως ιδέα. Ήθελα να ξέρω ποιο θα είναι το κόνσепт, γιατί είναι πάντα ρίσκο το να φέρνεις στο παρόν μια κινηματογραφική επιτυχία εποχής. Η αλήθεια είναι ότι δεν θα κάναμε ηθογραφία, θα δούμε την Τρούμπα σαν να είναι ένα κολαστήριο. Η παράσταση θα είναι νουάρ, γιατί ο σκηνοθέτης κάνει ένα κινηματοθέατρο. Οπότε θα έχει κάμερες on stage, κοντινά στα πρόσωπα – αυτό με ενδιέφερε κάπως. Είναι μια ιστορία πολύ όμορφη, αλλά είναι μια ιστορία εκδίκησης αν μη τι άλλο, τουλάχιστον έτσι ξεκινάει. Τον Άρη τον έχει προδώσει

ο κολλητός του φίλος. Γυρνάει κι από εκεί και πέρα είναι και αυτά που συμβαίνουν με τον έρωτα της ζωής του, τη Λόλα», εξηγεί.

Η έννοια της εκδίκησης διαπερνά τη «Λόλα». Είναι πράξη δύναμης ή αδυναμίας; «Νομίζω είναι αδυναμίας. Κι αυτό που φέρει ο Άρης στην παράστασή μας, μετά από τρία χρόνια φυλακή, είναι ότι δεν θέλει να έχει σχέση με αυτόν τον κόσμο· κάπως τον απαρνείται τον κόσμο της Τρούμπας, της νύχτας, τα ναρκωτικά, την πορνεία, τα μαχαίρια, τους θανάτους. Επιστρέφει σαν να είχε πάει στο Άγιο Όρος, σαν να έχει αγιάσει. Γυρίζει σαν ένας Σαμουράι, ο οποίος βασικά θέλει να πάρει το "λουλούδι" του, τη Λόλα του, και να εξαφανιστούν. Δεν θέλει να κάνει άλλο έγκλημα. Οι καταστάσεις τον οδηγούν στο ότι πρέπει να το κάνει. Γιατί αλλιώς δεν μπορεί να φύγει, αν δεν χτυπηθεί μ' αυτόν τον κόσμο θα πάρει την αγωνία μαζί του. Τα πρώτα λόγια που λέει είναι: "δεν γύρισα γι' αυτούς, γύρισα γι' αυτήν· γιατί τρία χρόνια δεν βγήκε ποτέ από τη σκέψη μου, ήταν διαρκώς στο μυαλό μου, στο αίμα μου, στα μάτια μου".

»Αυτό που κατάλαβα από την πρώτη ανάγνωση του κειμένου –γιατί η αλήθεια είναι ότι η ταινία δεν έχει πάρα πολλή πρόζα– είναι ότι μιλάει πολύ η εικόνα, ο ηθοποιός με το sub text, τα βλέμματα – αυτό είναι και το ωραίο στην παράσταση. Το στοιχείο που με εντυπωσίασε στον Άρη είναι αυτή η ψυχία που έχει, ενώ είναι ο μεγαλύτερος φονιάς της Τρούμπας –έτσι παρουσιάζεται βγαίνοντας από τη φυλακή–, όλοι τον κοιτάζουν και τον φοβούνται, είναι άνθρωπος ο οποίος "έκοβε και έραβε" στην Τρούμπα, έσφαζε, είχε πόρνες, ναρκωτικά. Όμως από τη φυλακή βγαίνει αλλαγμένος. Μου άρεσε αυτό το στοιχείο, αυτό που βλέπουμε σε κάποιες νοτιοκορεάτικες ταινίες, το "badass" που δεν θέλει να εμπλακεί, αλλά, αν τον πειράξεις, θα σε τσακίσει. Αυτά τα στοιχεία μου άρεσαν, αυτή η ψυχία του. Τον Άρη τον βλέπω λίγο σαν σαμουράι, ο οποίος ξέρει ότι το έχει, αλλά έχει καταλάβει πια ότι δεν τον απασχολεί αυτός ο κόσμος, δεν θέλει να βρίσκεται σε αυτόν τον κόσμο. Έχει φιλοσοφήσει πάνω στο ποιος ήταν, τι είναι η ζωή, τι θέλει να έχει, πώς θέλει να ζήσει. Και αυτό μου άρεσε πάρα πολύ. Η προσέγγιση στο θέατρο έχει να κάνει πάρα πολύ με το τι ζητάει ο σκηνοθέτης, τι δουλειά έχω κάνει κι εγώ, και από εκεί και πέρα ποιους έχεις απέναντί σου. Έχω την τύχη να δουλεύω με ανθρώπους που εκτιμώ πάρα πολύ, όπως ο Γιώργος Γάλλος, η Έλλη Τρίγγου, ο Πανάγος Ιωακείμ, ο Νίκος Αρβανίτης, όλα τα παιδιά που παλαισιώνουν την παράσταση είναι ένα πολύ ωραίο team».

Η ευθύνη απέναντι στον ρόλο

«Πιο νέος ξεκινούσα από τα εξωτερικά στοιχεία. Τώρα πια καταπιάνομαι κατευθείαν με τον πυρήνα του έργου ή του χαρακτήρα και βγαίνω προς τα έξω. Η δουλειά που έκανα παλαιότερα ήταν αντίθετη. Διαβάζοντας το έργο, έφτιαχνα ένα σχήμα όπως το φανταζόμουν και αυτό προσπαθούσα να το περάσω στο έργο. Τώρα είναι αντίστροφη η δουλειά που κάνω· έχει να κάνει με την εμπειρία.

Η αλήθεια είναι ότι στην τηλεόραση και στο σινεμά έχω παραστήσει πολλούς χαρακτήρες όπως αυτόν του Άρη – παρόμοιους, όχι απόλυτα ίδιους. Έχω δουλέψει με περίστροφα, με μαχαίρια, με σκηνική πάλη. Αυτά μου φαίνονται κάπως πιο εύκολα. Το δύσκολο πια είναι να κρατήσεις μία γραμμή για τον χαρακτήρα, που να είναι ουσιαστική και να μη βάζει τον θεατή στη σκέψη "αυτό τώρα, γιατί;". Αυτό θα προσπαθήσω να κάνω και με τον Άρη. Είναι ένας σαμουράι ο οποίος είναι συγκεντρωμένος σε αυτό που θέλει, δεν έχει εξάρσεις, δεν φοβάται κάτι».

Η πρώτη φορά στο θέατρο

«Η πρώτη μου εμπειρία ήταν στην Πέμπτη Δημοτική. Στον Περισσό, όπου γεννήθηκα, οργανώσαμε στο σχολείο μια θεατρική παράσταση για το 1821, κι εγώ έκανα τον Μάρκο Μπότσαρη. Δεν ήθελα να το κάνω. Μετά οι γονείς μου με έφεραν στην "Εβροκυψέλη" στην πλατεία Κουμουνδούρου, αργότερα μάλιστα έμενα απέναντι από αυτόν τον χώρο. Στην "Εβροκυψέλη" άνθρωποι από τον Έβρο έφεραν τα παιδιά τους για παραδοσιακούς χορούς, θέατρο, μουσική, τραγούδια. Εκεί οργανώσαμε την παράσταση «Ανέβα στη στέγη να φάμε το σύννεφο», βασισμένη στο βιβλίο του Γιάννη Ξανθούλη, ο οποίος επίσης ήταν από τον Έ-

Η ΑΛΗΘΕΙΑ
ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ
ΔΕΝ ΘΑ
ΚΑΝΟΥΜΕ
ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ,
ΤΗΝ ΤΡΟΥ-
ΜΠΑ ΘΑ ΤΗ
ΔΟΥΜΕ ΣΑΝ
ΝΑ ΕΙΝΑΙ
ΕΝΑ ΚΟΛΑ-
ΣΤΗΡΙΟ. Η
ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ
ΘΑ ΕΙ-
ΝΑΙ ΝΟΥΑΡ,
ΓΙΑΤΙ Ο
ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΣ
ΚΑΝΕΙ ΕΝΑ
ΚΙΝΗΜΑΤΟ-
ΘΕΑΤΡΟ.

βρο (από την Αλεξανδρούπολη). Αυτή ήταν η δεύτερη εμπειρία μου, γύρω στα 10-11 χρόνια μου. (Αργότερα έτυχε να κάνω και "Το τανγκό των Χριστουγέννων", και πάλι μυθιστόρημα του Ξανθούλη.) Την παράσταση την ανεβάσαμε στο Δημαρχείο Ταύρου, με πολύ κόσμο, και υποδύθηκαν τον εφημεριδοπώλη. Από εκεί και μετά δεν είχα άλλη θεατρική εμπειρία.

»Μετά, αφού είχα αλλάξει κάμποσες δουλειές, τέλειωσα το σχολείο και τον στρατό. Ο πατέρας μου ήταν οικοδόμος και η μάνα μου δούλευε νύχτα σε κλωστο-ϋφαντουργείο στον Περισσό. Άνθρωποι του μόχθου και οι δύο, εργάτες. Τα πρώτα μου ένσημα ήταν το 1988 ως σίδερας σε οικοδομή, στο πλευρό του πατέρα μου. Σκληρή δουλειά.

Οι γονείς μου έμαθαν ότι πέρασα στη δραματική σχολή από μια φίλη μου που είχε περάσει κι αυτή. Ήμασταν φίλοι από το νηπιαγωγείο κι ενώ ήξερε ότι δεν είχα πει στους δικούς μου ότι θα δώσω, από τη μεγάλη της χαρά, όταν πέτυχε τη μάνα μου στον δρόμο της είπε "περάσαμε, περάσαμε!". Η αλήθεια είναι ότι είχα βγάλει κάποια χρήματα από το Μετρό τότε –έχω μονώσει κάποιους σταθμούς του Μετρό Αττικής–, πήρα και μια αποζημίωση, οπότε μπόρεσα να πληρώσω τη σχολή.

»Στην αρχή οι γονείς μου σκέφτονταν "τι θα κάνει τώρα αυτός". Τελείωσα τη σχολή, με είδαν να παίζω, αλλά τότε έκανα κοντάρι (σ.σ. είχα μικρό ρόλο). Ανάμεσα στο 2ο και 3ο έτος, λοιπόν, μας είχε πάρει ο Κιμούλης και ανεβάσαμε τον "Κοριολανό" του Σαίξπηρ, σε σκηνοθεσία Ρόμπερτ Στούρουα – ενός εξαιρετικού Γεωργιανού σκηνοθέτη. Αυτή ήταν η πρώτη φορά που οι γονείς μου με είδαν στη σκηνή, αλλά δεν είχα πρόζα. Μετά τη Νέα Υόρκη, κάναμε μια θεατρική ομάδα με τα παιδιά της σχολής, την Εν Δυνάμει, κι ανεβάσαμε ένα δικό μας έργο που είχαν γράψει και σκηνοθετήσει δύο παιδιά από τη δραματική σχολή. Εκεί ήρθαν οι γονείς μου, με είδαν και κατάλαβαν ότι κάτι παίζει. Τώρα νιώθουν και πολύ περήφανοι».

Η πρώτη φορά στη θύρα 13

«Ήμουν πολύ μικρός, γύρω στα 13, και χωρίς να το ξέρουν οι γονείς μου. Έχω κάνει εκδρομές χωρίς να το ξέρουν οι γονείς μου, Τούμπα, Χαριλάου, Αλκαζάρ – ήμουν στο Cockney's Club, χούλιγκαν, ξύλο, πορείες. Από τα 13 μέχρι τα 19 μου, μέχρι να φύγω για στρατό, ήμουν πολύ οργανωμένος. Νομίζω ότι έχει πολύ μεγάλη σχέση αυτή η οπαδικότητα στο γήπεδο με το πώς οι θεατές στο θέατρο παρακολουθούν μια πολύ καλή παράσταση. Το έχει πει και ο Καμύ αυτό».

Ο Γιάννης Στάνκογλου έχει κάνει πολλές δουλειές

«Η πιο δύσκολη δουλειά ήταν στη Νέα Υόρκη, έκανα installation εσωτερικών χώρων, με αλουμίνια και πλέ-ξιγκλας. Αλλά ο Αυστριακός φίλος μου που δουλεύαμε μαζί, με εμπιστεύτηκε. Έχω κάνει promotion για προφυλακτικά σε κλαμπ, promotion σε σερβιέτες ως υπεύθυνος, σε τσιγάρα, έχω δουλέψει ως μπάρμαν, σερβιτόρος, ντελιβεράς, οικοδόμος, σε μονώσεις – έχω κάνει μόνωση σε 3-4 σταθμούς του Μετρό: Σύ-νταγμα, Μέγαρο Μουσικής, Ευαγγελισμό, Σεπόλια, έχω βάλει πολλά PVC. Δεν θυμάμαι όλες τις δουλειές που έχω κάνει. Έχω πάντως υλικό, έρχομαι πολύ κοντά με τους ανθρώπους. Θέλω να είμαι κοντά γιατί πιστεύω πάρα πολύ στην παρατήρηση, ήταν και κάτι που μας το έλεγαν στη σχολή, ότι είναι πολύ καλό για έναν ηθοποιό να παρατηρεί τον κόσμο και, όσο γίνεται, να αναπτύσσει τη φαντασία του».

Η διαφορά του θεάτρου με τον κινηματογράφο και την τηλεόραση

«Το θέατρο είναι πολύ διαφορετικό. Είναι το παρόν. Το πόσο ανοιχτή μπορεί να είναι μια παράσταση στο λάθος, στο καινούργιο, στο πώς ζυμώνεται. Παίζει ρόλο και το πώς βλέπει ο θεατής την παράσταση, ποιοι βρίσκονται στην αίθουσα. Το θέατρο διαμορφώνεται με το παρόν, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει στον κινηματογράφο, ούτε στην τηλεόραση. Όσον αφορά τον κινηματογράφο ή την τηλεόραση, θα πας εκεί, θα κάνεις αυτό που είναι να κάνεις, θα σε μοντάρουνε, θα σου βάλουν ατμόσφαιρα, μουσική. Στο θέατρο έχεις 2,5 μήνες για πρόβες, ετοιμάζεσαι, μπαίνεις στην πα-

ράσταση κι εκεί κρίνεσαι, και πιστεύω ότι κρίνεται και ο θεατής. Πολλές φορές έχω πάει κι εγώ να δω παράσταση, ως ηθοποιός, και σκέφτομαι ότι πολλά τα έχω ξαναδεί, δεν πάω “καθαρός”, ενώ το προσπαθώ».

Αναμνήσεις από τη Νέα Υόρκη: Μιλώντας με τη Μίλα Γιοβοβιτς, περνώντας δίπλα από τον Moby

«Στη Νέα Υόρκη έζησα για δύο χρόνια, 2000-2002. Συνέβη η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους κι εγώ είχα κλείσει εισιτήριο, στις 12 Σεπτέμβρη, με το αεροπλάνο για να επιστρέψω από Ελλάδα, γιατί είχα έρθει να μείνω για έναν μήνα εκείνο το καλοκαίρι. Τελικά πετάξαμε μετά από έναν μήνα. Δούλευα στο Κέντρο Ελληνικού Πολιτισμού. Στην αρχή δεν ήξερα τι να κάνω, βρήκα δουλειά εκεί, έκανα θέατρο –το «Closer» του Patrick Marber, το σκηνοθετούσε τότε η πρώτη γυναίκα μου–, αγγλικά στο Hunter College και μετά, τη δεύτερη χρονιά, έκανα σεμινάρια στο HB Studio. Ταυτόχρονα έκανα τα installations σε εσωτερικούς χώρους, σε διάφορους πλούσιους Νεοϋορκέζους, καλλιτέχνες και μη. Είναι πολλές οι αναμνήσεις. Το πρώτο πράγμα που παρατήρησα όταν πρωτοέφτασα στη Νέα Υόρκη ήταν όλη αυτή η άπλα – μεγάλα κτίρια, μεγάλοι δρόμοι, μεγάλα δέντρα, ο κόσμος έξω... Είχα πάει Σεπτέμβρη, γινόντουσαν φεστιβάλ στον δρόμο. Στην Αθήνα είχα δει πολύ λίγα πράγματα. Εκεί περπατώντας συνάντησα, ας πούμε, τον Moby, γνώρισα ανθρώπους που είναι παγκοσμίως γνωστοί, τη Μίλα Γιοβοβιτς, είδα τους Gogol Bordello σε υπόγειο στο Μπρούκλιν πριν γίνουν διάσημοι».

Το απωθημένο του ροκ σαρ

«Γενικά ακούω πολλή μουσική. Βασικά θα ήθελα να είμαι frontman, ροκ σαρ τραγουδιστής. Αλλά εντάξει, δεν έκατσε. Ίσως γιατί δεν ασχολήθηκα με τη μουσική από μικρός. Δεν ξέρω να παίζω κάποιο όργανο, κι αυτό είναι το απωθημένο μου. Ξεκίνησα πριν από 1,5 χρόνο να μαθαίνω κιθάρα, την παράτησα ύστερα από 4 μήνες. Έμεινε η κιθάρα και παίζει η κόρη μου τώρα, η οποία πήγαινε σε μουσικό σχολείο. Ξέρει τσέλο, πιάνο, γράφει τη δική της μουσική, τα δικά της τραγούδια. Αυτό που ήθελα να κάνω εγώ το κάνει η κόρη μου».

Τι κάνει έναν ηθοποιό σαρ

«Δεν ξέρω αν είμαι σαρ ή αντιστάρ. Πιστεύω ότι έχει να κάνει με το τι έχεις κάνει μέσα στα χρόνια. Υπάρχουν πολλοί που έγιναν σαρ μέσα σε μια νύχτα και μετά από 4 χρόνια τους ξέχασε κι η μάνα τους. Δεν ξέρω αν αυτή την εποχή το θέατρο έχει σαρ. Σίγουρα έχει να κάνει με το βιογραφικό. Εμένα μου ήρθαν όλα σιγά σιγά: μπήκα στο θέατρο, δούλεψα με ανθρώπους που εκτιμούσα πάρα πολύ, έχω δουλέψει με τους σημαντικότερους θεατρικούς σκηνοθέτες πριν κάνω τηλεόραση και πριν έρθει αυτή η αναγνωρισιμότητα. Μπήκα στην τηλεόραση με τη “10η Εντολή”, τα επεισόδια ήταν αυτοτελή, δεν ήταν ένα σίριαλ που σε καθιέρωνε. Όλα ήρθαν φυσιολογικά, σκαλί σκαλί. Από την άλλη, είμαι ένας άνθρωπος που έχω ψηθεί στη ζωή, έχω δουλέψει πάρα πολύ, έχω φίλους στους οποίους δεν μπορώ να το παίξω κάποιος άλλος. Οπότε διαχειρίστηκα το κομμάτι της αναγνωρισιμότητας όπως οποιοδήποτε πράγμα στη ζωή μου, πολύ απλά και λογικά. Όταν, όμως, κάποιος ξεπεράσει τα όρια και με ενοχλήσει θα πω: “μέχρι εδώ είσαι”. Είμαι πάντως πολύ ok που με αναγνωρίζουν και μου συμπεριφέρονται όμορφα και με σεβασμό. Έχω την εντύπωση ότι σέβονται και τη δουλειά μου και αυτό που είμαι».

Το θέατρο στην εποχή του Instagram και του TikTok

«Σήμερα υπάρχει περισσότερη έκθεση, πολύ πιο άμεση. Σίγουρα έχει αλλάξει το πώς ανακοινώνεις τη δουλειά στην οποία θα συμμετέχεις, αλλά αυτό είναι ανάγκη των καιρών κάπως. Και τα περιοδικά κάποτε ήταν πολλά, απλώς τώρα είναι διαφορετικοί οι χρόνοι, η προσέγγιση, το πώς φεύγει από εσένα η πληροφορία γι' αυτό που κάνεις. Από την άλλη, το θέατρο έχει αλλάξει πάρα πολύ στην Ελλάδα. Μάλιστα πιστεύω ότι το ελληνικό θέατρο είναι και πολύ μπροστά. Όχι όλες οι παραστάσεις, αλλά από τις 1.500 που ανεβαίνουν κάθε χρόνο, οι 60 είναι

παραστασάρες, οι οποίες κάλλιστα θα μπορούσαν να ανεβαίνουν σε οποιαδήποτε πόλη του κόσμου. Υπάρχουν και νέοι σκηνοθέτες, με κάποιους έχω δουλέψει, με άλλους θέλω πολύ. Ο Άρης Μπινιάρης θεωρώ ότι είναι πολύ καλός και θα μπορούσε να σκηνοθετεί στην Αγγλία ή στην Αμερική. Επίσης, η Κατερίνα Ευαγγελάτου, ο Γιώργος Κουτλής, ο Ανέστης Αζάς. Νιώθω πολύ τυχερός που ζω σ' αυτήν την πόλη, άσχετα που η χώρα δεν πληρώνει αυτό που κάνεις – είναι και άλλη η αγορά. Θα μπορούσε κάλλιστα να υπάρχει μια εξωστρέφεια. Γιατί να πηγαίνει κανείς στο Λονδίνο ή στο Βερολίνο για να δει παραστάσεις και να μην έρχεται στην Ελλάδα; Είναι και θέμα μάρκετινγκ».

Είναι πολλά τα λεφτά, Γιάννη;

«Είμαι αρκετά γεμάτος με τα πράγματα που έχω κάνει, και ξέρω γιατί τα έκανα. Τα περισσότερα που ήθελα να κάνω δεν τα είχα φανταστεί όταν ήμουν 18-20. Έχω κάνει εμπορικά πράγματα, έβγαλα και χρήματα – όχι μόνο από την τηλεόραση αλλά και από το θέατρο. Το έκανα γι' αυτό, ξέροντας από την αρχή ότι το κάνω γι' αυτό. Για εμένα δεν αλλάζει κάτι, με τον ίδιο τρόπο που δούλευα τότε που έπαιρνα 600€, με τον ίδιο τρόπο δουλεύω και τώρα».

Υπάρχει μία δαιμονοποίηση του χρήματος στον καλλιτεχνικό χώρο; «Υπάρχει και όχι μόνο στον καλλιτεχνικό χώρο. Δεν μπορεί ο βασικός μισθός, ύστερα από 25 χρόνια στο ευρώ, να είναι 880€. Είναι λίγο ανώμαλο και παρανοϊκό να ζήσεις μία οικογένεια, ειδικά όταν έχεις παιδιά και υποχρεώσεις. Από την άλλη, έχω πε-

ράσει και φάσεις που θα μπορούσα να βγάλω χρήματα και είπα όχι. Από “Το νησί” και μετά, που μου πρότειναν να κάνω τηλεόραση και θα μπορούσα να είχα βγάλει παραπάνω χρήματα, εγώ έλεγα όχι. Ίσως ήταν και αυτό που με κράτησε για να κάνω μετά άλλες συνεργασίες, γιατί λειτουργεί κι έτσι το σύστημα». Δεν είναι χρήσιμο εργαλείο τα χρήματα για μια καλύτερη καθημερινότητα; «Βέβαια, κι όχι μόνο, μπορεί να σου κερδίσουν και χρόνο για να σκεφτείς τι θέλεις να κάνεις μετά. 3-4 χρόνια πριν, είχα τη δυνατότητα, ύστερα από 21 χρόνια σερί θέατρο τον χειμώνα και πολλές φορές με 2 παραστάσεις το καλοκαίρι, να μην κάνω θέατρο για έναν χειμώνα. Αυτή τη δυνατότητα μου την έδωσε η τηλεόραση, μια δουλειά που δέχτηκα να κάνω και για την οποία πήρα περισσότερα χρήματα. Δεν μιλάμε για τρελά χρήματα – κανέναν ηθοποιός δεν είναι πλούσιος. Κάποιοι μπορούν απλώς να ζουν κάπως πιο άνετα, αλλά κανείς δεν έχει χρήματα για να κάνει ό,τι γουστάρει. Αυτό, λοιπόν, μου έμαθε πολλά και θα ήθελα να το επαναλάβω στο άμεσο μέλλον, να κάνω, δηλαδή, κάτι που θα μου εξασφαλίσει τα χρήματα για μια κανονική ζωή και τον χρόνο για να γυμναστώ, να διαβάσω, να σκεφτώ τι θέλω να κάνω μετά, να γνωρίσω ανθρώπους, να κάνω κάτι καινούργιο. Ακόμα με καίει, ψάχνω τι θέλω να κάνω σε 1-2 χρόνια».

Τα ταξίδια της ζωής του

«Την περασμένη χρονιά βρέθηκα στο Lion Rock – έκανα ένα ταξίδι με τα παιδιά μου στη Σρι Λάνκα. Δεν είχα ξαναπάει, ήταν πολύ ωραία, άλλος κόσμος. Και φτώχεια βέβαια, αλλά υπάρχει μια αλήθεια, κάτι που μου αρέσει στην Ανατολή. Μου αρέσουν πολύ και τα ταξίδια στη Λατινική και Κεντρική Αμερική. Γενικά έχω

ΠΙΟ ΝΕΟΣ
ΞΕΚΙΝΟΥΣΑ
ΑΠΟ ΤΑ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ.
ΤΥΡΑ ΠΙΑ
ΚΑΤΑΝΙΑ-
ΝΟΜΑΙ
ΚΑΤΕΥΘΕΙΑΝ
ΜΕ ΤΟΝ

ΠΥΡΗΝΑ
ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ
Ή ΤΟΥ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ
ΚΑΙ
ΒΓΑΙΝΩ
ΠΡΟΣ
ΤΑ ΕΞΩ.

ταξιδέψει πολύ. Έχω βάλει στόχο κάθε καλοκαίρι να πηγαίνω με τα παιδιά μου για 10-15 ημέρες στο εξωτερικό. Φάση backpack και πάμε... Γενικά αποφεύγω τον δυτικό πολιτισμό, ειδικά με τα παιδιά μου, γιατί έχουν κάνει ταξίδια στη Δύση και με εμένα, και με τη μάνα τους, έχουμε πάει και οικογενειακώς. Έχουμε πάει Λονδίνο, Παρίσι. Έχουν γυρίσει με τη μάνα τους όλη την Ευρώπη με τρένο μένοντας για 1-2 ημέρες σε πόλεις. Το καλύτερο μέρος που έχω βρεθεί ποτέ είναι η Γουατεμάλα. Είχε τα πάντα: Καραϊβική, Ειρηνικό, ενεργά ηφαίστεια, ζεστές και κρύες λίμνες, ποτάμια, ζουγκλα, άγρια ζωή, ωραίους ανθρώπους, ωραίο φαγητό. Δύσκολο, βέβαια, να έμενα εκεί. Δεν την αλλάζω την Ελλάδα. Πιστεύω ότι η γεύση των νερών του Αιγαίου δεν υπάρχει πουθενά στον κόσμο. Το να βουτάς στα διαυγή νερά των Κυκλάδων, για παράδειγμα, και να έχεις αυτή την αρμύρα στο στόμα σου, είναι κάτι μαγικό».

Η πατρότητα και ο χρόνος

«Υπάρχουν πολλοί άντρες που έκαναν παιδιά, δεν ολοκληρώθηκαν ποτέ και συνεχίζουν να είναι μαλάκες. Εμένα η πατρότητα με έχει κάνει λίγο καλύτερο άνθρωπο, να σκέφτομαι πρώτα τα παιδιά μου και μετά εμένα, να προσέχω τον εαυτό μου γιατί έχω υποχρέωση να είμαι κοντά τους μέχρι μία ηλικία, να νιώθουν ασφάλεια, στήριξη. Όλο αυτό με έχει δυναμώσει. Κι εκείνα κατάλαβαν από νωρίς τι συμβαίνει με τον μπαμπά τους, γιατί τα παίρνω μαζί μου σε όλες τις περιodes το καλοκαίρι. Γουστάρουν τρελά. Κάθε χρόνο η κόρη μου με ρωτάει “θα πας περιοδεία φέτος;”. Μεγαλώνοντας ζητούν πράγματα... Τρελάθηκαν με το “Annie”, είδαν 3-4 φορές την παράσταση. Ασκοούν κριτική, την οποία ακούω. Ένας από τους λόγους, άλλωστε, που έκανα το μιούζικαλ ήταν τα παιδιά μου. Από τη στιγμή που η κόρη μου, το πρώτο μου παιδί, απέκτησε συνείδηση και έχω τη δυνατότητα να συνεννοούμαι μαζί της, έχει περάσει ο χρόνος ανεπιστρεπτή, τόσο γρήγορα που δεν μπορούσα να σκεφτώ ότι την είχα στο μάρσιπο και τώρα περάσει 16 χρόνια. Μου φαίνεται σαν τώρα, αν και είναι πολύ παλιά. Το γεγονός ότι ο χρόνος περνάει πολύ γρήγορα με έχει προσδιορίσει και με έχει τρομάξει μερικές φορές».

Μαγειρεύοντας επανακόρυζο με πανκ και Τετσανή

«Εμένα στου Ψυρρή για 21 χρόνια. Πρώτα Περισσός, Κάτω Πετράλωνα (η πρώτη στέγη μακριά από τους δικούς μου), μετά Ρουφ-Γκάζι, Νέα Υόρκη, Ψυρρή και τώρα ξανά Κάτω Πετράλωνα. Είναι πολύ ήσυχα και ωραία, μου αρέσει το σπίτι όπου μένω, οπότε θέλω να περνάω χρόνο σ' αυτό. Απολαμβάνω να διαβάσω, να βλέπω ταινίες, να ακούω μουσική, να καλώ φίλους και να μιλάμε, να πίνουμε», θυμάται και μοιράζεται τη σπιτίσια καθημερινότητά του.

«Μετρά πολύ ο τρόπος που θα κοιμηθώ. Τώρα τελευταία χρησιμοποιώ ένα φυτικό σπρέι κι ανοίγει η αναπνοή μου, θα σπκωθώ, θα πω το ομοιοπαθητικό μου χάπι (γιατί κάνω ομοιοπαθητική χρόνια τώρα), θα φτιάξω καφέ ντεκαφεϊνέ. Μου αρέσει να με φροντίζω, μαγειρεύω τα πάντα – κάνω πολύ ωραία γεμιστά κι αν πήγαινα στο “Master Chef” μπορεί να παρουσιάζα σπανακόρυζο. Μπορώ να κάνω αντικριστό αρνί με πατάτες, τρομερή κρεατόσουπα, ψαρόσουπα. Η μαγειρική είναι σαν διαλογισμός για εμένα, βάζω τα υλικά στην άκρη, τα κόβω, ιεροτελεσσία μετά μουσικής. Πανκ, David Bowie, ηλεκτρονική μουσική, Placebo, μπορεί να πεταχτεί και κανένας Αγγελάκας, Παυλίδης, Μάλαμας, Τσιτσάνης, Lady Gaga, αναλόγως το κέφι και τη φάση μου».

«Βεν μπορώ μέσα στην πόλη με το αμάξι, αρρωσταίνω»

Στην πόλη καθαλά μόνιμα μηχανή. «Οδηγώ από τα 13 μου. Παπιά στο χωριό, χωρίς δίπλωμα. Ήμουν απάρδεκτος. Καλοκαίρια, τρεις μήνες, εκεί οι πρώτοι έρωτες, εκεί τα πρώτα παιχνίδια, οι πρώτες μηχανές. Θυμάμαι το πρώτο μοτοποδήλατο που οδήγησα, μετά μία 400άρα πολύ βαριά μηχανή. Στον Περισσό ο πατέρας μου είχε μια Floretta παρατημένη, την πήρα κανά δυο φορές, μετά είχε ένα Simpson 50άρι, ωραίο και γρήγορο. Η πρώτη μηχανή που πήρα με δικά μου λεφτά ήταν το ΧΤ, το είχα 21 χρόνια και το άλλαξα τώρα», λέει ενώ ετοιμάζεται να φορέσει το κράνος του για να πάει στην πρόβα της «Λόλας». **A**

Μόνιμα αχτύπητες τιμές

γιατί αξίζει.

No.1

στη σχέση
ποιότητας-τιμής

Οι τιμές στα είδη γυναικείας υγιεινής,
σε κάνουν να νιώθεις άνετα... μόνιμα!
Μόνιμα αχτύπητες τιμές
στα αγαπημένα σου προϊόντα.

Δες όλα
τα προϊόντα εδώ

Candide: Μια κωμικο-τραγικά επίκαιρη οπερέτα στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών

Η Καμεράτα Ορχήστρα των Φίλων της Μουσικής ανεβάζει για πρώτη φορά στην Ελλάδα την οπερέτα «Candide» του Λέοναρντ Μπέρνσταϊν, βασισμένη στην ομώνυμη νουβέλα του Βολταίρου. Τη σκηνοθεσία, τη μετάφραση και τη σκηνική προσαρμογή υπογράφει ο Γιώργος Πέτρου, ο οποίος αναλαμβάνει παράλληλα και τη μουσική διεύθυνση, δίνοντας ενιαίο καλλιτεχνικό όραμα στο εγχείρημα. Επτά ερμηνευτές επί σκηνής πλαισιώνονται από τη Χορωδία Δωματίου Αθηνών, υπό τη διεύθυνση του Αγαθάγγελου Γεωργακάτου, συνθέτοντας ένα σύνολο υψηλών απαιτήσεων και έντονης θεατρικότητας. Σε μια εποχή έντονων κοινωνικών, πολιτικών και ηθικών αναταράξεων, το «Candide» φαίνεται πιο επίκαιρο από ποτέ. Με χιούμορ, ειρωνεία και βαθιά συγκίνηση, μας υπενθυμίζει ότι ο κόσμος μας εξακολουθεί να παλεύει με τα ίδια θεμελιώδη ερωτήματα: την πίστη στην πρόοδο, την αυταπάτη της αισιοδοξίας και τη σύγκρουση ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη.

Η ιστορία της οπερέτας

Ο «Candide» αποτελεί ένα από τα πιο ιδιότυπα έργα του Μπέρνσταϊν. Ο συνθέτης ξεκίνησε να το γράφει τη δεκαετία του 1950, σε μια περίοδο έντονων πολιτικών πιέσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες, υπό το κλίμα του μακαρθισμού. Το έργο λειτουργεί ως έμμεσο σχόλιο στη μαζική χειραγώγηση και στον δογματισμό, μέσα από την ειρωνεία και τη σάτιρα που χαρακτηρίζουν το πρωτότυπο κείμενο του Βολταίρου. Κεντρικός ήρωας είναι ο Καντίντ, ένας νεαρός που πιστεύει ακράδαντα ότι ζει στον «καλύτερο δυνατό κόσμο». Καθώς όμως έρχεται αντιμέτωπος με πολέμους, καταστροφές, κοινωνικές αδικίες και προσωπικές απώλειες, η αφελής αισιοδοξία του αρχίζει να κλονίζεται. Το ταξίδι του ήρωα καταλήγει σε μια πιο ρεαλιστική στάση ζωής, που απορρίπτει τις απόλυτες θεωρίες και εστιάζει στην προσωπική ευθύνη.

Ο Μπέρνσταϊν επανειληπμένα εργάστηκε το έργο πολλές φορές και ολοκλήρωσε την τελική του μορφή το 1989, λίγο πριν τον θάνατό του. Το λιμνέτο υπογράφει ο Χιου Γουίλερ, ενώ τους στίχους έχουν γράψει, μεταξύ άλλων, οι Ρίτσαρντ Γουίλμπουρ, Στίβεν Σόντχαϊμ, Τζον Λα Τους, Λίλιαν Χέλμαν, Ντόροθι Πάρκερ και ο ίδιος ο συνθέτης.

Το σημείωμα του Γιώργου Πέτρου

Αν πρέπει να μιλήσω για την οπερέτα «Candide», παλεύουν μέσα μου οι ιδιότητες του μαέστρου, του σκηνοθέτη ή του μεταφραστή. Ο μαέστρος, εκστασιασμένος από την ιδιοφυή μουσική δημιουργία ενός αξεπέραστου καλλιτέχνη: του Λέοναρντ Μπέρνσταϊν. Ο σκηνοθέτης, εντυπωσιασμένος από το βάθος της σκέψης, τον σαρκασμό και τη διαχρονικότητα του αριστουργήματος του Βολταίρου. Ο μεταφραστής, άναυδος με την ευρηματικότητα και την αμεσότητα των στίχων του «Candide», κάτι που ορίζει επιτακτικά την ανάγκη για μετάφραση στα ελληνικά, ώστε να γίνει η αφήγηση πιο συμμετοχική και πιο σαφής.

© ΜΑΝΟΣ ΜΑΝΙΟΣ

Το έργο του Μπέρνσταϊν, βασισμένο στην ομώνυμη νουβέλα του Βολταίρου, ανεβαίνει σε πρώτη πανελλήνια παρουσίαση σε μορφή δραματοποιημένης συναυλίας

➤ Από αριστερά: Γιώργος Ιατρού, Νάντια Κόντογεώργη, Δανάη Κοντόρα, Πάννης Καλύβας, Μυρσίνη Μαργαρίτη, Χάρης Ανδριανός, Χρήστος Κεχρής

Ο Candide είναι ο καθρέφτης του κόσμου μας που, με τα καλά του και τα κακά του, δεν έχει αλλάξει από την εποχή του Βολταίρου μέχρι σήμερα.

Γιώργος Πέτρος

Ο «Candide» στην τελική του εκδοχή, όπως μας την άφησε ο δημιουργός του λίγο πριν φύγει από κοντά μας, είναι μια συναυλία. Είναι θέατρο. Είναι γέλιο και δάκρυ μαζί. Είναι ο καθρέφτης του κόσμου μας που, με τα καλά του και τα κακά του, δεν έχει αλλάξει από την εποχή του Βολταίρου μέχρι σήμερα. Είναι ο κήπος μας που πρέπει να μάθουμε να τον καλλιεργούμε. Είναι το «glitter and be gay» της ζωής μας.

Τα πρόσωπα του «Candide»

Καντίντ - Γιάννης Καλύβας
Ο Καντίντ είναι ο αγνός και αθώος ήρωας του έργου, ένας νέος που πιστεύει ακράδαντα ότι ζει «στον καλύτερο δυνατό κόσμο». Καθώς περιπλανιέται από χώρα σε χώρα και από καταστροφή σε καταστροφή, η πίστη του δοκιμάζεται σκληρά, ως τη στιγμή της εσωτερικής του μεταμόρφωσης και της αναθεώρησης της άκριτης αισιοδοξίας του.

Κυνεγκόντ - Δανάη Κοντόρα
Η Κυνεγκόντ, ο μεγάλος έρωτας του Καντίντ, ξεκινά ως αθώα νεαρή και μεταμορφώνεται σε μια γυναίκα που χρησιμοποιεί την ομορφιά της για να επιβιώσει σε έναν σκληρό κόσμο. Ανάμεσα στη λάμψη, την πολυτέλεια και την ταπείνωση, γίνεται μια από τις πιο σύνθετες και ειρωνικές ηρωίδες του έργου.

Δρ Πάνγλωττος - Χάρης Ανδριανός
Ο Δρ Πάνγλωττος είναι ο δάσκαλος της απόλυτης αισιοδοξίας: ένας φλύαρος, αυτάρεσκος φιλόσοφος που εξηγεί τα πάντα με θεωρίες – ακόμη και τις μεγαλύτερες συμφορές. Η φιγούρα του αποτελεί μια από τις πιο καυστικές σατιρικές προσωποποιήσεις του Βολταίρου.

Η Γηραιά Κυρία - Νάντια Κοντογεώργη
Η Γηραιά Κυρία είναι μια γυναίκα που έχει «δει τα πάντα». Με πικρό χιούμορ και σκληρή σοφία, αφηγείται το σκληρό παρελθόν της και λειτουργεί ως η πιο γήινη, ρεαλιστική φωνή μέσα στην παράνοια του κόσμου – μια πολυμήχανη παρουσία με ανεξάντλητη ειρωνεία.

Πακέτ - Μυρσίνη Μαργαρίτη
Η Πακέτ, η όμορφη υπηρέτρια της οικογένειας στην οποία μεγάλωσε ο Καντίντ, είναι χαρακτηριστική φιγούρα του έργου. Αντικείμενο πόθου πολλών ανδρών, περνάει κι εκείνη τη δική της Οδύσσεια, μέσα από την υποκρισία της ηθικής και τις σκοτεινές πλευρές της «εκπαίδευσης» και της κοινωνικής τάξης.

Μαξιμίλιαν - Γιώργος Ιατρού
Ο Μαξιμίλιαν, αδελφός της Κυνεγκόντ, είναι νέος, ωραίος, αυτάρεσκος και βαθιά αλαζόνας ταξικά. Αντιπροσωπεύει την κενή αριστοκρατία που καταρρέει μπροστά στην πραγματικότητα, λειτουργώντας ως κωμικός αλλά και αιχμηρός σχολιασμός μιας ευγενούς καταγωγής χωρίς αξίες.

Οι πολλαπλοί ρόλοι της εξουσίας
Χρήστος Κεχρής - Κυβερνήτης, Καπετάνιος, Ιεροεξεταστής, Βαντερντέντουρ, Ραγκότσκι: μια σειρά από πρόσωπα που ενσαρκώνουν την εξουσία, την απληστία, τη θρησκευτική υποκρισία και τον κυνισμό. Μέσα από αυτές τις μεταμορφώσεις, το έργο αποκαλύπτει ότι η βία και η αυθαιρεσία απλά αλλάζουν πρόσωπα – όχι ουσία.

Συντελεστές

Μουσική
Λέοναρντ Μπέρνσταϊν
Λιμπρέτο
Χιού Γουίλερ (βασισμένο στον Βολταίρο)
Στίχοι
Ρίτσαρντ Γουίλμπουρ
Συμπληρωματικοί Στίχοι
Στίβεν Σόντχαϊμ, Τζον Λα Τους, Λίλιαν Χέλμαν, Ντόροθι Πάρκερ και Λέοναρντ Μπέρνσταϊν
Ενορχηστρώσεις
Λέοναρντ Μπέρνσταϊν & Χέρσι Κέι
Συμπληρωματικές ενορχηστρώσεις
Τζον Μαουτσέρι
Αφήγηση για την εκδοχή κοντσέρτου
Λέοναρντ Μπέρνσταϊν & Τζορτζ Γουέλς
Προσαρμογή-Επιμέλεια-Συμπληρώσεις (στη σάτιρα του Βολταίρου και στο λιμπρέτο του Χιού Γουίλερ)
Έρικ Χόγκενσεν
Μετάφραση-Διασκευή-Σκηνική προσαρμογή
Γιώργος Πέτρος
Κοστούμια
Γιωργίνα Γερμανού
Φωτισμοί
Στέλλα Κάλτσου
Ηχοληψία
Βαγγέλης Κουλούρης
Βοηθός σκηνοθέτη και μεταφραστή
Ναταλία Μποζίκα
Βοηθός ενδυματολόγου
Μαρίζα Σουλιώτη
Μουσική προετοιμασία
Βασίλης Αλεβίζος
Βοηθός μαέστρου
Νίκος Λαάρης

Ερμηνεύουν
Πάννης Καλύβας (Καντίντ)
Δανάη Κοντόρα (Κυνεγκόντ)
Χάρης Ανδριανός (Δρ Πάνγλωττος)
Νάντια Κοντογεώργη (Γηραιά κυρία)
Μυρσίνη Μαργαρίτη (Πακέτ)
Γιώργος Ιατρού (Μαξιμίλιαν)
Χρήστος Κεχρής (Κυβερνήτης / Καπετάνιος / Ιεροεξεταστής / Βαντερντέντουρ / Ραγκότσκι)

Χορωδία Δωματίου Αθηνών
Διεύθυνση Χορωδίας
Αγαθάγγελος Γεωργακάτος

Καμεράτα Ορχήστρα των Φίλων της Μουσικής
Μουσική Διεύθυνση
Γιώργος Πέτρος

INFO
Μέγαρο Μουσικής Αθηνών
31 Ιανουαρίου, 20:00

ΜΙΛΤΟΣ ΓΚΟΛΕΜΑΣ

**«Είναι ωραία να γουστάρεις το έργο
την ώρα που το δουλεύεις»**

Τα μαγευτικά οροπέδια του καταξιωμένου ζωγράφου, κόσμοι ζωντανοί, χρωματιστοί, γεμάτοι βουητά
και βουίσματα, θα εκτεθούν στις 22 Ιανουαρίου στην Γκαλερί Ζουμπουλάκη

Της ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΓΛΥΝΙΑΔΑΚΗ - Φωτό: ΤΑΣΟΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

Ένας ορίζοντας μακρινός, να φεύγει το μάτι προς τον ουρανό, το ζωντανό επέκεινα. Ένας ορίζοντας-παράθυρο, να τον κοιτάς και να ονειρεύεσαι, να δίνει νόημα στο τώρα και στο γύρω σου, να σου υπόσχεται πως, όποτε θελήσεις, μπορείς να φύγεις και να κατακτήσεις τον κόσμο. Και από κάτω, τα σπαρτά, τα λουλούδια, τα μονοπάτια, τα ποτιστικά· ένα κορίτσι κι ένα δέντρο· ευτυχισμένες κατοίκες που βοσκούν μες στο κίτρινο: ένας κόσμος ζωντανός, γεμάτος βουητά και βουίσματα, μια υπόκωφη συμφωνία της φύσης σε μπάσες κι υψηλές συχνότητες να συνοδεύει, σαν χαλί, το αιώνιο τώρα.

Έξι-επτά καμβάδες 1,80x2 με 2,25 μέχρι 2,40. Δύο-τρία έργα μεσαίου μεγέθους κι ελάχιστα μικρά: η νέα σοδειά ενός σπουδαίου ζωγράφου. Ακόμα και οι καταιγίδες του μοιάζουν διαχειρίσιμες, σαν μέσα απ' το βλέμμα ενός παιδιού που νιώθει ασφαλές στο καταφύγιό του. Η κάψα του κίτρινου καλοκαιριού, τα πράσινα του φθινοπώρου και του χειμώνα, η ανθοφορία της άνοιξης: όλα εικόνες μιας ιδεατής συνθήκης αθωότητας.

Ο Μίλτος Γκολέμας ζωγράφιζε από πολύ μικρός: προτιμούσε να σχεδιάζει παρά να εξηγεί με λόγια. Ίσως να φταίνε τα εικονογραφημένα βιβλία που χάριζε για ώρες ως παιδί, ίσως και το γεγονός ότι οι συγκρατούμενες της μητέρας του, με τις οποίες πέρασε τα πρώτα χρόνια της ζωής του, του έδειχναν έμπρακτα την αγάπη τους με αγκαλιές και ζωγραφιές (η ιστορία των γονιών του, πολιτικών κρατουμένων, έχει γίνει ταινία από τον Παντελή Βούλγαρη: τα περίφημα «Πέτρινα χρόνια»). Στη Δ' δημοτικού ανακάλυψε ότι έπιανε το χέρι του: ζωγράφισε τον διπλανό του μ' ένα στυλό Bic και εξεπλάγη κι ο ίδιος με το αποτέλεσμα. Μετά από χρόνια ο πατέρας του τον προέτρεψε να δώσει εξετάσεις για τη Σχολή Καλών Τεχνών και, έπειτα από κάποιες μικρές λοξοδρομήσεις, τα κατάφερε.

«Τότε άρχισα να ψυλλιάζομαι τι πραγματικά είναι η ζωγραφική», μου λέει στο εργαστήρι του, στο Μαρούσι, με όλους αυτούς τους υπέροχους καμβάδες στερεωμένους στον τοίχο, να περιμένει το λάδι να στεγνώσει για να τους προχωρήσει. «Υπήρχε συναναστροφή με τους συμφοιτητές μου στα ανοιχτά εργαστήρια όπου δουλεύαμε – κοιτούσαμε και βελτιώναμε ο ένας τη δουλειά του άλλου. Μετά, ο δάσκαλός μου, Παναγιώτης Τέτσης, με την ανελλιπή παρουσία του, μου έμαθε την αυτοπειθαρχία. Απαιτούσε να δουλεύεις καθημερινά στο εργαστήριο. Ο Τέτσης εξάσκησε το μάτι μου στο να ξεχωρίζω τι είναι ζωγραφική, στο πώς ν' αναγνωρίζω ενστικτωδώς ένα καλό έργο. Ήταν λακωνικός και δεν έκανε μεγάλες αναλύσεις: σου έλεγε απλώς "αυτό είναι καλό, κράτησέ το· αυτό είναι άσχημο, πέταξέ το"».

Αποφάσισε ότι η ζωγραφική είναι η διαδικασία: η πορεία από τον λευκό καμβά στο ολοκληρωμένο έργο. Η πράξη της δημιουργίας, η αναμέτρηση με τους κλοσσούς της τέχνης, η προσπάθεια να καταλάβεις τι έχεις στα χέρια σου και πώς μπορείς να το κάνεις καλύτερο, να το μετουσιώσεις σε συναίσθημα, όπως έκαναν κι εκείνοι. Η πάλη να φτάσεις στην ουσία των πραγμάτων και να τη μοιραστείς με άλλους. Πριν τα ζωηρά λιβάδια, ο Γκολέμας αγάπησε τα ηλιοτρόπια. Και πριν από αυτά, τα οργωμένα χώματα, τους ξυλότυπους των οικοδομών, τις δεξαμενές, τη σκουριά: κάθε αγάπη και μια έκθεση στην Γκαλερί Ζουμπουλάκη, 20 χρόνια τώρα. «Η οικογένειά μου ήταν πολιτικοποιημένη, η ζωή μας ήταν φορτισμένη από τους αγώνες του Πολυτεχνείου, την

πτώση της χούντας, τους αγώνες της εργατικής τάξης. Με έπαιρναν οι γονείς μου μαζί στα γραφεία κι έβλεπα επαναστατικές, φοιτητικές, εργατικές αφίσες. Πιθανόν από εκεί να έχω αντλήσει τα θεματά μου: τις δεξαμενές, τις οικοδομές. Μου άρεσαν οι βιομηχανικοί χώροι και τα αγροτικά τοπία, γιατί εκεί μεγάλωσα, με τα τρακτέρ να είναι τα παιδικά μας παιχνίδια. Μου άρεσε που παλιά στην Αθήνα οι οικοδομές ήταν ακάλυπτες, φώναζαν οι εργάτες, σφύριζαν στα κορίτσια, ακουγόταν ο ήχος των σφυριών, γινόταν χαμός. Επίσης μου άρεσε πάντα το αποτύπωμα της φθοράς στους βιωμένους χώρους. Οι ταλαιπωρημένοι χώροι. Οι χώροι που μαρτυρούν ζωή. Και μετά, πάλι στις οικοδομές, δούλευαν άνθρωποι απλοί που έφτιαχναν όλον αυτόν τον υπέροχο, περίτεχνο ξυλότυπο, τα καλούπια, που είναι σαν σύγχρονο έργο τέχνης. Οι εργάτες δεν το κατανοούν αυτό εκείνη την ώρα, ακολουθούν τα σχέδια. Ύστερα πέφτουν τα μπετά, τα καλούπια αφαιρούνται, πετιούνται, καταστρέφονται. Εμένα με συγκλόνισε η κερήμερη αυτή μαγεία, γι' αυτό ζωγράφισα τόσες οικοδομές».

Πάντα του άρεσαν οι δουλειές που γίνονται με τα χέρια. «Θεωρώ τον εαυτό μου χειρωνακτα», λέει χαμογελώντας. Και συμπληρώνει: «θα μπορούσα να ήμουν αγρότης ή γεωπόνος, ας πούμε». Ίσως και να είχε γίνει, αν είχε παραμείνει στο χωριό όπου έζησε από τα τρεισήμισι ως τα εξήμισι του χρόνια. «Φτωκικό χωριό, άνθρωποι φτωχοί· μόλις είχε έρθει το ρεύμα. Τα σπίτια ήταν πέτρινα, φθαρμένα, κάποια καμένα από τους Γερμανούς. Χώμα παντού. Όμως για μένα όλη αυτή η εικόνα δεν είχε καμία αρνητική αίσθηση: ήταν απλώς η ζωή μου. Δεν φοβόμουν μη λερωθώ. Υπήρχε ελευθερία και παιχνίδι εκεί». Το χωριό αυτό, τα σπαρτά του, οι πεδιάδες του, το οροπέδιό του, τα γύρω του βουνά επιστρέφουν στη δουλειά του. Έτσι και τώρα: ο αέρας που γλυκοφυλάει τα χορτάρια, τα ποτιστικά που ξεδιψούν τα σπαρτά, τα πουλιά που σπαθίζουν τον αέρα. Κι ο ορίζοντας, ο γλυκός κι απόμακρος ορίζοντας που κλείνει το προσκνήνιο στην ασφαλή αγκαλιά του. «Όλα ξεκίνησαν από τον ορίζοντα. Αυτόν ήθελα να αποτυπώσω πρώτα. Ο ορίζοντας λειτουργεί σαν όριο, σαν παράθυρο για να ονειρεύεσαι. Μου αρέσει να ονειρεύομαι, να φεύγω νοερά, να παίρνω ανάσες. Αλλά μου αρέσει κι η απομόνωση. Στο εργαστήριό μου μπορώ να κάτω από το πρωί μέχρι το βράδυ. Το οροπέδιο λειτουργεί σαν το δωμάτιό μου. Δίνει ζωή στο κάτω μέρος του πίνακα, στα δέντρα, τα ηλιοτρόπια, τα γίδια, τα ποτιστικά, που χωρίς αυτό μπορεί και να ήταν αδιάφορα».

Κάνω ένα βήμα πιο κοντά και παρατηρώ τα σημάδια από τις σπάτουλες, τα απείρως λεπτά σταξίματα της μπογιάς, το πώς ο Γκολέμας χτίζει εντυπωσιακά την ψευδαισθητική κίνηση και του βουίσματος της φύσης με το ιμπάστο. Τον ρωτάω γι' αυτήν την τεχνική. «Υπάρχει συγκεκριμένη τεχνική, αυτές οι απειροελάχιστες ίνες αποτυπώνουν τους βλαστούς και προστίθενται η μία πάνω στην άλλη, δίνοντας πάχος και ζωή στο έργο. Όλα αυτά τα είχα ξεκινήσει από παλιά βεβαίως, από τις δεξαμενές ακόμα· έχει πολλά επεισόδια πίσω της αυτή η τεχνική», μου λέει και χαμογελά. «Αλλά ας πούμε ότι οι βλαστοί ήταν ένα τυχαίο γεγονός στην παλέτα: παίζοντας με τη σπάτουλα, είδα κάποιες ίνες να προσγειώνονται στον καμβά κι ήθελα να δοκιμάσω τι μπορώ να κάνω με αυτές. Πάντα με ενδιέφερε η υφή των έργων, να μην είναι ο καμβάς επίπεδος, να έχει ζωή και παλμό πάνω του.

Κι έτσι, από ένα τυχαίο γεγονός, εξελίσσοντάς το, ξεδεύοντας πάρα πολύ χρόνο, χρησιμοποιώντας διαφορετικά διαλυτικά, το καθένα με άλλη πυκνότητα, προχωρούσα. Έφτανα σε αδιέξοδο και ξανάρχιζα από την αρχή. Έκανα μικρά σχέδια, σαν εισινοές, πειράματα τεχνικής, για να μάθω πώς μπορώ να επιλύσω την εξίσωση της σύνθεσης: πόσο βαριές πρέπει να είναι οι γραμμές, πόσο περισσότερο μπορούν να λεπτύνουν, μέχρι που έγιναν ίνες σχεδόν ανεπαίσθητες. Και τελικά, μετά από πολλή δουλειά, έφτασα σε ένα επίπεδο να μπορώ να ελέγχω πλήρως την μπογιά και να μην είναι διόλου τυχαίο το αποτέλεσμα».

Με προτρέπει να αγγίξω την επιφάνεια των πινάκων, αυτή την τραχιά, παχιά και λεπτή συνάμα υφή, που έχει σφυγμό σαν να βγαίνει από την ίδια τη ζωή. Πόσο τυχερή νιώθω! Κανείς άλλος επισκέπτης στην έκθεση δεν θα μπορεί ν' αγγίξει τα παιχνίδια που κάνει ο Μίλτος με το ιμπάστο. Τον βλέπω που χαμογελά· χαϊδεύει κι ο ίδιος τον ανάγλυφο καμβά. «Είναι ωραία να γουστάρεις το έργο την ώρα που το δουλεύεις. Πρέπει να σου αρέσει η διαδικασία, να ζεις για τη διαδικασία, ακόμα κι αν δεν μπορείς να δεις καθαρά το τελικό αποτέλεσμα, αφού στην πορεία αυτό αλλάζει διαρκώς, αποκτώντας ολόένα και νέα επίπεδα. Εγώ ξεκινώ σαν να θέτω ένα πρόβλημα που χρειάζεται λύση, όμως η λύση ποτέ δεν είναι εντέλει αυτό που νόμιζα. Ζωγραφίζω και ψάχνω, χωρίς να ξέρω τι ακριβώς, φτάνει να βρω κάτι που να με ευχαριστεί. Ή μάλλον, ψάχνω τη διαδικασία του οράματος, δηλαδή τον τρόπο μέσα από τον οποίο μπορώ να πραγματοποιήσω το όραμα που έχω. Είναι μια πορεία προς την ανακάλυψη, εντελώς προσωπική. Αυτό το παιχνίδι, αυτή η διαδικασία είναι που έχει νόημα για μένα».

Κι έχει γενικούς, έστω, κανόνες αυτό το παιχνίδι; «Σκοπός του παιχνιδιού είναι να φτάσεις να κρατήσεις μόνο τα στοιχειώδη, τα βασικά. Το αποτέλεσμα να αναδίδει

τον παλμό του χωραφιού, παραδείγματος χάριν. Είναι μια αφαίρεση διά της προσθέσεως, μέχρι να πετύχω την αίσθηση του χωραφιού. Κοιτώ να αφαιρέσω τα περιττά και να αφήσω όσο πιο λίγα πράγματα μπορώ, που να αποτυπώνουν, όμως, την ουσία του τοπίου. Στο τέλος μπορεί να χρειαστεί να "διαλύσω" κι ολόκληρη τη σύνθεση ώστε να έρθουν τα πράγματα σε μια αρμονία, σε μια πληρότητα που θα την καταλάβω ενστικτωδώς. Μπορεί μια σύνθεση να χάσει εντελώς την αρχική μορφή της, να "ανοίξει" και να διαλυθεί. Δεν με τρομάζει η καταστροφή· από την καταστροφή βγαίνει κάτι νέο».

Την ώρα εκείνη που προσπαθεί, δουλεύοντας, να «διαλύσει», να «ανοίξει», να αποκρυπτογραφήσει έναν πίνακα, «να τον φτάσω όσο πιο κοντά γίνεται σε μένα»,

αισθάνεται περίφημα. Ομολογεί πως νιώθει ότι κάθε πίνακας είναι μια αυτοπροσωπογραφία. «Πώς βλέπεις κάποια έργα και τα αναγνωρίζεις, σαν να ήταν η μυρωδιά του ζωγράφου; Αυτό θέλω να είναι και οι πίνακές μου: εγώ. Δεν το λέω ναρκισσιστικά. Εννοώ πως όταν παλεύω με μια σύνθεση, με την μπογιά, με την πινελιά, με την ισορροπία, κι ενστικτωδώς νιώθω ότι έχω μια καταφύγιο να αποτυπώσω τον παλμό των πραγμάτων, είναι σαν να νιώθω ότι είμαι εγώ αυτό που έφτιαξα. Τότε καταλαβαίνω ότι τελείωσε ένα έργο».

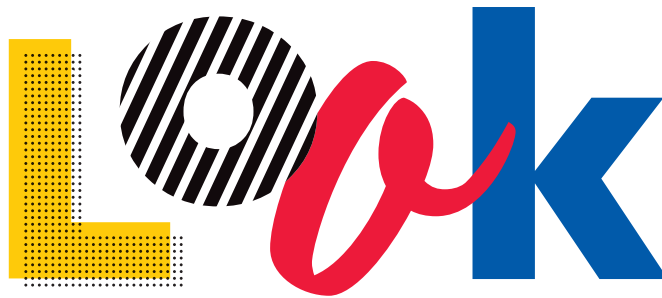
Ως απλή θεατής, εγώ που δεν μπορώ να βιώσω το έργο ως μέρος του ίδιου του Μίλτου Γκολέμα, μπορώ τουλάχιστον να νιώσω ενστικτωδώς ότι είναι έργο του Γκολέμα (ναι, με αυτή τη χαρακτηριστική του «ζωγραφική μυρωδιά», ας την πούμε). Και σκέφτομαι πως, αν κάποτε έβλεπα –αδώς– λίγο από τα σκοροφαγωμένα ερείπια και τα σκοτεινά λιβάδια του Άνσελμ Κίφερ στα έργα του, τώρα οι οργιαστικές αυτές καταστάσεις της φύσης που αποτυπώνει ο Μίλτος μού φέρνουν στον νου τα νούφαρα του Μονέ: όχι, φυσικά, για την απουσία εστίασης και προοπτικής (που ήταν η τεχνική του Μονέ για ν' αποτυπώσει τις φευγαλέες εντυπώσεις του υγρού τοπίου), μα ακριβώς για την ίδια καθηλωτική αίσθηση αγνής, αδιαμεσολάβητης εμπειρίας που προσφέρουν. Τι μαγευτικό οροπέδιο! **Α**

INFO Μίλτος Γκολέμας, «Οροπέδιο», σε επιμέλεια Χριστόφορου Μαρίνου, Γκαλερί Ζουμπουλάκη, Εγκαίνια: Πέμπτη 22/1, 18:00 με 21:00. Διάρκεια έως 21/2.

Αι Αίγαι

Επιμέλεια
ΜΑΡΙΑ ΙΩΑΝΝΑ
ΣΙΓΑΛΟΥ

DKNY
Φόρεμα €104,30

JO MALONE
Amber Labdanum Eau de Cologne 50ml €119

ADIDAS
Sneakers Samba OG Μνηορντό €120

CATRICE
Σκιές ματιών Quattro Espresso Yourself €6,99

ENVIE SHOES
Μπότες από συνθετικό δέρμα Power Play €79,90

SWATCH
Ρολόι Heart of Burgundy €165

CELESTINO
Μπλούζα με φιόγκους απο παγιέτες σε μπορντό €19,99

TWINSET
Μάξι φούστα με παγιέτα €132

OPI
Βερνίκι Νυχιών NLW52 Got the Blues for Red 15ml

ASPESI
Canvas Jacket με μείγμα βαμβακιού €690

SWAROVSKI
Γυαλιά Ηλίου Τετράγωνα Gold tone €230

PASSAGGIO LEATHER
Δερμάτινη τσάντα χειρός-ώμου €71,20

HARALAS
Μπλούζα DKNY μακρυμάνικη €69,30

Το καφέ χρώμα
έκανε
δυνατότερο
come back
και από την
Άντζελα
Δημητρίου

Ρέκβιεμ για το τέλος του έρωτα

Δημήτρης Παπαϊωάννου, Γιώργος Κουμεντάκης, Θεόδωρος Κουρεντζής
σε ένα εμβληματικό έργο στην ΕΛΣ

Το 1995, στο Παλιό Εργοστάσιο της ΔΕΗ στο Νέο Φάληρο παρουσιάστηκε το συγκλονιστικό «Ενός λεπτού σιγή», σε σύλληψη, σκηνοθεσία και χορογραφία του Δημήτρη Παπαϊωάννου, μια σκηνική εγκατάσταση που κουβαλούσε το βάρος μιας εποχής σημαδεμένης από την απώλεια. Ήταν η πρώτη δημόσια καλλιτεχνική αναγνώριση της επιδημίας του AIDS και των δικαιωμάτων μιας ολόκληρης κοινότητας στην Ελλάδα.

Τριάντα ένα χρόνια μετά το εμβληματικό έργο της δεκαετίας του 1990 και ρέκβιεμ για όσους χάθηκαν από το AIDS, επιστρέφει στην Εθνική Λυρική Σκηνή, σπρωτίζοντας την επανένωση των δύο ιστορικών συνοδοιπόρων της Ομάδας Εδάφους,

Δημήτρη Παπαϊωάννου και Γιώργου Κουμεντάκη. Στη νέα παραγωγή για την ΕΛΣ, με τίτλο «Ρέκβιεμ για το τέλος του έρωτα», ο δημιουργός ξαναδιαβάζει την απώλεια, τον φόβο και την εύθραυστη ελπίδα ζωής, μέσα από μια νέα σκηνική ανάγνωση από τον διεθνή μαέστρο Θεόδωρο Κουρεντζή. Η παραγωγή παρουσιάζεται για δώδεκα παραστάσεις, αναδεικνύοντας και πάλι αυτό το έργο-ορόσημο, που ισορροπεί ανάμεσα στο σωματικό θέατρο και την εικαστική εγκατάσταση.

—Νίκη-Μαρία Κοσκινά

Αίθουσα Σταύρος Νιάρχος Εθνικής Λυρικής Σκηνής — ΚΠΙΣΝ,
24 έως 30 Ιανουαρίου

Θέατρο,
μουσική,
εκθέσεις,
προβολές.
Πολιτιστικές
προτάσεις
που μας
ιντριγκάρουν
αυτό το
επταήμερο.

1 Η αποδόμηση του αμερικάνικου ονείρου

Η Ομάδα Νάμα παρουσιάζει το βραβευμένο έργο του κορυφαίου Αμερικανού συγγραφέα Σαμ Σέπαρντ «Το ψέμα του μυαλού», σε σκηνοθεσία Ελένης Σκόττ. Ένα κείμενο που ανεβαίνει σπάνια στην Ελλάδα, που εξερευνά την αγάπη, τη βία, τη μνήμη και την ψευδαίσθηση, ισορροπώντας ανάμεσα στον ωμό ρεαλισμό και στην ποιητικότητα. Μέσα από μια καταστροφική οικογενειακή ιστορία, ο Σέπαρντ αποδομεί τον μύθο του αμερικανικού ονείρου και φωτίζει την παράνοια της σύγχρονης κοινωνίας. **Σύγχρονο Θέατρο, από 22 Ιανουαρίου**

© ΠΟΡΤΟΣ ΧΑΤΖΗΚΟΛΑΟΥ

«Νάιλον Τονίο 2 Black-Red»

2 Κίρα Σουγκανίδου: Η ζωγραφική ως κινητήρια δύναμη

Με μεγάλη εμπειρία στον χώρο της δημοσιογραφίας, η Κίρα Σουγκανίδου τα τελευταία χρόνια έχει αφοσιωθεί στην άλλη μεγάλη αγάπη της, την τέχνη. Με όπλο τα αγαπημένα της υλικά –το χαρτί, το νερό και το χρώμα– η ζωγραφική της καθοδηγείται από το τυχαίο. Τα 30 έργα που δημιούργησε τα τελευταία πέντε χρόνια παρουσιάζονται στη νέα ατομική της έκθεση, «Vis Motrix». Το σύνολο του πρότζεκτ χωρίζεται σε οκτώ ενότητες, με διαφορετικές τεχνικές και προσωπικές γραφές, οι οποίες έχουν όλες ως κοινό παρονομαστή τη ρευστή φόρμα. Όπως επισημαίνει και ο επιμελητής της έκθεσης, **Γιώργος Μυλωνάς**, η δουλειά της διαθέτει σπάνια διαύγεια και ελκικρίνεια και, γι' αυτό, επικοινωνεί με το κοινό χωρίς επιτηδευμένο εντυπωσιασμό. **Contemporary Athens, 22 Ιανουαρίου έως 7 Φεβρουαρίου**

3 Συνομιλία Μπετόβεν-Προκόφιεφ

Η ΚΟΑ παρουσιάζει ένα πρόγραμμα που κινείται από τον κλασικισμό του Μπετόβεν στον νεοκλασικισμό του Προκόφιεφ. Με σολίστ στο πιάνο την **Ελισάβετ Κουναλάκη**, το πρόγραμμα ξεκινά με το νεανικό έργο «Δεύτερο Κονσέρτο για πιάνο» του Μπετόβεν. Ακολουθούν αποσπάσματα από το μπαλέτο «Ρωμαίος και Ιουλιέτα» του Προκόφιεφ. Τη μουσική διεύθυνση της βραδιάς επιμελείται ο **Ρουντόλφο Μπαράες**. **Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 23 Ιανουαρίου**

© ΕΝΙΝΑ ΓΟΥΝΑΝΗ

4 Η «Ντάμα Πίκα» για πρώτη φορά στην Ελλάδα

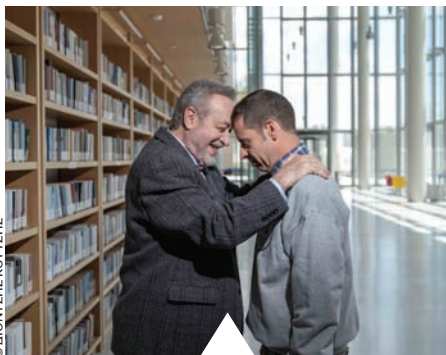
Η «Ντάμα Πίκα», η νουβέλα του Αλεξάντρ Πούσκιν, γνωστή από την όπερα του Τσαϊκόφσκι, ανεβαίνει για πρώτη φορά στην Ελλάδα σε σκηνοθεσία **Στάθη Λιβαθινού**, με πρωταγωνίστρια την Μπέττυ Αρβανίτη. Με λεπτή ειρωνεία, το έργο κινείται ανάμεσα στον ρομαντισμό και τον ψυχρό ρεαλισμό, παρακολουθώντας τη μεταμόρφωση του Χέρμαν σε εμμονικό παίκτη. Ένα σκοτεινό ψυχογράφημα για τον ακραίο ατομικισμό, τη μανία του εύκολου κέρδους και την αυταπάτη του ελέγχου της μοίρας, που οδηγεί αναπόφευκτα στην ύβρη και την αυτοκαταστροφή. **Θέατρο Οδού Κεφαλληνίας, έως 1 Μαρτίου**

Για να καταχωριστείτε στους οδηγούς της Α.Υ., στείλτε δελτία Τύπου 2 εβδομάδες πριν από την προγραμματισμένη ημερομηνία. Ταχυδρομικώς στη διεύθυνση Χαρ. Τρικούπη 22, 10679 Αθήνα ή στο fax 210 3617310 ή στο **avguide@athensvoice.gr**

5 Ο Γιάννης Χουβαρδάς επιστρέφει στον Τσέχοφ

Το πρώτο έργο του Άντον Τσέχοφ «Ιβάνοφ» παρουσιάζεται σε διασκευή και σκηνοθεσία του Γιάννη Χουβαρδά, που επιστρέφει για τέταρτη φορά στον Ρώσο συγγραφέα. Ένα βαθιά ανθρώπινο έργο, όπου η τραγικωμωδία αναδεικνύει την αδυναμία του σύγχρονου ανθρώπου να δράσει, να αγαπήσει και να δώσει νόημα στη ζωή του. Με επικεφαλής τον **Αργύρη Ξάφη**, η παράσταση φωτίζει τα υπαρξιακά αδιέξοδα, την ηθική φθορά και τη ματαιότητα ενός κόσμου σε κρίση. Την πρωτότυπη μουσική υπογράφει ο Μπλέιν Ρέινινγκερ. **Δημοτικό Θέατρο Πειραιά, από 23 Ιανουαρίου**

6 Μεγαλύτερη σκηνή για τον «Μόρι»

Το «Κάθε Τρίτη με τον Μόρι» των Τζέφρι Χάτσερ και Μιτς Άλμπομ ξεκίνησε τη σεζόν 2025-26 το ταξίδι του στο Ιλίσια-Βολανάκης, σε σκηνοθεσία του **Γρηγόρη Βαλτινού**, με τον ίδιο και τον **Γιάννη Σαρακατσάνη** επί σκηνής. Λόγω δημοφιλίας μεταφέρεται στην κεντρική σκηνή του θεάτρου. Επί σκηνής παρακολουθούμε μια τρυφερή και συγκινητική σχέση μεταξύ ενός χαρισματικού καθηγητή κοινωνιολογίας με τον πρώην φοιτητή του, που επιστρέφει κοντά του λίγο πριν το τέλος. **Θέατρο Ιλίσια, από 23 Ιανουαρίου**

7 Ένα ταξίδι γύρω από τη χύτρα... και τις ανθρώπινες επιθυμίες

Η κλασική κωμωδία του Ευγένιου Λαμπίς, «Ταξίδι γύρω από τη χύτρα μου», παρουσιάζεται σε σκηνοθεσία **Άννας Σωτρίνη**, σε μια σύγχρονη σκηνική προσέγγιση που συνδυάζει ρυθμό, φαντασία και λεπτό χιούμορ. Στην κουζίνα του οδοντιάτρου Αλζεαντόρ Λουαρέ, με τη σύζυγό του εκτός σπιτιού και τη μαγείρισσα διαρκώς παρούσα, οι ισορροπίες δοκιμάζονται και οι παρεξηγήσεις γεννούν κωμικές ανατροπές, φωτίζοντας τις ανθρώπινες σχέσεις και τις ανείπωτες επιθυμίες. **Θέατρο Αλκμήνη, από 26 Ιανουαρίου**

8 Μια υπαρξιακή κωμωδία με θέμα την αγάπη

Η Αγάπη (Χριστίνα Χειλά-Φαμέλη) παλεύει με δουλειές, σχέσεις, σώμα και μυαλό σε μια καταιγίδα σκέψεων και γέλιου. Αυτό είναι το θέμα του νέου έργου της Φωτεινής Αθερίδου «Η πιο υπέροχη χειρότερη του κόσμου», σε σκηνοθεσία **Προμηθέα Αλειφερόπουλου**. Με stand-up ρυθμό, μουσική από τις **Σκιαδαρέσες** και χιούμορ χωρίς φίλτρα, η παράσταση μιλά για άγχος, φόβο και επιβίωση – για όσους τα κάνουν όλα λάθος με τον καλύτερο τρόπο. **Θέατρο Ιλίσια Βολανάκης, από 24 Ιανουαρίου**

ΔΗΜΟΤΙΚΟ
ΘΕΑΤΡΟ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

ΑΝΤΟΝ ΤΣΕΧΟΦ ΙΒΑΝΟΦ!

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΟΥΒΑΡΔΑΣ

ΠΡΟΤΑΓΟΝΙΣΤΟΥΝ:

ΑΡΓΥΡΗΣ ΣΑΦΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΝΤΑΛΙΑΝΗΣ
ΜΑΡΙΑ ΣΚΟΥΛΑ
ΝΙΚΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ
ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΟΒΡΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΚΑΖΑΖΟΥ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΛΥΠΗΡΙΔΟΥ
ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΤΣΙΛΙΚΑ
ΧΑΡΗΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΣ ΧΑΝΑΚΟΥΛΑΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ

ΚΑΙ Ο

BLAINE REININGER

ΤΩΝ **TUXEDO MOON** ΕΡΜΗΝΕΥΕΙ ΖΩΝΤΑΝΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ
ΚΑΙ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ.

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ: **more.com** ΚΑΙ ΣΤΑ ΤΑΜΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ.

Τι μαγειρεύει ο Χρύσανθος Καραμολέγκος στο Zappa Athens; Πιάτα που θα θυμάμαι για καιρό

Της ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΒΝΑΤΣΙΟΥ

Ο Χρύσανθος Καραμολέγκος λείπει χρόνια από την Αθήνα. Τη μαγειρική του μέχρι πρόσφατα μπορούσε κανείς να τη δοκιμάσει μόνο στη Πάλοβα της Μεσσηνίας –πολύ κοντά στο Costa Navarino–, εκεί όπου τα τελευταία πέντε χρόνια ζει και μαγειρεύει στο εστιατόριό του, Anapa. Κι εγώ στη Πάλοβα δεν έχω πάει. Όμως, για εμένα ο Καραμολέγκος είναι κάτι σαν... αστικός μύθος. Μέσα σε όλα αυτά τα χρόνια που παρακολουθώ (στενά) τα γαστρονομικά πράγματα, το όνομά του το ακούω συχνά. Αυτός που το ξεστομίζει συνήθως χαμηλώνει τη φωνή και νοσταλγεί: «Ο πιο νόστιμος σεφ που έχω δοκιμάσει», «Τα πιάτα του άφησαν εποχή», «Δεν υπάρχει άλλος σαν κι αυτόν». Μερικές μόνο φράσεις που πρόχειρα θυμάμαι, ειπωμένες από ανθρώπους των οποίων τη γαστρονομική γνώμη εμπιστεύομαι. Επομένως, γίνεται να μη σκάω από ανυπομονησία και περιέργεια απόψε που (επιτέλους!) θα δοκιμάσω τα πιάτα του, και μάλιστα στην καρδιά της Αθήνας;

Στις 18 Δεκεμβρίου το Zappa Athens άνοιξε τις πόρτες του μέσα στο Aigli Complex. Ένα all day fine dining restaurant & bar, την επιμέλεια του οποίου ανέλαβε εξ ολοκλήρου ο διάσημος σεφ. Ο χώρος, μεγάλος αλλά ταυτόχρονα ζεστός και πολύ ανάλαφρα πολυτελής, ανακαινίστηκε πλήρως και νομίζω ότι το πιο κομβικό σημείο της αλλαγής είναι το μπαρ μπροστά στην ανοιχτή κουζίνα. Ένα ημικύκλιο στημένο γύρω από μια μεγάλη και χαμηλή μπάρα από ξύλο. Μοιάζει με σκηνή για λίγους. Και, πράγματι, είναι. Πρόκειται για το chef's table, όπου ο Χρύσανθος θα μαγειρεύει στους τυχερούς που θα καταλάβουν τις θέσεις του «τα δικά του», εμπνεύσεις της στιγμής και των υλικών που θα βρίσκει κάθε μέρα, όπως μου λένε.

Κάθομαι στη θέση μου και σε λίγο φτάνει το πρώτο. Και είναι μεγαλειωδώς απλό: μια πιατέλα με φέτες ψωμιού στη σειρά (έτσι όπως είναι στημένες μοιάζουν σαν να λένε «Καλωσόρισες»), ελιές Χαλκιδικής, έξτρα παρθένο ελαιόλαδο από τη Μεσσηνία και πελτέ. Σου φαίνεται γενναιόδωρο αλλά απλοϊκό, μέχρι να δοκιμάσεις τον πελτέ. Lemongrass, ginger, τι άλλο; Τι έχει μέσα αυτός ο πελτέ που δεν μπορεί να συγκριθεί με κανέναν; Ξέρω ότι αυτός ο σεφ έχει αδυναμία στην ντομάτα. Ο πατέρας του είχε εργοστάσιο ντοματοπελτέ στη Σαντορίνη, εκεί όπου έστησε ο ίδιος την Τομάτα του, εστιατόριο που άφησε εποχή, όπως άλλωστε και το θρυλικό αθηναϊκό Αριστερά-Δεξιά. Ναι, ήξερα, λοιπόν, για τη στενή σχέση με την ντομάτα, αλλά τη γεύση τούτου του κατακόκκινου πελτέ ούτε που τη φανταζόμουν. «Είναι τόσο... γλυκοφάγωτο», λέει κάποιος συνδαιτυμόνας απέναντί μου. Είναι έτσι ακριβώς.

Και μετά καταφτάνει ο βυθός. Καρπάσιο από χτένια, αχινός πεντάφρεσκος, κυδώνια, φύκια και σαλικόρνια σε νερό ντομάτας. Ο σερβιτόρος περικύνει το πιάτο με ζωμό σφυριδας. Είναι σαν να τρως τη θάλασσα. Δεν μπορώ να το περιγράψω καλύτερα – αν η θάλασσα είχε γεύση, θα ήταν αυτή. Συνεχίζουμε υποθαλάσσια. Γαρίδες και king crab, που ο σεφ ταιριάζει με φρέσκες αγκινάρες και chermoula – ένα μείγμα

μυρωδικών που οπτικά μοιάζει με το chimichurri και συνηθίζεται στις κουζίνες της μέσης Ανατολής. Νόστιμο πολύ! Αλλά είναι η γεύση του επόμενου πιάτου που θέλω να θυμάμαι για πάντα.

Στη βάση του πιάτου ένας μικρός πύργος από πατάτες dauphinoise δουλεμένες με βούτυρο και κομματάκια αυγοτάραχου, μαλακές στο εσωτερικό και τραγανές στις άκρες τους. Πάνω τους ξαποσταίνει ένα φιλέτο σφυριδας bianco, τρυφερό και ολόφρεσκο. Όλα περικύνονται από μια πεντανόστιμη σάλτσα λεμονιού – θες να τη μαζέψεις με το δάχτυλο, ούτε σταγόνα να μην πάει χαμένη. Στη συνέχεια εμφανίζεται τραχανάς (Λακωνίας), μοσχαρίσιο carpaccio από Black Angus, πεκορίνο με τρούφα, ρόκα και πέστο τρούφας. Υλικά που μοιάζουν αντιφατικά, ακόμη και παράταιρα, αλλά που τελικά η ένωσή τους δίνει ένα απόλυτο ισορροπημένο αποτέλεσμα. Να μια λέξη που χαρακτηρίζει απόλυτα την κουζίνα του Χρυσάνθου Καραμολέγκου: ισορροπία (μετά τη νοστιμιά – αυτή θα είναι πάντα η πρώτη λέξη).

Έρχεται και ένα χοιρινό σιγομαγειρεμένο, με αυγολέμονο, σελινόριζα, πράσο και όλα τα παινεμένα του. Μια tagliata που σερβίρεται με κατσικίσιο τυρί και αχνιστά άγρια χόρτα (σταμαγκάθι, μυρώνια, καυκαλήθρες, τσουκνίδες). Κι ένας κόκορας με φρέγκολα και σάλτσα πιπεριού, που θέλω να ξεκοκαλίσω παρόλο που εδώ και ώρα έχω χορτάσει...

Η φωνή της Γεωργίας Παπαϊωάννου, στενής συνεργάτιδας εδώ και πολλά χρόνια του σεφ, με επαναφέρει στην πραγματικότητα. Λέει πως «*ευελπιστούμε το Zappa να γίνει σημείο αναφοράς για το φαγητό του. Θέλουμε να πάρει την αίγλη που θεωρούμε ότι πρέπει να έχει η Αίγλη*». Εκείνη τη στιγμή ο Χρύσανθος βγαίνει από την κουζίνα του. Κάθεται κοντά μας και δεν είναι απρόσιτος – μάλλον συνεσταλμένος. «*Δεν θα ερχόμουν στην Αθήνα αν ήταν ένα απλό εστιατόριο. Αλλά η Αίγλη έχει μια άλλη δυναμική*».

Τον ρωτώ γιατί έτσι; Τι συμβαίνει με την Αθήνα; Απαντά: «*Η επαρχία σου κάνει καλό. Είσαι πιο κοντά στη φύση, κόβεις, μυρίζεις, έχεις άλλα ερεθίσματα, εδώ τι να δεις; Την πολυκατοικία απέναντι; Στη Μεσσηνία κατάλαβα για πρώτη φορά ότι οι σχολές μαγειρικής πρέπει να είναι στην επαρχία, να είναι οι μάγειρες κοντά στις πρώτες ύλες. Να, αυτό το παγωτό (σ.σ. στο εντωμεταξύ έχει σερβιριστεί μια tarte tatin με μήλο και παγωτό δάφνης) το σκέφτηκα μια μέρα που έκοβα δάφνη και μου ήρθε μια μυρωδιά! Για αυτό σου λέω, η φύση είναι αλλιώς...*».

Περπατώντας κατά μήκος του Εθνικού Κήπου, σκέφτομαι όσα είπε ο σεφ, αλλά κυρίως σκέφτομαι όσα έφαγα. Φρέσκα, αλλιώτικα πιάτα, που με ένα μοναδικό τρόπο, ακόμη και αν ενσωματώνουν στοιχεία από άλλες κουζίνες, παραμένουν βαθιά ελληνικά. Να είναι οι ωραίες πρώτες ύλες (υποψιάζομαι ότι πολλές από αυτές ο σεφ τις κουβαλάει στα πήγαινε-έλα του από τη Μεσσηνία); Να είναι το χέρι; Το ταλέντο; Καταλήγω ότι είναι η ψυχή. Η όρεξη να δημιουργείς και να μη σταματάς, είτε βρίσκεσαι στην επαρχία, είτε στην Αθήνα, είτε στο δικό σου σύμπαν.

Django Reinhardt: Ο ήχος της ευρωπαϊκής τζαζ

Ο σπουδαίος κιθαρίστας της τζαζ γεννήθηκε πριν από ακριβώς 115 χρόνια

Αγαπώ τον Django Reinhardt, γιατί κάθε φορά που ακούω τη μουσική του νιώθω ότι η τζαζ είναι ένα ποτάμι που μπορεί να με οδηγήσει μακριά. Ο Django δεν με κέρδισε μόνο με την τεχνική του, αλλά και με τον τρόπο που έκανε τη χαρά, τη μελαγχολία και την ελευθερία να συνυπάρχουν σε κάθε λεπτό της μουσικής του. Με το Quintette du Hot Club de France, σε μια εποχή που η τζαζ κυριαρχούνταν από πνευστά και μεγάλες ορχήστρες, ο Django τόλμησε να βάλει την κιθάρα στο επίκεντρο. Μία ή δύο ακουστικές κιθάρες, βιολί –συνήθως από τον Stéphane Grappelli–, μπάσο, συχνά χωρίς ντραμς – κι όμως, το swing είναι εκεί, ζωντανό, αδιαμφισβήτητο. Ακέραιο!

Αυτό που μου αρέσει πιο πολύ είναι ότι ο Django δεν έπαιζε «σωστά» με την ακαδημαϊκή έννοια. Ήξερε άριστα την αρμονία, τις συνηθισμένες αλλαγές των συγχορδιών αλλά δεν εγκλωβίστηκε ποτέ σε αυτές. Οι φράσεις του συχνά ξεκινούν με τον πιο απλό τρόπο και ξαφνικά εκρήκνυνται σε απρόσμενες γραμμές, χρωματίζονται με τσιγγάνικο ύφος κι ένα βιμπράτο, που δεν έχεις ιδέα από πού ήρθε. Κάθε σόλο του τραγουδάει μια μικρή ιστορία, δεν είναι μια επίδειξη δεξιοτεχνίας.

Όταν ήταν 18 ετών (το 1928), το τροχόσπιτο όπου έμενε μαζί με τη σύζυγό του, Florine

«Bella» Mayer, τυλίχτηκε στις φλόγες. Και μπορεί τελικά να σώθηκαν, αλλά ο ίδιος υπέστη σοβαρά εγκαύματα σε μεγάλο μέρος του σώματός του. Όμως εκείνο που μας ενδιαφέρει κυρίως είναι το αριστερό του χέρι: Το τέταρτο και το πέμπτο δάχτυλο του χεριού που πατάει τις νότες στην κιθάρα ακρωτεύτηκαν. Θα περίμενε κανείς ότι μετά απ' αυτό θα τα παρατούσε. Αντί γι' αυτό, σπούδασε από την αρχή το όργάνό του και διαμόρφωσε ένα απολύτως προσωπικό στιλ. Καταφέρνοντας να χρησιμοποιεί τα δύο δάχτυλα όπου δεν χρειάζεται ιδιαίτερη πίεση στις χορδές, δηλαδή στα ακόρντα, κάθε σόλο του γίνεται μόνο με τον δείκτη και τον μέσο. Έτσι, έχουμε πολλά παιχνίδια σε μία μόνο χορδή, πολλά γλιστρήματα, πολλά αρπάζ. Ένας τρόπος να ακούγεται η κιθάρα όπως ποτέ πριν.

Ο Django γεφυρώνει κόσμους. Είναι ταυτόχρονα παραδοσιακός και μοντέρνος, λόγιος και λαϊκός, του σαλονιού και του λιμανιού. Μπορείς να ακούσεις τη μουσική του σε ένα καφέ, αλλά και να τον μελετήσεις προσεκτικά από μια παρτιτούρα. Ο Django μάς θυμίζει ότι δεν χρειάζεται να ορίσεις τη μουσική ως σοβαρή ή διασκεδαστική· μπορεί να είναι ταυτόχρονα και τα δύο. Κι επιπλέον, μας έμαθε να προσέχουμε τον ρυθμό της κιθάρας, το λεγόμενο «la rompre», να αντιλαμβάνομαστε πώς η συνοδεία μπορεί να είναι εξίσου ενδιαφέρουσα με το σόλο. Το «la rompre», η «αντλία», είναι η χαρακτηριστική τεχνική της ρυθμικής κιθάρας στην gypsy jazz, όπου

Django Reinhardt και Stéphane Grappelli του Quintette du Hot Club de France (n.p. 1934)

η κιθάρα αντικαθιστά τα ντραμς, δημιουργώντας έναν σταθερό, ελαστικό και swingy ρυθμό. Δηλαδή: πρώτο, κοφτό χτύπημα –χωρίς να αφήνεις τη συγχορδία να «ανοίξει»–, δεύτερο, πιο τονισμένο χτύπημα –ελαφρώς πιο δυνατό και γεμάτο–, κόβεις πάλι τον ήχο του ακόρντου με το αριστερό χέρι, κι έχεις το απόλυτο swing feeling χωρίς ντραμς, που γίνεται η βάση πάνω στην οποία στήνονται τα σόλο της άλλης κιθάρας, του βιολιού ή του κοντραμπάσου.

Ο Reinhardt αποτελεί μία από τις πιο εμβληματικές μορφές της παγκόσμιας τζαζ και είναι ο σημαντικότερος εκπρόσωπος της ευρωπαϊκής συμβολής στο είδος. Η σημασία του δεν περιορίζεται στη δεξιοτεχνία του, αλλά φτάνει μέχρι τη δημιουργία ενός νέου ύφους, τη διεύρυνση των ορίων της τζαζ και τη διαμόρφωση μιας ευρωπαϊκής μουσικής κληρονομιάς, που περιλαμβάνει το

αμερικάνικο swing, τη μουσική παράδοση των Ρομά (Manouche), ρομαντικές μελωδίες και στοιχεία της γαλλικής μουσικής και προσωπική αφηγηματικότητα στον αυτοσχεδιασμό. Έτσι, ξέρουμε πια ότι η τζαζ δεν είναι αποκλειστικά αμερικάνικο φαινόμενο, αλλά παράγεται και παίρνει ιδιαίτερο σχήμα ανάλογα με το πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται.

Ένας από τους πιο αγαπημένους μου δίσκους είναι το «The Great Artistry Of Django Reinhardt», που επανακυκλοφόρησε σχετικά πρόσφατα από τη Sam Records στην καταπληκτική σειρά Artisan. Αυτό το άλμπουμ ηχογραφήθηκε στο Παρίσι περίπου έναν μήνα πριν από τον θάνατο του Reinhardt και τον συνοδεύουν ο Maurice Vander στο πιάνο, ο Pierre Michelot στο μπάσο και ο Jean-Louis Vialle στα ντραμς. Θα έλεγε κανείς ότι αυτό που συμβαίνει σε αυτή την ηχογράφηση είναι η ουσία της μουσικής του Reinhardt.

Detox μετά τις γιορτές Τι ισχύει πραγματικά

Απαντά ο Βασίλης Καραμανίδης,
διαιτολόγος-διατροφολόγος (VK Nutrition)

➔ **Υπάρχουν τροφές που βοηθούν το σώμα να «καθαρίσει»;**

Ο όρος detox δεν σημαίνει αποβολή τοξινών μέσω ειδικών διαπών. Ο οργανισμός καθαρίζεται καθημερινά μέσω του ήπατος, των νεφρών, του εντέρου και των πνευμόνων. Αυτό που μπορεί να κάνει η διατροφή είναι να υποστηρίξει αυτές τις φυσιολογικές λειτουργίες. Τρόφιμα πλούσια σε φυτικά συστατικά, όπως τα σταυρανθή λαχανικά, ενεργοποιούν ενζυμικές οδούς αποτοξίνωσης στο ήπαρ. Οι φυτικές ίνες από φρούτα, όσπρια και δημητριακά ολικής άλεσης στηρίζουν τη λειτουργία του εντέρου και το μικροβίωμα, ενώ αντιοξειδωτικά και φυτοχημικά μειώνουν το οξειδωτικό στρες. Δεν «αφαιρούν» τοξίνες, απλώς βοηθούν το σώμα να λειτουργεί αποτελεσματικά.

Ποιος είναι ο ρόλος του νερού, του ύπνου και της κίνησης; Το νερό είναι απαραίτητο για τη λειτουργία των νεφρών και τη συνολική ισορροπία του οργανισμού. Η καλή ενυδάτωση βοηθά έμμεσα και στη ρύθμιση του βάρους. Ο ύπνος επηρεάζει ορμόνες, μεταβολισμό και ανοσοποιητικό. Η έλλειψή του αυξάνει το στρες και τη φλεγμονή, ενώ ο επαρκής ύπνος επιτρέπει στο σώμα να επανέλθει και να επιδιορθώ-

σει κυτταρικές βλάβες. Η σωματική δραστηριότητα βελτιώνει τη ροή του αίματος, στηρίζει την υγεία του ήπατος, ρυθμίζει τη λειτουργία του εντέρου και μειώνει τη χρόνια φλεγμονή, παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο το σώμα διαχειρίζεται τα προϊόντα του μεταβολισμού.

Ποιοι είναι οι βασικοί μύθοι γύρω από τα detox; Ο πιο διαδεδομένος μύθος είναι ότι χρειάζονται ειδικά detox προγράμματα για την αποβολή τοξινών. Η επιστήμη δεν το υποστηρίζει: αυτή τη δουλειά την κάνουν ήδη το ήπαρ και οι νεφροί. Επίσης, η γρήγορη απώλεια βάρους από detox συνήθως αφορά υγρά και μυϊκή μάζα, όχι λίπος, και είναι παροδική. Τέλος, detox τσάγια και χυμοί δεν έχουν επαρκή τεκμηρίωση, δεν λαμβάνονται πάντα σωστά και μπορεί να προκαλέσουν παρενέργειες.

Γιατί λοιπόν πολλοί νιώθουν «καθαροί» έπειτα από detox; Επειδή συνήθως αποφεύγουν την υπερεπεξεργασμένη τροφή και τη ζάχαρη, πίνουν περισσότερο νερό, κοιμούνται καλύτερα και κινούνται περισσότερο. Δηλαδή, υιοθετούν βασικές συνήθειες υγείας – όχι επειδή απομακρύνουν «μυστηριώδεις» τοξίνες.

INFO

VK Nutrition – Διαιτολογικό Κέντρο
Λεωφόρος Βουλιαγμένης 372
& Λακωνίας 2Α, Άγιος Δημήτριος 17342
Insta: vknutritiongr και
VKaramanidis_Dietitian Official
TikTok: vkaramanidis_dietitian

Από γωνιές που μυρίζουν σουβλάκι μέχρι μικρά spots με burgers, bao, pizza και tacos, το street food της πόλης είναι ζωντανό, πολυπολιτισμικό και γεμάτο χαρακτήρα. Είναι οι γρήγορες στάσεις που γίνονται συνήθεια και τα στέκια που δίνουν ραντεβού με τη γεύση που μένει αξέχαστη. Ανακάλυψε τα εστιατόρια που κάνουν το φαγητό του δρόμου τον πιο απολαυστικό τρόπο να γνωρίσεις την πόλη.

AV TEAM

SIMPLY BURGERS

Με τη γνωστή φροντίδα
εδώ και 20 χρόνια

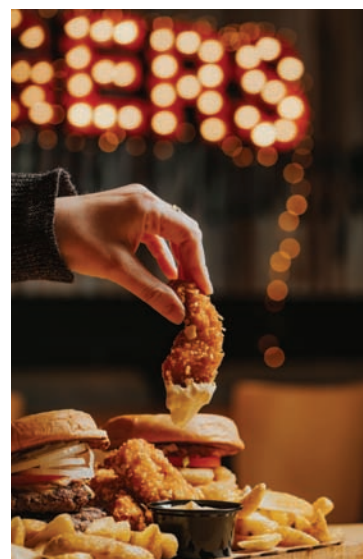
«Δεν φτιάχνουμε burgers για να γίνουν trend. Τα φτιάχνουμε για να νιώθεις ότι σε φροντίζουν». Αυτό είναι το μότο στα Simply Burgers και λειτουργεί ως οδηγός σε κάθε τους κίνηση. Τα Simply Burgers, έχοντας κλείσει 20 χρόνια, παρουσιάζουν νέο τιμοκατάλογο με μειωμένες τιμές για παραγγελίες take away, κάνοντας την εμπειρία ακόμα πιο λαχταριστή, ενώ παράλληλα ετοιμάζουν την προσθήκη νέων κωδικών που θα εμπλουτίσουν σύντομα το μενού. Η αφοσίωση στο αυθεντικό flame-grilled burger, που αργοψήνεται στη

φλόγα σε αντίθεση με τα δημοφιλή smash burgers, είναι σταθερή. Άλλωστε εδώ η ουσία δεν βρίσκεται στα trends ή τις viral συνταγές.

Τα burgers φτιάχνονται με φροντίδα, με στόχο να είναι σταθερά καλά και νόστιμα – σε κάθε παραγγελία σου ξέρεις ότι αυτό που θα φας θα είναι απολαυστικό και ποιοτικό.

Σε αυτή τη φιλοσοφία εντάσσονται και οι τρεις limited edition προτάσεις. Στο The Schnitzel για πρώτη φορά πρωταγωνιστεί το τραγανό χοιρινό φιλέτο, παναρισμένο με cornflakes και pankko, μαζί με αρωματική coleslaw. Το Red Hot δίνει πικάντικο χαρακτήρα, με χοιρινό schnitzel, spicy pepper jam νέας συνταγής και jalapeños. Το Hoffmann ολοκληρώνει τη σειρά με πιο γεμάτο umami χαρακτήρα, συνδυάζοντας χοιρινό schnitzel, λιωμένο cheddar και μανιτάρια ala crème.

Τα Simply Burgers συνεχίζουν να εξελίσσονται, χωρίς να απομακρύνονται από αυτό που κάνει τον κόσμο να επιστρέφει: τη φροντίδα.

INFO

simplyburgers.gr
f simplyburgers
@simplyburgers.gr

ΤΣΙΚΕΝ The Van

Ζουμερό fried chicken
που σε κάνει να... κρατσάρεις

Το **ΤΣΙΚΕΝ The Van** έχει αποκτήσει φανατικούς chicken lovers στην Αθήνα και, από το περσινό καλοκαίρι, βρίσκεται σε σταθερά ανοδική πορεία, καθώς άνοιξε το δεύτερο κατάστημά του στη Μύκονο, το οποίο με την έναρξη της φετινής καλοκαιρινής σεζόν θα ανοίξει ξανά.

Από την πρώτη ημέρα λειτουργίας του, το ΤΣΙΚΕΝ διατηρεί σταθερές συνεργασίες με τους προμηθευτές του, ενώ το νούμερο ένα προϊόν του, που δεν είναι άλλο από το κοτόπουλο, είναι νωπό, καθαρό και έτοιμο να σε εντυπωσιάσει από την πρώτη δαγκωνιά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ομάδα του ΤΣΙΚΕΝ επενδύει στην ποιότητα, προσφέροντας ταυτόχρονα νόστιμο φαγητό σε προσιτές τιμές, αφού μπορείς να απολαύσεις fried chicken από 4,90 ευρώ. Το μενού περιλαμβάνει ζουμερά burgers με φιλέτο κοτόπουλο σε πολλούς συνδυασμούς, τραγανά tenders και wings, μοναδικά combos με τηγανητές πατάτες, ενώ τα αφράτα ΤΣΙΚΕΝ και Parmesan buns με φιλετάκια κοτόπουλο, μαριναρισμένα για 24 ώρες, κάνουν τη διαφορά. Εννοείται πως όλες οι sauces είναι χειροποίητες.

Αν είσαι λάτρης του κοτόπουλου, ο προορισμός σου είναι το van του ΤΣΙΚΕΝ.

INFO

Μισούλη 19
Ψυρρή
2168081619

Tsiken The Van
 tsikenthevan

ΑΛΗΤΕΙΑ ΑΘΕΝΣ

Το νέο street food στέκι
στο Αιγάλεω

Ζουμερά μπιφτέκια, αφράτα sandos, πολύχρωμα κοκτέιλ και στα ηχεία χιπ-χοπ. Το Αλντεία Αθηνς άνοιξε πριν από λίγες ημέρες και είναι το spot που οι λάτρεις του καλού street food οφείλουν να γνωρίζουν. Burger με προβατίνα που λιώνει στο στόμα, τραγανές πατάτες για να μοιραστείς με την παρέα και «μπαμπάτσικα» σάντουιτς που θα γλείψεις τα δάχτυλά σου. Στην οδό Μάρκου Μπότσαρη, περίπου

5 λεπτά από τον σταθμό του μετρό, θα δεις μια μεγάλη ροζ νεο ταμπέλα που γράφει «Αλντεία», έτοιμη να τη φωτογραφίσεις. Μπαίνοντας στο μαγαζί, πάρε τον χρόνο σου για να αποφασίσεις τι θα (πρώτο)φας, διάλεξε τραπέζι και, επιτέλους, άραξε.

«Θέλαμε να φτιάξουμε ένα μέρος που μέσα θα έχει όλα όσα μας αρέσουν: burgers, κοκτέιλ, μουσική, graffiti, μπάσκετ και φαρδιά ρούχα», λέει ο ιδιοκτήτης και σεφ, Κώστας Κοντογιάννης. Θα τον δεις πίσω από τον πάγκο της κουζίνας να ετοιμάζει την παραγγελία σου, μαζί με το υπόλοιπο team, όσο εσύ απολαμβάνεις κάποιο κοκτέιλ. Στο μενού υπάρχουν μέχρι στιγμής 13 βασικοί κωδικοί, με burgers, santos και lobster. Αν έρχεσαι πρώτη φορά, δοκίμασε το double cheesy, από τα πιο απλά burgers, ώστε να καταλάβεις πραγματικά την ποιότητα των υλικών. Φαγητό στο όρθιο, άραγμα με την παρέα και καλή μουσική. Με δύο λέξεις: Αλντεία Αθηνς. Από Τρίτη έως Κυριακή 17.00-01.00.

INFO

Μάρκου
Μπότσαρη 9
Αιγάλεω
2105909725

aliteia.athens
 aliteia.athens

Σε κάθε πόλη υπάρχει εκείνο το σημείο για το οποίο οι street food lovers έχουν πολλά να πουν – κάτι σαν μυστικό. Στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη αυτό το σημείο λέγεται Pax Burgers. Το local burger house που έχει καταφέρει να ισορροπήσει ιδανικά ανάμεσα στη raw street αισθητική και τη ζεστασιά ενός συνοικιακού spot, όπου το burger δεν είναι απλώς φαγητό αλλά εμπειρία.

Στα Pax Burgers όλα ξεκινούν από τη βάση: 100% φρέσκος ελληνικός μοσχαρίσιος κιμάς, αφράτα ψωμάκια, homemade sauces και πατάτες κομμένες στο χέρι, τηγανισμένες όπως πρέπει. Η φιλοσοφία είναι απλή και καθαρή: ποιοτικά υλικά, σπιτικές συνταγές, γεμάτες γεύσεις και ένα περιβάλλον που σε κάνει να νιώθεις σαν να ανήκεις εκεί από... την πρώτη μπουκιά.

Δεν είναι τυχαίο που τα Pax Burgers έχουν ξεχωρίσει, αποσπώντας τον τίτλο του Καλύτερου Burger House (2023) και του Καλύτερου Burger (2024) στο Burger Fest. Είναι η φυσική εξέλιξη ενός brand που χτίστηκε με συνέπεια, street κουλτούρα και πραγματική αγάπη για το καλό burger.

Στο μενού, τα signature burgers είναι αυτά που σε κάνουν να επιστρέφεις. Το BBQ Burger, με μοσχαρίσιο μπιφτέκι, τραγανό onion ring και chipotle BBQ sauce, είναι ο ορισμός του smoky comfort. Το Epic Smash επέστρεψε πιο ζουμερό από ποτέ, με διπλό smashed beef, brioche, διπλό American cheddar, μπέικον και smoked chili mayo – ένα smash burger που δικαιώνει το hype του. Και για όσους αναζητούν κάτι πιο τολμηρό, το Habanero Honey Chicken φέρνει την τέλεια sweet-heat ισορροπία, συνδυάζοντας buttermilk chicken, habanero honey sauce και crispy bacon σε ένα burger που παίζει με τις αντιθέσεις.

Την παράσταση όμως κλέβουν τα Pax Mess, δύο limited edition burgers με την υπογραφή του chef Σταύρου Βαρθαλίτη. Το Birria Mess παντρεύει φρέσκο μοσχαρίσιο μπιφτέκι με birria pulled beef, cheddar, coleslaw και sour cream mayo, που συνοδεύεται από ζεστή birria sauce για βουτιά χωρίς ενοχές! Από την άλλη, το Smashed Cheese Mess ανεβάζει το smashed game, με διπλό smashed μπιφτέκι, paprika mayo και queso sauce με chili bacon, σε έναν συνδυασμό που απευθύνεται καθαρά στους cheese lovers.

Τα Pax Burgers δεν προσπαθούν να γίνουν κάτι άλλο απ' αυτό που είναι. Παραμένουν αυθεντικά, local και street – το σημείο που κάθε λάτρης του street food πρέπει να επισκεφτεί ξανά και ξανά.

PAX BURGERS

Αυθεντική street food εμπειρία
σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη

INFO

ΑΘΗΝΑ:
Πλατεία Αγίας
Ειρήνης, Χαλάνδρι
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:
Καλαποθάκη
Mediterranean
Kosmos
Instagram: paxburgers
Facebook: Pax burgers
TikTok: paxburgers

HOLY COW

Νέο spot για smashed burger στο Κολωνάκι

Αφράτο ψωμάκι, μπιφτέκι με καραμελένια κρούστα, τυρί που λιώνει και σε κάνει να λιώνεις μαζί του. Κανείς δεν μπορεί να πει ότι σε ένα smashed burger, ειδικά όταν ετοιμάζεται με εκλεκτά υλικά. Στο Holy Cow, που άνοιξε τον Δεκέμβριο με σεφ τον ταλαντούχο, Σταμάτη Κυπραίο, και έκανε χαμό μεγάλο, τα smashed burgers γίνονται από εξαιρετικό μοσχαρίσιο κρέας (100% Black Angus), οι πίκλες είναι χειροποίητες, οι σάλτσες έχουν πολλά νόστιμα μυστικά, το τσένταρ είναι αμερικάνικο και το ψωμάκι Martin's (ένα φοβερό πατατόψωμο) έρχεται από την Αμερική και θεωρείται ως το καλύτερο ψωμί για burger. Το best seller burger «Doubly Holy» μάλλον θα είναι και η δική σου πρώτη επιλογή, αλλά αν θες κάτι εντελώς ξεχωριστό υπάρχει και το Beef Tartar, ένα λαχταριστό burger με... μοσχαρίσιο ταρτάρ που δεν θα βρεις πουθενά αλλού! Και delivery με Wolt και Efood.

INFO

Πατριάρχου Ιωακείμ 46
Κολωνάκι
@holycow.ath

UMAMI

Όταν τα σάντουιτς αποκτούν άλλη, XL διάσταση

Στο Umami, τα σάντουιτς αποκτούν άλλη διάσταση. Η φιλοσοφία τους βασίζεται στο slow cooked: pancetta, pulled pork και μοσχαρίσιος κιμάς μαριναρισμένα και σιγομαγειρεμένα για 10-12 ώρες, ώστε να αναδειχθούν όλες οι γεύσεις. Το μενού επιμελείται ο φημισμένος σεφ Γιώργος Μπόμπορης, με παρουσία σε πολλά εστιατόρια του εξωτερικού και πέρυσι στο μισελενάντο Eleven Madison Park της Νέας Υόρκης, ενώ κάθε πρώτη ύλη διαχειρίζεται προσεκτικά και όλες οι παρασκευές είναι χειροποίητες. Τα sandwiches βγαίνουν σε κανονικό ή XL μέγεθος. Bestseller είναι το Sandwich Roast Pancetta, με γλασαρισμένη pancetta, cheddar και BBQ sauce, αλλά και το Sandwich Crispy Strips, με φιλέτο κοτόπουλο, coleslaw, μαρμελάδα μπέικον και garlic mayo. Οι πατάτες με pulled pork και cheddar sauce είναι top επιλογή για τους λάτρεις του comfort food. Στο Umami, κάθε sandwich γίνεται viral με κάθε μπουκιά.

INFO

Λεωφ. Πεντέλης 7Α, Βριλήσσια
2106827020
@umami.subs
umamislowlowcookedsubs

BOTH BURGERS AND BUNS

Τέλειο burger σε ένα cozy και φιλόξενο περιβάλλον

Τα δύο νέα burger spots της πόλης, στη Νέα Πεντέλη από το καλοκαίρι και στη Ρόμβης, στο κέντρο, μόλις από τα τέλη Δεκεμβρίου, ήρθαν να μας θυμίσουν ξανά ότι το burger το σωστό, εκτός από πεντανόστιμο, μπορεί να είναι και απόλυτα ποιοτικό. Τα πάντα στο Both Burgers And Buns είναι ολόφρεσκα και προσεκτικά διαλεγμένα, από το φοβερό ψωμάκι μέχρι τα κρέατα που προμηθεύονται από το φημισμένο κρεοπωλείο Δρακούλης, όπως ο Black Angus κιμάς

και το ελληνικό κοτόπουλο. Με τέχνη και φαντασία, η κουζίνα αυτού του μπέργκεράδικου θα σας προτείνει γεύσεις που θα σας μείνουν αξέχαστες, σαν το Double Bacon Burger, με διπλό μοσχαρίσιο μπιφτέκι, διπλό cheddar, μαρμελάδα bacon, both sos, κρεμμύδι και potato bun, αλλά και το Chicken Burger, με τηγαντό κοτόπουλο, cheddar, both sos, λάχανο, καρότο και potato buns. Και βέβαια, δεν μπορείτε να φύγετε χωρίς να απολαύσετε το μπέργκερ με φιλέτο πάπιας, το Fat Duck Burger, με πάπια both style, chipotle mayo, πίκλες και crispy κρεμμύδι.

Από το τραπέζι σας δεν θα λείψουν οι αληθινές τηγαντές πατάτες (και γλυκοπατάτες!), αλλά και τα signature κοκτέιλ, σε δύο χώρους φιλόξενους και μοντέρνους, ιδανικούς για να γιορτάσετε και κάποια ιδιαίτερή σας στιγμή. Ανοικτά καθημερινά, στη Ρόμβης 12.30 με 24.00 και στη Νέα Πεντέλη 18.00 με 24.00 τις καθημερινές και 13.00 με 24.00 τα Σαββατοκύριακα. Και delivery μέσα από τις γνωστές πλατφόρμες.

INFO

Ρόμβης 18
Σύνταγμα
2103246017 /
Ηρώων
Πολυτεχνείου 6
Νέα Πεντέλη
2106138588
@bothburgers

Το **Ancho Mexican Grill** δεν είναι απλώς ένα ακόμα street food spot – είναι μια αυθεντική μεξικάνικη εμπειρία, γεμάτη γεύση, χρώμα και δημιουργικότητα. Με έξι καταστήματα στην πόλη και ένα concept που βάζει τον επισκέπτη στο επίκεντρο, το Ancho μετατρέπει κάθε γεύμα σε προσωπική υπόθεση.

Το **DIY concept** είναι το σήμα κατατεθέν του. Εδώ, δεν παραγγέλνεις απλώς – δημιουργείς. Διαλέγεις βάση, πρωτεΐνη, toppings και sauces και φτιάχνεις το πιάτο σου ακριβώς όπως το φαντάζεσαι. Κάθε συνδυασμός είναι μοναδικός, κάθε μπουκιά έχει τον δικό σου χαρακτήρα. Γιατί στο Ancho το μεξικάνικο street food γίνεται όσο προσωπικό θέλεις.

Όλα ξεκινούν από τα φρέσκα, αυθεντικά υλικά. Υψηλής ποιότητας πρώτες ύλες, πλούσια ποικιλία και επιλογές που καλύπτουν κάθε γούστο, από τους κλασικούς μέχρι τους πιο τολμηρούς food lovers. Και για όσους θέλουν να δοκιμάσουν κάτι νέο, η ολοκαίνουργια πρωτεΐνη Chipotle Honey Chicken έρχεται να κλέψει την παράσταση. Γλυκιά, ελαφρώς πικάντικη, με αρώματα chipotle πιπεριάς και μέλι, απογειώνει κάθε πιάτο και προσφέρει μια διαφορετική αλλά απόλυτα μεξικάνικη εμπειρία.

Φυσικά, το φαγητό θέλει και το σωστό pairing. Οι frozen margaritas σε lime, φράουλα ή mango είναι ο απόλυτος σύμμαχος για να ολοκληρώσεις το γεύμα σου και να μπεις για τα καλά στο mexican street food mood.

Με ζωντανή ατμόσφαιρα, φιλικό vibe και έντονα χρώματα, το Ancho είναι το ιδανικό spot για κάθε στιγμή της ημέρας – από γρήγορο lunch μέχρι afterwork drinks ή βραδινή έξοδο με φίλους. Αν αγαπάς το street food, μη φύγεις χωρίς να δοκιμάσεις το σπιτικό guacamole και να πειραματιστείς με toppings μέχρι να βρεις τον απόλυτο συνδυασμό. Ancho Mexican Grill – φτιάξε το, ζήσε το, απόλαυσέ το.

ANCHO MEXICAN GRILL

Η αυθεντική μεξικάνικη εμπειρία

INFO

Αθήνα:
Αιόλου 25
6980436301

Γλυφάδα:
Γιαννιτσοπούλου 3
2168001887

Κηφισιά:
Κασσαβέτη 9
2111831882

Χαλάνδρι:
Κολοκοτρώνη &
Γρ. Γυφτόπουλου 9
2106801097

Αεροδρόμιο
Ελευθέριος
Βενιζέλος

The Mall Athens
Επίπεδο 3
2106180711

ancho.gr

[AnchoMexicanGrill](https://www.instagram.com/AnchoMexicanGrill)
 [ancho_mexican_grill](https://www.facebook.com/ancho_mexican_grill)

ΟΝΟΜΑΣΤΟΣ

Τα ονομαστά πείνιρλί στον Νέο Κόσμο

Είναι σχεδόν τέσσερα χρόνια που ο Ονομαστός πλημμυρίζει με τις υπέροχες μυρωδιές του τη γειτονιά του Νέου Κόσμου, δίπλα στο τραμ και το μετρό, με τις απίστευτες γεύσεις που ξεφουρνίζει κάθε πρωί. Μεγάλοι πρωταγωνιστές είναι τα φοβερά του πείνιρλί. Φτιαγμένα με ζύμες αργής ωρίμανσης, θα τα βρείτε σε λαχταριστούς συνδυασμούς, αλλά οπωσδήποτε θα πρέπει να δοκιμάσετε αυτά με κασέρι και σουτζούκι, κασέρι και παστουρμά, κασέρι και πανσέτα.

Ο φούρνος του Ονομαστού βγάζει κι άλλες νοστιμιές όμως, με τα πάντα να είναι χειροποίητα και φτιαγμένα από άριστης ποιότητας υλικά. Λατρεμένες πίτσες, αζέχαστες μπουγάτσες, τυρόψωμα, ριγανόψωμα, σκορδόψωμα, ελιόψωμα κι άλλα πολλά, μαζί, βεβαίως, με καλοφτιαγμένο καφέ και άλλα ροφήματα. Να πάτε. Κάθε μέρα, εκτός Κυριακής, 08.00 με 16.00 και delivery μέσω Efood και Wolt.

INFO

Μάχης Αναλάτου 52-54
Νέος Κόσμος, 2109273783
f onomastosneoskopos
i peinirli_onomastos

MOZZART PIZZA

Η αυθεντική ιταλική πίτσα

Η αυθεντική ιταλική πίτσα, όπως πρέπει να είναι, φτιαγμένη με τα καλύτερα υλικά, τα περισσότερα εκ των οποίων έρχονται από την Ιταλία, χειροποίητο ζυμάρι που ωριμάζει για 48 ώρες και με μια νοστιμιά απίστευτη! Στο Mozzart θα βρείτε 12 επιλογές, σε ολόκληρη πίτσα ή σε κομμάτι, όλες τους μία και μία. Να σας προτείνουμε οπωσδήποτε την παραδοσιακή Μαργαρίτα, με σάλτσα ντομάτας και μοτσαρέλα, τη φοβερή Srianata, με σάλτσα ντομάτας, μοτσαρέλα, σαλάμια srianata και φέτα, αλλά και τη λαχταριστή Vegana, με σάλτσα ντομάτας, μελιτζάνα, μπρόκολο και κρεμμύδι! Να τις απολαύσετε στο κέντρο της Αθήνας και στον Χολαργό, αλλά και με delivery μέσω Efood και Wolt.

INFO

Χρυσοσπηλιωτίσης 1
Πλατεία Κλαυθμώνος
2103214183 /
25ης Μαρτίου 9, Χολαργός
2106547190
f mozzartpizza
i mozzart.athens

QUEEN BURGER

Το σωστό, αυθεντικό αμερικάνικο street food

Το θρυλικό μπεργκεράδικο της Γλυφάδας, στο ίδιο σημείο από το 1978, συνεχίζει όλα αυτά τα χρόνια με την ίδια φιλοσοφία, αυτήν που το έκανε αγαπημένο σε όλη –χωρίς υπερβολή– την Αθήνα. Το Queen μας έμαθε το smash burger, το Queen μας έμαθε τις βάφλες – και οι εφημερίδες της εποχής έγραφαν για τις πρωτόγνωρες αυτές γεύσεις, που έμελλε στο πέρασμα των χρόνων να κερδίσουν τη φήμη που τους αξίζει.

Εδώ, στον όμορφο χώρο του Queen Burger, με τους φιλόξενους ανθρώπους, θα απολαύσεις αυθεντικό αμερικάνικο street food, φτιαγμένο με άριστες πρώτες ύλες. Εδώ όλα να είναι

χειροποίητα. Μεγάλος πρωταγωνιστής βεβαίως είναι τα burgers. Τώρα, εδώ αξίζει κανείς να έρχεται ξανά και ξανά για να τα δοκιμάσει όλα, αλλά αν θέλετε να κάνετε μια αρχή, μην παραλείψετε το εμβληματικό Cheese burger, με μπιφτέκι, τυρί, κέτσαπ, μουστάρδα, ντομάτα, κρεμμύδι και μαγιονέζα (το οποίο θα βρείτε και σε εκδοχή με δύο μπιφτέκια), το λαχταριστό Goat Cheese, με μπιφτέκι, κατσικίσιο τυρί, μαγιονέζα, μπέικον και iceberg, το πληθωρικό Cheddar BBQ, με μπιφτέκι, λιωμένο τυρί τσένταρ, μπέικον, bbq σος και ψημένο κρεμμύδι. Το μενού θα σας προτείνει ακόμη μερίδες μπιφτέκι, κοτόπουλο πανέ και κοτομπουκιές, ham με μπιφτέκι και κοτόπουλο, τέλεια hot dogs και, εννοείται, να μην λείψουν από το τραπέζι σας οι αληθινές τηγανητές πατάτες.

Για το τέλος, είπαμε, εδώ πρωτοήρθε η βάφλα στην Ελλάδα, να τη δοκιμάσετε οπωσδήποτε, επιλέγοντας το παγωτό και το σιρόπι που σας αρέσει, ενώ εξαιρετικοί είναι και οι λουκουμάδες. Να το ανακαλύψετε οπωσδήποτε, ενώ όλα αυτά τα λαχταριστά μπορείτε να τα απολαύσετε και με delivery, μέσα από τις γνωστές πλατφόρμες. Ανοικτό καθημερινά 12.00 με 02.00.

INFO

Γιαννιτισπούλου 3
Γλυφάδα
2108980747
2108980332

queenburger.gr

f queenburgerglyfada
i queenburger1978
Athens

SAM BURGERS

Το αμερικάνικο burger spot
μετά το Κουκάκι έφτασε και στο Περιστέρι

Το Sam Burgers κάνει δυναμικό άνοιγμα στο Περιστέρι και φέρνει στη δυτική Αθήνα ένα burger concept που έχει ήδη αποκτήσει φανατικό κοινό στο Κουκάκι. Με ξεκάθαρη ταυτότητα, το Sam Burgers επιμένει στο αυθεντικό αμερικανικό grill burger, ψημένο στη σχάρα, χωρίς smash εκδοχές και πειραματισμούς. Σημαντικό κομμάτι της φιλοσοφίας του είναι η πρώτη ύλη. Το ψωμάκι παρασκευάζεται καθημερινά σε δικό τους εργαστήριο, αποκλειστικά για τα καταστήματα Sam Burgers, ενώ τα χειροποίητα μπιφτέκια αποτελούν τη βάση

ση κάθε συνταγής. Στο μενού ξεχωρίζουν οι χειροποίητες sauce και το Philly Cheesesteak, το οποίο έχει εξελιχθεί σε signature επιλογή και διατηρεί τον viral χαρακτήρα του.

All time classic παραμένει το Sam Burger με μοσχάρι μπιφτέκι, BBQ Mississippi sauce, μαγιονέζα, μπέικον, cheddar και καραμελωμένα κρεμμύδια. Παράλληλα, τρεις νέοι κωδικοί έχουν κερδίσει ήδη το ενδιαφέρον: το Route 66, με Ohio sauce που έρχεται απευθείας από την Αμερική, διπλό cheddar, ντομάτα, iceberg και onion rings, το Memphis, με smoked BBQ sauce και μπέικον, και το Kentucky, με παναρισμένα φιλέτακια κοτόπουλο και Sam signature sauce.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται και στον χώρο του νέου καταστήματος. Το εσωτερικό παραπέμπει σε classic American diner, με retro λεπτομέρειες και δερμάτινους καναπέδες, ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί ως street food spot της γειτονιάς. Οι τηλεφωνικές παραγγελίες για takeaway συνοδεύονται από έκπτωση 10%. Ωράριο νέου καταστήματος: Τρίτη με Πέμπτη 19.00 με 01.00, Παρασκευή 14.00 με 02.00, Σάββατο 14.00 με 03.00 και Κυριακή 14.00 με 01.00.

INFO

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ:
Αιμιλίου Βεάκη 15Α
2105732666
ΚΟΥΚΑΚΙ:
Δημητράκοπούλου 82
2109228999 &
2109223999
samburgers.gr
f SamBurgersgr
samburgers.gr
samburgersgr

ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΙΚΟ

Πληθωρικές γεύσεις που ξεχωρίζουν

Στο ζωντανό Κουκάκι, λίγα βήματα από τη γνωστή Παιδική Χαρά, το Κουντουριώτικο έχει καταφέρει να γίνει σημείο συνάντησης για όσους αγαπούν τις αυθεντικές γεύσεις και τα προσεγμένα κρέατα. Από τη στιγμή που θα μπει, η ατμόσφαιρα σε παρασύρει: χειροποίητα πιάτα, φρεσκοτάτα υλικά και προσοχή σε κάθε λεπτομέρεια δημιουργούν μια εμπειρία που ξεφεύγει από τα συνηθισμένα.

Το μενού εντυπωσιάζει με τις πληθωρικές επιλογές του. Τα special σάντουιτς

και οι γίγας σκεπαστές δεν αφήνουν κανέναν ασυγκίνητο, ενώ οι κυπριακές παντόφλες προσθέτουν μια ξεχωριστή νότα που αξίζει να δοκιμάσεις. Οι tortillas, τα τυλιχτά και οι ποικιλίες κρεατικών εξασφαλίζουν επιλογές για κάθε διάθεση, με φρέσκες σάλτσες και προσεγμένα συνοδευτικά που ολοκληρώνουν τη γευστική εμπειρία.

Τα κρέατα είναι πάντα πρωταγωνιστές: χειροποίητος γύρος, ζουμερά κεμπάπ, καλαμάκια και χοιρινά πανσέτακια, όλα φτιαγμένα με μεράκι, συνδυάζονται με ολόφρεσκες πατάτες, σαλάτες και νόστιμα ορεκτικά, όπως γεμιστές κοτομπουκιές και ρολάκια με παστούρμα. Κάθε πιάτο δείχνει την προσοχή που δίνεται στη λεπτομέρεια και στην ποιότητα, από την πρώτη μέχρι την τελευταία μπουκιά.

Η έμπειρη ομάδα σε υποδέχεται πάντα με χαμόγελο, ενώ η αυλή με την κυκλαδίτικη αισθητική προσφέρει ιδανικό σκηνικό για παρέοτικές στιγμές όλες τις εποχές. Ανοιχτό καθημερινά από το μεσημέρι μέχρι αργά, με δυνατότητα delivery, το Κουντουριώτικο υπόσχεται γεύσεις που μένουν αξέχαστες.

INFO

Πλατεία
Κουντουριώτου 3
& Ευρώπης 11,
Κουκάκι
2109229944
f kountouriotiko
kountouriotiko

critic's CHOICE

Άμνεντ (HAMNET) ****

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Κλόι Ζάο ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Τζέσι Μπάκλεϊ, Πολ Μεσκάλ, Έμιλι Γουότσον

Στην Αγγλία του 16ου αιώνα ένας φτωχός δάσκαλος και μια κοπέλα με αδάμαστο πνεύμα που λατρεύει τη φύση ερωτεύονται με πάθος. Παρά τη διαφορετική τους κοινωνική τάξη, οι δύο νέοι παντρεύονται και αποκτούν τρία παιδιά. Ο άντρας όμως νιώθει εγκλωβισμένος στην κλειστή κοινωνία και φεύγει (με προτροπή της συζύγου του) για το Λονδίνο, ώστε να βρει τον δρόμο του. Μια οικογενειακή τραγωδία, όμως, θα δοκιμάσει τη σχέση του ζευγαριού.

Το όνομα Ουίλιαμ Σαίξπηρ ακούγεται για πρώτη φορά στο φιλμ μόλις λίγα λεπτά πριν το τέλος. Η πραγματική όμως πρωταγωνίστρια είναι η Άγκνες, η σύζυγός του, την οποία βλέπει για πρώτη φορά στο δάσος να φροντίζει το εκπαιδευμένο της γεράκι και συνειδητοποιεί ότι είναι ένα πλάσμα που δεν ανήκει στον κόσμο αυτό. Τούτη η πλανεύτρα νύμφη του δάσους με τις σπάνιες ικανότητες ενόρασης, την οποία οι υπόλοιποι χωρικοί αντιμετώπιζουν ως μάγισσα, είναι εκείνη που πυροδοτεί τη φαντασία αλλά και την αυτοπεποίθηση του άτολμου Σαίξπηρ, παρακινώντας τον να της αφηγηθεί μια ιστορία. Κι εκείνος της διηγείται την ιστορία του Ορφέα και της Ευρυδίκης. Ο νεαρός Σαίξπηρ είναι ένας άντρας με ευαισθησία και αρχές. Ο σκληρός πατέρας του δεν χάνει ευκαιρία να τον μειώνει και είναι η Άγκνες εκείνη που τον βοηθά να ανοίξει φτερά. Η δημιουργία της Κλόι Ζάο είναι ίσως η καλύτερη σαιξπηρική ταινία που έχουμε δει τα τελευταία 20-30 χρόνια. Ανώτερη του «Ερωτευμένου Σαίξπηρ» σε σκηνοθεσία Τζον Μάντεν με το ιδιοφυές –βραβευμένο με Όσκαρ πρωτότυπου σεναρίου– υλικό του Τομ Στόπαρντ αλλά και των περίτεχνων εκδοχών του ειδικού επί των σαιξπηρικών πεπραγμένων Κένεθ Μπράνα. Το σενάριο του «Άμνεντ», συγκινητικό και οδυνηρά ανθρώπινο, αποτελεί διασκευή μιας συναρπαστικής εικασίας γύρω από τη γέννηση του αξεπέραστου ογκόλιθου του δυτικού πολιτισμού «Άμλετ». Η αξία κινηματογραφική μεταφορά του μυθιστορήματος της Ιρλανδής Μάγκι Ο'Φάρελ «Hamnet» υπηρετεί ιδανικά μια πρωτότυπη ιστορία που θα σας κερδίσει με την ανθρωπιά αλλά και την αξεπέραστη φαντασία της. Η αδυναμία της αποτελεσματικής διαχείρισης του πένθους που γεννά η απώλεια οδηγεί τον Σαίξπηρ στη δημιουργία του «Άμλετ». Το τραγικό «Άμνεντ» είναι ένα αλάνθαστο –και αβάσταχτο για την ψυχή του θεατή– κινηματογραφικό ποίημα, ενισχυμένο με ερμηνείες σπάνιων επιδόσεων από τους δύο πρωταγωνιστές, Τζέσι Μπάκλεϊ και Πολ Μεσκάλ, που είχε έξι υποψηφιότητες στις Χρυσές Σφαίρες.

ΑΚΟΜΗ

▶▶▶ Με το ντοκιμαντέρ «Οι δικοί μου άνθρωποι» (") η Άννα Ρεζάν φέρνει στο προσκήνιο την άγνωστη ιστορία των Ελλήνων Εβραίων (αντιστασιακών αλλά και θυμάτων του Ολοκαυτώματος) κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. ▶▶▶ Animation που βασίζεται σε παραμύθι του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν είναι το «Οι φύλακες του χιονιού» (-) που αποτελεί διασκευή της «Βασίλισσας του χιονιού». ▶▶▶ Ακόμη ένα παιδικό φιλμ είναι το «Φρου Φρου ο σκανδαλιάρης» (-), που έχει πρωταγωνιστή ένα ζωτικό με κόκκινα φουντωτά μαλλιά.

Κάρλα (KARLA) ***

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Κριστίνα Τουρνάτζι ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Ελίζε Κρις, Ράινερ Μποκ, Ίμογκεν Κόγκε

Στο Μόναχο του 1962 η 12χρονη Κάρλα το σκάει από το σπίτι της για να καταγγείλει τον άντρα που την κακοποιεί συστηματικά και δεν είναι άλλος από τον ίδιο τον πατέρα της. Ο δικαστής Λάμι αναλαμβάνει με επιφυλάξεις και σκεπτικισμό την υπόθεση.

Η ψυχραιμία και η αξιοπρέπεια της νεαρής Κάρλα είναι τα στοιχεία του φιλμ που σου εντυπώνονται εντονότερα. Παρότι το θέμα του, που βασίζεται σε πραγματική ιστορία, δεν σου αφήνει περιθώρια αποστασιοποίησης, η χαμηλόφωνη σκηνοθετική αφήγηση και η μετρημένη ερμηνεία της πρωταγωνίστριας καταφέρνουν να μη γίνεται το φιλμ ούτε για ένα λεπτό μελό. Ακόμη και στις σκηνές της δίκης, όπου η ματιά της Κάρλα συναντιέται με το ψυχρό βλέμμα του θύτη, ή στο φινάλε, όπου η κατάθεση του πατέρα βάζει τα πράγματα σε μια αδιανόητη για τη σύγχρονη εποχή, βάση, το ουμανιστικό σενάριο δεν παύει να αποθεώνει τη δύναμη αυτού του κοριτσιού και να καυτηριάζει τη συνωμοτική, σχεδόν επίπλαστη εικόνα ευημερίας μιας κοινωνίας κρυμμένης στη σιωπή και την υποκρισία.

Η εσχάτη των ποινών (MERCY) *1/2

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Τιμούρ Μπεκμαμπέτοφ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Κρις Πρατ, Ρεμπέκα Φέργκιουσον

Ένα πρόγραμμα προηγμένης ΑΙ δικάζει και, αν χρειαστεί, εκτελεί τη θανατική ποινή σε υποθέσεις φόνων. Ένας ντετέκτιβ δικάζεται με την κατηγορία της δολοφονίας της συζύγου του κι έχει μόλις 90 λεπτά για να αποδείξει την αθωότητά του.

Ένα από τα θέματα της εποχής είναι η χρήση της ΑΙ σε βασικούς τομείς της καθημερινότητας. Ο Κοζακωσώσος Τιμούρ Μπεκμαμπέτοφ προβαίνει σε μια επιθετική ματιά στο φαινόμενο, κατασκευάζοντας μια απλοϊκή φουτουριστική αστυνομική περιπέτεια που υποτίθεται ότι θίγει τα οφέλη και τις ζημιές μιας τέτοιας κατάστασης. Πάντως ο ίδιος θεωρεί ότι η εν λόγω συνθήκη αποτελεί μια κάποια λύση, αφού «οι Αμερικανοί λατρεύουν όσο τίποτε άλλο την ασφάλεια». Πολλά στοιχεία στο σενάριο δίνονται χωρίς ειρμό, σε μια προκάτ αστυνομική πλοκή όπου η αρχικώς έξυπνη ιδέα δεν βρίσκει το κατάλληλο έδαφος ανάπτυξης, επιλέγοντας τις λύσεις γνώριμων κλισέ.

Επιστροφή στην πατρίδα ***

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΝΑΡΙΟ: Χρύσα Τζελέπη, Άκης Κερσανίδης ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΕΙ: Τίτους Μίλεχ

Ένας Γερμανός ψυχίατρος, που έχει απαρνηθεί εδώ και χρόνια την καταγωγή του λόγω της ναζιστικής κληρονομιάς, αποφασίζει να πραγματοποιήσει ένα επώδυνο ταξίδι επιστροφής στη γενέτειρά του.

Οι επισκέψεις σε τόπους μνήμης αλλά και μαρτυριών, όπου τα «φραντάσματα» από το παρελθόν ζωντανεύουν για να τον φέρουν αντιμέτωπο με όσα προσπαθούσε τόσο χρόνια να απωθήσει, οδηγούν τον Γερμανό Τίτους Μίλεχ σε μια αποκαλυπτική εσωτερική περιπέτεια. Τα επιστημονικά εργαλεία που διαθέτει τον βοηθούν να κατανοήσει το εύρος και τη δύναμη της πηγαίας ανάγκης του να κατανοήσει τα αίτια που έκαναν την «πατρίδα» της παιδικής του ηλικίας να κυριαρχείται από τη θλίψη και όχι από τη χαρά». Βραβείο καλύτερης ταινίας από την Πανελλήνια Ένωση Κριτικών Κινηματογράφου στο 27ο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης.

«ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΑΥΤΗ Η ΧΩΡΑ ΜΟΥ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΣΑΝ ΝΑ ΗΤΑΝ ΜΟΝΟ ΕΝΑΣ ΤΟΠΟΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ» (ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ)

Το HBO Max ήρθε στην Ελλάδα

Αυτές είναι οι καλύτερες φετινές ταινίες και οι 20 καλύτερες σειρές που μπορείς να δεις στην πλατφόρμα του

Οι καλύτερες φετινές ταινίες στο ελληνικό HBO Max

Το **One Battle After Another** είναι αδιαμφισβήτητο η ταινία της χρονιάς και, μετά τις Χρυσές Σφαίρες, αναμένεται να σαρώσει και στα Όσκαρ. Αν δεν το είδες στο σινεμά, είναι η ευκαιρία σου. Μια ταινία love it or hate it, το blockbuster του **Paul Thomas Anderson** χώνει τον **Leonardo DiCaprio** σε μια καταγιστική ιστορία πολιτικής σύγκρουσης, οικογένειας και προσωπικής λύτρωσης, γεμάτη ένταση και μαύρο χιούμορ. Είναι η πιο εμπορική και ταυτόχρονα πιο πολιτική ταινία που έχει γυρίσει ποτέ ο Anderson, κάτι που εξηγεί και το πόσο διχάζει.

Το **Sinners** είναι επίσης μία από τις πιο δυνατές ταινίες της χρονιάς και σοβαρό contender για τα Όσκαρ, καθώς επαναπροσδιορίζει το vampire horror μέσα από ένα σκοτεινό, αισθησιακό

φيلم εποχής. Ο **Michael B. Jordan** σε διπλό ρόλο δίνει μία από τις πιο απαιτητικές ερμηνείες της καριέρας του, σε μια ταινία με ατμόσφαιρα που κολλάει στο δέρμα. Η προσέγγιση του vampirism εδώ λειτουργεί μάλλον ως κοινωνική και υπαρξιακή αλληγορία παρά ως κλασικός τρόμος.

Το **Weapons** είναι το horror που συζητήθηκε όσο λίγα. Ένα ανησυχητικό μυστήριο γύρω από εξαφανισείς παιδιών, που χτίζει αγωνία σκηνή με σκηνή και δεν σου δίνει ανάσα. Η αφήγησή του βασίζεται περισσότερο στην υποψία και τον off-screen τρόπο παρά στα jumpscare, κάτι που το έκανε instant θέμα συζήτησης.

Το **Superman** φέρνει τον εμβληματικό ήρωα πίσω, με έμφαση στην ελπίδα, τον μύθο και τη δύναμη του συμβόλου, σε ένα από τα μεγαλύτερα blockbusters της χρονιάς. Προσωπικά δεν ήταν του γούστου μου, αλλά το πιο παιδικό και φωτεινό του approach κέρδισε πολύ κόσμο. Η ταινία σηματοδοτεί ένα ξεκάθαρο reboot φιλοσοφίας για τον χαρακτήρα, με στόχο να τον επαναφέρει ως σύμβολο και όχι ως σκοτεινό antihero.

Το **Final Destination: Bloodlines** ανανεώνει το cult franchise με μια πιο σκοτεινή ματιά στον θάνατο, γεμάτη ευρηματικούς και σοκαριστικούς τρόπους να σου κόψει την ανάσα. Παίζει συνειδητά με την ιδέα ότι ο θάνατος δεν κυνηγά μόνο άτομα, αλλά ολόκληρες οικογένειες.

Και το **The Conjuring: Last Rites** κλείνει τον κύκλο του Conjuring Universe με καθαρόαιμο paranormal τρόμο, φέρνοντας τους Warren αντιμέτωπους με την πιο ζοφερή τους υπόθεση, σε ένα φινάλε που απευθύνεται κατευθείαν στους fans του είδους. Λειτουργεί ως συναισθηματικός και θεματικός επίλογος για όλο το σύμπαν που χτίστηκε την τελευταία δεκαετία.

Οι 20 καλύτερες σειρές που μπορείς να στριμάρεις στο ελληνικό HBO Max

20 Industry Μια σειρά που λίγοι ξέρουν αλλά, όταν τη βλέπουν, παθαίνουν την πλάκα τους. Κι επιτέλους μπορώ να την προτείνω γιατί υπάρχει σε ελληνική πλατφόρμα. Νέοι καριερίστες στην τοξική πρέσα της δουλειάς ξεδίνουν με

τους πιο λάθος, επικίνδυνους και σέξι τρόπους, ενώ παίζονται αμύθητες περιουσίες. Πραγματικά εθιστικό. Έχει γραφτεί από ανθρώπους που έχουν δουλέψει πραγματικά σε investment banks, κάτι που εξηγεί τον ωμό ρεαλισμό και την ψυχολογική ακρίβειά της.

19 True Blood Προκλητικό, αιματοβαμμένο vampire show που επανέφερε τους βρικόλακες στο προσκήνιο με μοναδικό τρόπο. Και μας χάρισε τον **Alexander Skarsgard** στον breakout ρόλο του. Πίσω από το sex και το αίμα, η σειρά λειτουργεί ως αλληγορία για τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη διαφορετικότητα.

18 Euphoria Η σειρά-φαινόμενο που με τη μοναδική της, προκλητική αισθητική ξεσέκωσε τον κόσμο από τον καναπέ κι έκανε superstars τη **Sydney Sweeney**, τη **Zendaya** αλλά και τον **Jacob Elordi**. Η **Zendaya** κέρδισε Emmy, ενώ η αισθητική της σειράς επηρέασε άμεσα το σύγχρονο visual storytelling.

17 The Night Of Ασφυκτική δικαστική μίνι σειρά μυστηρίου που δείχνει πώς το

Έναν αιώνα πριν τα γεγονότα του *Game of Thrones*, δύο ασυνήθιστοι ήρωες περιπλανιούνται στο Γουέστερος...

GAME OF THRONES A KNIGHT OF THE SEVEN KINGDOMS

Ο ΙΠΠΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΣΤΟ ΟΠΟΙΟ ΒΑΣΙΣΤΗΚΕ Η ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ ΤΟΥ HBO

«Μία συναρπαστική περιπέτεια φαντασίας με πρωταγωνιστές δύο από τους πιο συμπαθητικούς ήρωες που έχει δημιουργήσει ποτέ ο Martin.» - *Bustle*

Μια πολυτελής εικονογραφημένη έκδοση με πάνω από 160 μοναδικά σχέδια του βραβευμένου με Eisner σκιτσογράφου Gary Gianni που χαρίζουν ζωή στο επικό λογοτεχνικό σύμπαν του G.R.R. Martin.

Αναζητήστε το στα βιβλιοπωλεία και στο www.anubis.gr

www.anubis.gr

Βρείτε μας στα social media

◀ σύστημα μπορεί να σε καταπεί πριν καν βγει η αλήθεια. Μοναδικός **John Turturro** επίσης. *Η σειρά ενδιαφέρεται λιγότερο για το μυστήριο και περισσότερο για τη διάβρωση του ανθρώπου μέσα στη διαδικασία.*

16 Supernatural Δύο αδέρφια, τέρατα και δαίμονες, ροκ μουσικάρες και ένα ατελείωτο road trip που έγινε λατρεία. **Jensen Ackles**, ό,τι καλύτερο. Έφτασε τις 15 σεζόν και απέκτησε ένα από τα πιο πιστά fanbases στην ιστορία της τηλεόρασης.

15 Succession Οικογενειακός πόλεμος εξουσίας με σατανικό χιούμορ και σαιξπηρική σκληρότητα σε μια σειρά που έχει ήδη γράψει ιστορία στην ποπ κουλτούρα. *Εμπνευσμένη εν μέρει από τη δυναστεία Μέρντοκ και πολυβραβευμένη με Emmy.*

14 Entourage Η απόλυτη hollywood φαντασίωση, φιλίες, εγωισμοί και βιομηχανία, σε μια σειρά τόσο φαν, που σου μένει αξέχαστη όσα χρόνια κι αν περάσουν. Βασισμένη στην αληθινή ζωή του **Mark Wahlberg** και της παρέας του όταν πρωτοέσκασε στο Χόλιγουντ. *Γεμάτη cameos από πραγματικούς stars και insiders της βιομηχανίας.*

13 Rome Ένα διαμάντι που επιτέλους μπορούμε να στριμάρουμε και στην Ελλάδα. Ιστορία, πολιτική, αίμα και πάθος, η Ρώμη χωρίς γυάλισμα και πιστέψτε με, καθλώνει. Ήταν από τις πιο ακριβές σειρές της εποχής της κι έστρωσε τον δρόμο για το *Game of Thrones*.

12 Six Feet Under Ίσως και η πιο ανθρώπινη σειρά για τον θάνατο, που τελικά σου μαθαίνει να αγαπάς τη ζωή. Μόνιμα στις λίστες με τις καλύτερες σειρές που έγιναν ποτέ και όχι άδικα. *Κάθε επεισόδιο, χωρίς καμία εξαίρεση, ξεκινά με έναν θάνατο που λειτουργεί ως θεματικός καθρέφτης για όσα ακολουθούν. Διαθέτει και ένα από τα πιο εμβληματικά φινάλε στην ιστορία της τηλεόρασης.*

11 Boardwalk Empire Ποτοαπαγόρευση, γκάνγκστερ, πολιτική και ατμόσφαιρα που στάζει καπνό και χρήμα στην πρώτη τηλεοπτική σειρά του **Martin Scorsese**. Masterpiece. Ο *Scorsese* σκηνοθέτησε το pilot, δίνοντας κινηματογραφικό DNA σε όλη τη σειρά.

10 Chernobyl Σοκ, τρόμος και αλήθεια σε μία από τις καλύτερες μίνι σειρές που έγιναν ποτέ. Δεν υπάρχει άνθρωπος που να μην έψαχνε το σαγόνι του στο τέλος. *Βασισμένη σε πραγματικά αρχεία και μαρτυρίες, με έμφαση στο ψέμα ως μηχανισμό εξουσίας.*

09 The Knick Ένα κυριολεκτικό διαμάντι. Ήθελα τόσο καιρό να σας μιλήσω γι' αυτή τη σειρά, αλλά δεν την έπαιζε πουθενά. Μέχρι χθες. Ένα εθιστικό, σκοτεινό ιατρικό δράμα από τον **Steven Soderbergh** με ωμή, κοφτερή και εντελώς σύγχρονη αφήγηση παρότι είναι εποχής. Θα πάθεις πλάκα. *Η αναχρονιστική ηλεκτρονική μουσική του Cliff Martinez είναι συνειδητή επιλογή και κομμάτι της ταυτότητάς της.*

08 Band of Brothers Όχι ένα, αλλά το απόλυτο πολεμικό έπος για αδελοφότητα και θυσία, με καρδιά και ρεαλισμό που σε γονατίζουν. Ετοιμάσου για γροθιά στο στομάχι. *Παραγωγή Steven Spielberg και Tom Hanks, βασισμένη σε αληθινές μαρτυρίες.*

07 Mare of Easttown Μία από τις καλύτερες μίνι σειρές έβερ. Η **Kate Winslet** ανεπανάληπτη ως ντετέκτιβ που πενθεί, ενώ τα plot twists και το μυστήριο δεν σε λυπούνται καθόλου. *Η μικρή πόλη λειτουργεί σαν ψυχολογική φυλακή για όλους.*

06 True Detective Το έγκλημα ως υπαρξιακός εφιάλτης, με ατμόσφαιρα που δεν έχεις ξαναδεί ποτέ σου. Η πρώτη σεζόν είναι απλά η καλύτερη σεζόν τηλεόρασης που είδαμε ποτέ. Αριστούργημα. *Σηματοδότησε το λεγόμενο McConaissance, δηλαδή την πλήρη επιστροφή και επανατοποθέτηση του Matthew McConaughey ως κορυφαίου prestige ηθοποιού.*

05 Game of Thrones Δράκοι, ξύλο και προδοσίες, αλλά πάνω απ' όλα το πιο brutal παιχνίδι εξουσίας, που έγραψε ιστορία. Με εξαίρεση ίσως την τελευταία σεζόν. *Η σειρά που απέδειξε ότι το fantasy μπορεί να γίνει mainstream prestige τηλεόραση.*

Από εδώ και κάτω, οι σειρές που ακολουθούν δεν είναι απλώς οι καλύτερες που θα βρεις στο HBO Max, αλλά, κατά την ταπεινή μου γνώμη, οι καλύτερες που έγιναν ποτέ. Με αυτήν ακριβώς τη σειρά.

04 The Newsroom Μια σειρά-χαστούκι αλήθειας, γραμμένη από τον μοναδικό **Aaron Sorkin**, που θα σε κάνει να ανατριχιάσεις. Ρυθμός πολυβόλο με καταπληκτικές ερμηνείες, σε μια σειρά που μιλάει για τις αξίες και τις ιδεολογίες όπως καμία άλλη. *Ιδεαλιστική επίτηδες. Μιλά για το πώς θα έπρεπε να λειτουργούν τα media.*

03 The Leftovers Σειρά-πληγή, τόσο βαθιά, τόσο παράξενη και συγκλονιστική, για το πώς συνεχίζεις όταν χάνεις τα πάντα και δεν υπάρχει η παραμικρή εξήγηση. Από τον δημιουργό του *Lost*. Δεν είναι για όλους, αλλά για όσους είναι, μένει για πάντα. *Δεν εξηγεί ποτέ το μυστήριο και αυτό είναι ολόκληρη η φιλοσοφία της.*

02 The Sopranos Η σειρά που έκανε την TV τέχνη, με χαρακτήρες τόσο αληθινούς, που τους κουβαλάς μαζί σου. Όποιος δεν το έχει δει, απλά δεν έχει δει τηλεόραση. Ο **Tony Soprano** θεωρείται ο πρώτος σύγχρονος antihero της τηλεόρασης.

01 The Wire Απλά η καλύτερη σειρά στην ιστορία. Το απόλυτο πορτρέτο μιας πόλης και των συστημάτων της αλλά και της ίδιας της κοινωνίας. Δεν υπάρχει καλό και κακό, μόνο το παιχνίδι και οι παίκτες. Πέντε κύκλοι, ο ένας καλύτερος απ' τον άλλο. *Χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα σε πανεπιστημια ως κοινωνική και πολιτική μελέτη.*

Αν έχεις δει αυτή τη λίστα, τότε ξέρεις τι σημαίνει καλή τηλεόραση. Αν όχι, καλό binging! **A**

Τι είδους μαθητές/τριες ή πολίτες οραματιζόμαστε;

Η **Ελένη Νόλκα**, στο βιβλίο «Μαθηματικός εγγραμματισμός – Σκιαγραφώντας το προφίλ των μαθητών και των μαθητριών» (εκδόσεις Παπαζήση), επιδιώκει να μας προβληματίσει σχετικά με το είδος των πολιτών που οφείλουμε να δημιουργήσουμε μέσα από τη μαθηματική εκπαίδευση

Της **ΝΑΤΑΣΣΑΣ ΚΑΡΥΣΤΙΝΟΥ**

Η μαθηματική εκπαίδευση του 21ου αιώνα καλείται να υπερβεί τα παραδοσιακά της όρια και να απαντήσει σε ερωτήματα που αγγίζουν την κοινωνική συγκρότηση και τη δημοκρατική συμμετοχή. Πώς μπορούν οι νέοι/νέες να ερμηνεύουν με κριτικό τρόπο τον κόσμο που τους περιβάλλει; Πώς η κατανόηση των ποσοτικών σχέσεων, των δεδομένων και των αφηρημένων εννοιών μπορεί να αποτελέσει εφόδιο για τη ζωή τους ως πολιτών και όχι μόνο ως μαθητών/τριών;

Το βιβλίο της Ελένης Νόλκα, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Παπαζήση, με τίτλο «Μαθηματικός εγγραμματισμός – Σκια-

γραφώντας το προφίλ των μαθητών και των μαθητριών» επιδιώκει να προβληματίσει όλους/ες τους/τις εμπλεκόμενους/ες με τη μαθηματική εκπαίδευση, αλλά και με την εκπαίδευση γενικότερα, προς μια κατεύθυνση η οποία συνδέει το σχολείο με την κοινωνία και το μέλλον. Πώς, δηλαδή, μπορεί το σχολείο να καλλιεργήσει και να ενισχύσει τις ικανότητες των μαθητών/τριών, ώστε να αποτελέσουν τους μελλοντικούς σκεπτόμενους, δημιουργικούς και ενεργούς πολίτες που θέλουν να συμβαδίζουν με τις εξελίξεις των καιρών;

«Μετατοπίζοντας το βάρος, μέσα σε μια τάξη μαθηματικών, από το να τους μάθουμε το "τι να σκέφτονται" στο να τους μάθουμε το "πώς να σκέφτονται", εστιάζουμε στο να δημιουργήσουμε όχι μόνο μαθητές/τριες που γνωρίζουν μαθηματικά, αλλά και να τους παρέχουμε όλα τα εφόδια ώστε, χωρίς οικονομικούς, κοινωνικούς και έμφυλους διαχωρισμούς, να μπορέσουν να γίνουν μαθημα-

τικά εγγράμματοι άνθρωποι», αναφέρει η συγγραφέας.

Η Ελένη Νόλκα, μαθηματικός με πολυετή εμπειρία σε δημόσια σχολεία και διδάκτορας του Τμήματος Πληροφορικής και Τηλεματικής του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου, με μεθοδικότητα, συνέπεια και επιστημονική ευαισθησία, επιχειρεί όχι μόνο να οριοθετήσει θεωρητικά την έννοια του μαθηματικού εγγραμματισμού, αλλά και να διερευνήσει τον βαθμό στον οποίο οι μαθητές/τριες της ελληνικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναπτύσσουν τέτοιες ικανότητες κατά την ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Το έργο της συνδυάζει μια εμπειριστικώς εμπνευσμένη ανάλυση της διεθνούς και εγχώριας βιβλιογραφίας με την εφαρμογή μιας συστηματικής και αξιόπιστης ερευνητικής διαδικασίας, τα αποτελέσματα της οποίας αναδεικνύουν σημαντικούς προβληματισμούς αλλά και κατευθύνσεις για το μέλλον της μαθηματικής εκπαίδευσης στη χώρα μας.

Το βιβλίο αποτελεί ένα χρήσιμο ανάγνωσμα για ερευνητές, εκπαιδευτικούς, φορείς χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής αλλά και για κάθε αναγνώστη που αναζητά ουσιαστικούς τρόπους σύνδεσης της εκπαίδευσης με τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας. **A**

Ελένη Νόλκα
«Μαθηματικός
εγγραμματισμός –
Σκιαγραφώντας το
προφίλ των μαθητών
και των μαθητριών»
εκδ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΜΕ ΑΙΤΙΑ

Οι ανάξιες: Όταν το καταφύγιο γίνεται δόγμα

Του ΑΡΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

Οι σέκτες, οι αιρέσεις, οι απόκρυφες ομάδες ασκούν πάντα μια γοητεία στην ανθρώπινη φύση. Είναι το μυστήριο πίσω από την κλειστή πόρτα. Το απαγορευμένο.

Θυμάμαι, στα γυμνασιακά μου χρόνια, όταν, καθώς περιφερόμουν μια Κυριακή απόγευμα στη γειτονιά της κοπέλας που λαχταρούσα, βρέθηκα μπροστά σε ένα κτίριο που είχε στην είσοδό του την επιγραφή «Εκκλησία των Αντβεντιστών της Έβδομης Ημέρας». Δεν υπήρχε Google τότε για να ψάξω τι λογής ήταν αυτή η εκκλησία των Αντβεντιστών, κι έτσι μπήκα διστακτικά μέσα. Σε μια ψυχρή αίθουσα –ήταν χειμώνας– κάποιοι λιγοστοί πιστοί είχαν ανοίξει μερικά εγχειρίδια με ύμνους και έψαλαν κατανυκτικά. Μερικοί στράφηκαν να με κοιτάζουν. Έμεινα για λίγο κι έφυγα με σκυμμένο το κεφάλι, νιώθοντας παρείσακτος.

Στο μυθιστόρημα «Οι ανάξιες», της Αργεντινής συγγραφέως Αγκουστίνια Μπαστερρίκα, ο αναγνώστης βρίσκεται σε ένα δυστοπικό μέλλον. Σε ένα παλιό ανδρικό μοναστήρι, έχουν βρει καταφύγιο κάμποσες καταδιωγμένες γυναίκες κι έχουν σχηματίσει εκεί τον Οίκο της Ιερής Αδελφότητας. Καθοδηγούμενες από έναν μυστηριώδη άνδρα και μια ηγουμένη τελούν τις σκοτεινές τελετουργίες τους, ενώ προσπαθούν να κρατήσουν μακριά κάθε ξένο που πλησιάζει το άβατό τους. Στην κοινότητά τους βασιλεύει μια ταξική διαστρωμάτωση με ευφυείς ονομασίες, όπως Πεφωτισμένες, Ανάξιες, Θεραπαινίδες, Τέλειες Αύρες, Μικρότερες Αγίες. Περιφέρονται ανάμεσα στον Πύργο της Σιωπής και τη Φάρμα των Γρύλων άδοντας τον Πρωταρχικό Ύμνο, όταν δεν επιδίδονται στις ιερουργίες τους. Έχουν εγκαταλείψει την παλιά θρησκεία.

Ιδού μια γεύση από το βιβλίο της Μπαστερρίκα, που έχει μεταφράσει εξαιρετικά η **Χριστίνα Θεοδωροπούλου**: «Όταν ήταν πια πολύ αργά, βγήκα από το κελί μου, ξυπόλυτη για να βαδίζω αθόρυβα, για να κρύβομαι στις εσοχές, για να γίνομαι ένα με το σκοτάδι. Προχώρησα μέσα από τους διαδρόμους μέχρι το Καταφύγιο των Πεφωτισμένων. Ήξερα ότι ήταν επικίνδυνο, αλλά στάθηκα μπροστά στη

μαύρη πόρτα. Άγγιξα αργά τα φτερά του σμιλεμένου αποδονιού. Οραματίστηκα την προαγωγή μου σε Πεφωτισμένη και έκλεισα τα μάτια ακουμπώντας το κεφάλι μου στο ξύλο. Προσπάθησα να ακούσω τον ήχο της σμίλης πάνω του όταν το φιλοτεχνούσε ο τεχνίτης, κατά πάσα πιθανότητα πριν από αιώνες. Έκλεισα τα μάτια και συγκεντρώθηκα ώστε να νιώσω το εσωτερικό τρίξιμο, τη διαστολή και τη συστολή της κυτταρίνης, των ιστών. Τη βουβή κραυγή του δέντρου τη στιγμή που το έκοβαν. Το λαθραίο δάγκωμα κάποιου εντόμου. Όμως δεν άκουσα τίποτα. Δεν υπάρχει κανείς, σκέφτηκα, αλλά εκείνη τη στιγμή κάποιος μίλησε. Ήταν Εκείνος. Η φωνή του ήταν σαν το σκούρο μπλε χρώμα των χελιδονιών όταν πετούν, εκείνων των χελιδονιών που έρχονταν την άνοιξη για να φωλιάσουν στη στέγη μας, τη στέγη ενός σπιτιού στο οποίο ήμουν ευτυχισμένη και δεν υπήρχε πια».

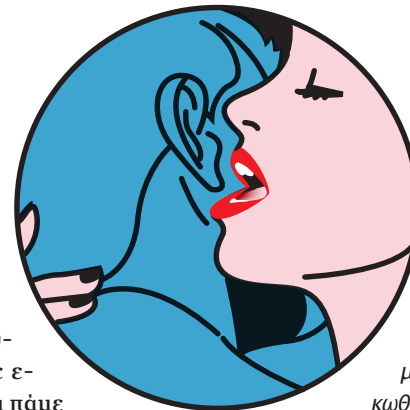
Αγκουστίνια Μπαστερρίκα
Οι ανάξιες
εκδ. ΠΑΤΑΚΗ

Το σπίτι της ηρωίδας δεν υπάρχει πια γιατί ο κόσμος που ήξερε έχει καταστραφεί. Η ίδια βρήκε έσχατο καταφύγιο σε κείνο το παλιό ανδρικό μοναστήρι. Κάτι παρόμοιο με το καταφύγιο που βρίσκει ο αναγνώστης σε ένα καλό βιβλίο, όταν έξω αστράφτουν οι κεραυνοί και πέφτει μια βροχή κουραστικής πλήξης.

Μίλα μου Βρόμικα

RELOADED

Της ΤΖΕΝΗΣ ΜΕΛΙΤΑ

1 Τζένη μου, σε λίγο καιρό παντρεύομαι!

Με το μέλλοντα σύζυγό μου είμαστε ερωτευμένοι και τα πάμε υπέροχα. Έχουμε πει ότι θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς μεταξύ μας και ότι σιχαινόμαστε τα ψέματα. Είμαστε στη φάση που κανονίζουμε τον γάμο και μου είπε ότι στο bachelor του θέλει να κάνει τρέλες. Προσπάθησα να δείξω ότι δεν με ενοχλεί, αλλά μέσα μου ούρλιαζα. Καλύτερα να μη μου το έλεγε, αλήθεια. Μου χάλασε τη διάθεση! Τι να κάνω τώρα;

Εσύ και ο μέλλοντας σύζυγος είστε ερωτευμένοι, λειτουργικοί, έχετε τα «θέλω» σας, τα «σ' αγαπώ» σας και –πολύ σημαντικό– τη συμφωνία να μη λέτε ψέματα. Μέχρι που κάνει την εμφάνισή του στο τραπέζι της αγάπης το bachelor. Εκείνος θέλει να «κάνει τρέλες». Εσύ χαμογελάς, αλλά μέσα σου ουρλιάζεις. Το να δείξεις ότι δεν σε ενοχλεί, ενώ σε τρώει μέσα σου, είναι διπλωματία πάνω σε λεπτό πάγο. Οπότε τι κάνεις τώρα; Μιλάς! Κάτι σαν: «Χάρηκα που μου το είπες. Όμως η ατάκα "τρέλες στο bachelor" με άγχωσε, γιατί για μένα τρέλες = ασάφεια = ανησυχία. Θέλω να καταλάβω τι εννοείς». Γιατί μπορεί να μιλάει για paintball, μπορεί και όχι...

2 Βγαίναμε ένα χρόνο, μου είχε κάνει τη ζωή πατίνι, αλλά δεν ήθελε και σχέση μαζί μου. Γενικά δεν τον έπιανε πουθενά, αλλά εγώ φταίω που, για κάποιον λόγο, ένιωθα πράγματα γι' αυτόν και έκανα υπομονή. Μέχρι που μια μέρα τσακωθήκαμε πολύ άσχημα και με κάνει block σε όλα τα social media, από παντού. Φυσικά, μετά από μόλις μια ημέρα, μου έστειλε μήνυμα στο κινητό ότι του λείπω. Πώς τον διαγράψω από τη ζωή μου, χωρίς να τον θυμάμαι πια;

Τι είναι χειρότερο; Να σε απορρίπτουν ή να σε κρατάνε σε αναμονή; Υπάρχει

και τρίτη επιλογή: να σου κάνουν και τα δύο, εναλλάξ, σαν συναισθηματικό τραμπολινό. Και όταν τσακωθήκατε; Block! Ο σύγχρονος ψηφιακός χωρισμός. Μέχρι

που, φυσικά, μια μέρα μετά, «του λείπεις». Εγώ θα σου πω να μην ψάχνεις λογική σε κάτι που μοιάζει συναισθηματικά παράλογο. Το «πώς τον διαγράφεις», όμως, δεν γίνεται με ένα κουμπί.

Οι άνθρωποι δεν είναι φωτογραφίες στο iPhone. Δεν διαγράφονται με ένα tap. Δεν θα τον διαγράψεις, λοιπόν. Για αρχή, θα τον ξεθωριάσεις. Και μπορείς να τον αποθηκεύσεις στον φάκελο «μαθήματα». Θα γίνει εκείνος ο τύπος που κάποτε σε μπλόκαρε, κάποτε σου έλειψε και κάποτε σε βόηθησε να μάθεις τι δεν θέλεις.

3 Μιλώ εδώ και έναν μήνα με ένα παιδί σε dating app. Το θέμα είναι ότι εμένα μου αρέσει. Κι αυτός το ίδιο λέει, τουλάχιστον σε εμένα, και μάλιστα μου είχε αναφέρει ότι με βλέπει σοβαρά. Σε αυτό το σημείο να πω ότι δεν μου έχει προτείνει να βγούμε ραντεβού ώστε να τον δω από κοντά και αποφεύγει να δώσει το τηλέφωνό του – δεν ξέρω γιατί. Πώς γίνεται να βλέπεις έναν άνθρωπο σοβαρά, να του λες γλυκόλογα, αλλά να αποφεύγεις να βγεις μαζί του και να μη δίνεις τον αριθμό σου; Με έχουν πασέει τα νεύρα μου.

Γλυκόλογα, ενδιαφέρον, «σε βλέπω σοβαρά». Μόνο που κάτι λείπει. Κι αυτό το κάτι δεν είναι μικρό, είναι η πραγματικότητα. Ας κάνουμε zoom out, λοιπόν. Του αρέσει η οικειότητα από απόσταση. Και στην τελική, το «σε βλέπω σοβαρά» δεν κοστίζει και τίποτα, αν δεν το συνοδεύει πράξη. Κατά τη γνώμη μου, ένας μήνας είναι αρκετός για να ζητήσεις εσύ να τον δεις ή έστω να τον ακούσεις. Κάνε, λοιπόν, την απλή εργασία: «Θες να βγούμε ή όχι;» Αν η απάντηση δεν είναι ξεκάθαρη, τότε είναι ξεκάθαρο κάτι άλλο: εσύ αξίζεις κάποιον που δεν χρειάζεται Wi-Fi για να σε δει.

Κριός

20 Μαρτίου - 19 Απριλίου

Καλή εβδομάδα, Κριέ μου! Σε πιάνει πρεμούρα να δράσεις γρήγορα και να πας μπροστά. Υπάρχουν, βέβαια, πολλές ιδέες και ευκαιρίες που σου ανατρέπουν τα σχέδια στο τσακ, αλλά είναι για καλό. Τώρα μπορείς να πάρεις και ρίσκα, αρκεί να νιώθεις θαρραλέος! Πρέπει να πατήσεις πόδι σε όσους προσπαθούν να σου επιβληθούν, και να ξεκαθαρίσεις τους στόχους σου. Στα γκομενικά, αν είσαι μπακούρι, μην πεις «όχι» σε εξόδους με φίλους ή σε κάποιο προξενιό τους, γιατί εκεί μπορεί να γεννηθεί ένας φλογερός και καρμικός έρωτας. Αν δεν είσαι μπακούρι, διαχειρίσου το τωρίς «κτητικότητα» – είτε προέρχεται από σένα είτε από το έτερον ήμισυ – με ψυχραιμία. Ή έστω προσπάθησέ το.

Ταύρος

20 Απριλίου - 19 Μαΐου

Καλή εβδομάδα, Ταυράκι μου! Πολύ κινητικότητα προβλέπεται αυτό το επτάημερο σε οτιδήποτε σχετίζεται με τα επαγγελματικά. Πάλι καλά, γιατί στους άλλους τομείς, τζίφος! Πάντως, αν σε ενδιαφέρει να αναδειχθείς στη δουλειά, τώρα είναι η στιγμή σου! Το πράγμα, όμως, θέλει σύστημα. Παράλληλα, πρέπει να είσαι σαφής και ξεκάθαρος, ώστε να μπορέσεις να εδραιωθείς. Στα αισθηματικά, αν είσαι ελεύθερος, προβλέπεται γνωριμία που θα ταράξει τα νερά μέσα από το εργασιακό περιβάλλον. Είδες για να μην ασχολείσαι με τίποτα άλλο; Μην το αφήσεις αυτό, πάντως, να σε εκθέσει. Αν είσαι δεσμευμένος, πες στο ταίρι σου τι έχεις ανάγκη. Κοινώς, σταμάτα να τα κρατάς κρυφά αυτά. Ό,τι κι αν είναι!

Δίδυμοι

20 Μαΐου - 20 Ιουνίου

Καλή εβδομάδα, Διδυμάκι! Αυτή τη στιγμή ασχολείσαι μόνο με οτιδήποτε το καινούργιο και το διαφορετικό! Και πολύ καλά κάνεις. Ψάξε νέες πηγές γνώσης κι έμπνευσης. Ίσως μέσω νέων εμπειριών ή γνωριμιών. Από την άλλη, μπορείς να περάσεις από κόσκινο τις ήδη υπάρχουσες πεποιθήσεις και αξίες σου, για να δεις τι κρατάς και τι πετάς απ' αυτά. Στα θέματα καρδιάς, αν είσαι μπακουρομπάκουρο, έτσι ανάαφρος που νιώθεις, μάλλον θα πέσεις πάνω σε άτομο διαφορετικό από σένα. Πάντως εστιάζεις στο κομμάτι της προσωπικότητας, κάτι που είναι θετικό. Αν δεν είσαι μπακουρομπάκουρο, μην είσαι απόλυτος, για να μειώσεις το χάσμα που υπάρχει με το άλλο σου μισό.

Καρκίνος

21 Ιουνίου - 21 Ιουλίου

Καλή εβδομάδα, Καρκινάκι! Λίγο βαρύ το μουντ αυτό το επτάημερο, καθώς εστιάζεις στα προσωπικά και στα οικονομικά σου. Καλείσαι να επαναπροσδιορίσεις τόσο κάποιες σχέσεις σου όσο και τη θέση σου απέναντι σε συγκεκριμένα άτομα. Μπορείς να μεταμορφωθείς, αρκεί να αντιμετωπίσεις τις κρυφές αλήθειες και τα κρυφά σου πάθη. Στα ερωτικά, αν είσαι μόνος, να περιμένεις νέα και ξεσηκωτική γνωριμία με κάποιον που θα σου προκαλέσει έντονα συναισθήματα και ίσως σου αλλάξει τη ζωή – προς το καλύτερο! Με ρέγουλα, θα πω εγώ. Αν δεν είσαι μόνος, αφήσου στο αμόρε, για να σου αφεθεί κι εκείνο και να έρθετε ακόμα πιο κοντά. Πόσο πια;

Λέων

22 Ιουλίου - 22 Αυγούστου

Καλή εβδομάδα, αγαπητέ Λέοντα! Ώρα να επαναξιολογήσεις προσωπικές σχέσεις και συνεργασίες. Κοινώς, σ' όποιον θέλει μόνο να παίρνει και να μη σου δίνει, δώσ' του μια κι έξω απ' την πόρτα, που λέμε, ναι; Ταυτόχρονα, πρέπει να βρεις τι δουλεύει προσωπικά για σένα και να δώσεις ένα push στις σχέσεις που βασίζονται μόνο στην ειλικρίνεια και τον σεβασμό. Στα της καρδιάς, αν είσαι αδέσμευτος, δεν θα μείνεις για πολύ ακόμα, καθώς έρχεται νέο γκομενάκι να σε βγάλει από τα νερά σου για τα καλά! Αν δεν είσαι αδέσμευτος, μην προσπαθείς να ελέγξεις τα συναισθήματα του συντρόφου σου και μη φέρεσαι με απόλυτο τρόπο, γιατί καταντάς πολύ καταπιεστικός, έτσι;

Παρθένος

23 Αυγούστου - 21 Σεπτεμβρίου

Καλή εβδομάδα, φίλτατε Παρθένε! Αυτό το επτάημερο είναι μια καλή στιγμή για οργάνωση. Εγώ σου προτείνω ν' αλλάξεις και συνήθειες. Αν θέλεις να νιώσεις αρμονία και ηρεμία στη ζωή σου, τότε πρέπει να βρεις αποτελεσματικές και πρακτικές λύσεις σε οτιδήποτε σε απασχολεί. Τι; Νόμιζες πως δεν απαιτείται δουλίτσα από μεριάς σου; Στα του έρωτα, αν είσαι χωρίς σχέση και θέλεις να βρεις κάτι, ψάξε στον χώρο της δουλειάς, του γυμναστηρίου ή εκεί που πας για να χαλαρώσεις, τέλος πάντων. Αν είσαι ήδη σε σχέση, δείξε την υποστήριξη και την κατανόησή σου στο ταίρι σου και, πίστεψέ με, θ' ανάψουν τα αίματα για τα καλά!

Ζυγός

22 Σεπτεμβρίου - 22 Οκτωβρίου

Καλή εβδομάδα, φίλε Ζυγέ! Στην αρχή του επταήμερου προτείνω να κάνεις τον εσωτερικό απολογισμό σου. Από τα μέσα και μετά, όμως, ανοίξω και έκφρασε αυτά που έχεις στο κεφάλι σου. Επειδή πρέπει να συνδεθείς με την εσωτερική σου φωνούλα, φρόντισε να ανακαλύψεις πρώτα τι σε γεμίζει. Επομένως, δοκίμασε νέες δραστηριότητες και ζήσε διαφορετικές εμπειρίες με καινούργια άτομα – γιατί όχι, έτσι; Στα ερωτικά, αν είσαι single, αξιοποίησε τη γοητεία σου, που αυτή την εβδομάδα σου περισσεύει, για να μαγνητίσεις τα πλήθη και να βρεις το άλλο σου μισό. Αν δεν είσαι single, εκμεταλλεύσου το πάθος που όλο και φουντώνει μεταξυ σας, για να περάσετε φλογερές στιγμές! Ό,τι πρέπει!

Σκορπιός

23 Οκτωβρίου - 21 Νοεμβρίου

Καλή εβδομάδα, αγαπητέ Σκορπιέ! Ώρα για reset, θες δεν θες! Επομένως, εστίασε περισσότερο στο σπίτι, στην οικογένεια και στις προσωπικές σου αξίες. Να δρομολογήσεις και τις υποχρεώσεις σου για να νιώσεις πιο ασφαλή. Φιλική συμβουλή! Αν επιθυμείς να αποκτήσεις ένα mindset σταθερότητας, αρμονίας και ισορροπίας, τότε πρέπει ν' αρχίσεις να το εκπέμπεις! Στα γκομενικά, αν δεν έχεις ταίρι, ίσως αισθανθείς έλξη για ένα άτομο που θα σε κάνει να νιώθεις ότι γνωρίζετε από πάντα. Εμπιστεύσου το αυτό το feeling. Αν έχεις ταίρι, πες ανοιχτά αυτά που σε προβληματίζουν, για να περάσεις τη σχέση σου στο επόμενο level. Να αποκτήσετε σχέση εμπιστοσύνης, πώς το λένε;

Τοξότης

22 Νοεμβρίου - 20 Δεκεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Τοξοτάκι μου! Η ανάγκη σου για σύνδεση, τόσο με τους άλλους όσο και με την εσωτερική σου φωνούλα, είναι μεγαλύτερη από ποτέ. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με σωστή της σωστής επικοινωνίας. Αφιέρωσε, λοιπόν, χρόνο στους φίλους ή στην οικογένειά σου. Καλό είναι να ξεκαθαρίσεις τις σκέψεις σου, αν θέλεις κάποτε να ξεκαθαρίσεις και τις σχέσεις σου! Το καλύτερο; Βγες από το σπίτι και δώσ' του να καταλάβει! Στα ερωτικά, αν είσαι μόνος, ξεσκόνισε τα social σου, γιατί μέσω αυτών ίσως παιχτεί μια νέα γνωριμία ή γεννηθεί ένας νέος έρωτας. Αν δεν είσαι μόνος, κάνε βαθιές συζητήσεις με το έτερον ήμισυ, για να μπορέσετε να έρθετε ακόμα πιο κοντά. Αν δεν τη βρείτε έτσι την άκρη σας, τότε...

Αιγόκερως

21 Δεκεμβρίου - 19 Ιανουαρίου

Καλή εβδομάδα, Αιγόκερε! Πρέπει να περάσεις τις σχέσεις που σε πιέζουν/περιορίζουν από κόσκινο. Να καταλάβεις και γιατί το κάνουν και γιατί το δέχεσαι εσύ. Πέρα απ' αυτό, αναθεώρησε τις αξίες σου και δες αν ό,τι κάνεις το κάνεις επειδή το πιστεύεις ή επειδή «περνάει» από τους άλλους. Επιπλέον, πρέπει να ξεκαθαρίσεις τι σου κάνει και τι έχει πάψει πια να σε εξυπηρετεί. Στα γκομενικά, αν δεν έχεις σχέση, μάλλον νιώθεις έλξη για κάποιο άτομο δυναμικό και σίγουρο. Πρόσεξε, όμως, μην εξελιχθεί σε κτητικότητα και προσπαθήσει να σου περάσει «χαλινάρια», που λέμε. Αν έχεις σχέση, πολλές δεν στιγμές πάθους, δεν λέω, αλλά σταμάτα να ζητάς συνεχώς επιβεβαίωση από το ταίρι σου.

Υδροχόος

20 Ιανουαρίου - 17 Φεβρουαρίου

Καλή εβδομάδα, αγαπητέ Υδροχόε! Εστίασε στο μέλλον και στην ταυτότητά σου. Πρέπει ν' αφήσεις πίσω σου οτιδήποτε δεν σου κάνει πια – όσο δύσκολο κι αν είναι αυτό! Μπορείς να προχωρήσεις εύκολα μπροστά, αρκεί να έχεις αυτογνωσία. Θέσε γερές βάσεις για το μέλλον σου, καθώς η εκπλήρωση πολλών στόχων σου δεν είναι πολύ μακριά. Θέλει απλώς καλύτερη οργάνωση. Στα προσωπικά, αν είσαι ελεύθερος, αφήσου στον έρωτα και εκμεταλλεύσου τη γοητεία σου, καθώς δεν αποκλείεται να προσελκύσεις ένα άτομο καθοριστικό για σένα. Αν δεν είσαι ελεύθερος, απαιτείς ειλικρίνεια, αλλά δεν είναι ανάγκη να πιάνεις εξαπίνης το αμόρε, έτσι; Πάντως, μπορείς να δείξεις τα συναισθήματά σου άφοβα.

Ιχθύες

18 Φεβρουαρίου - 19 Μαρτίου

Καλή εβδομάδα, Ιχθύ μου! Αυτό το επτάημερο σε καλεί να κάνεις τον απολογισμό σου και να αποσυμπιεστείς. Μπορείς να ξεκινήσεις με το να πετάξεις από πάνω σου παλιά συναισθήματα ή μοτίβα. Ή να ξεκινήσεις καινούργιες δραστηριότητες. Θες διάβασμα ή ταϊνιά; Θες μουσική, γιόγκα και διαλογισμό; Οτιδήποτε! Με λίγα λόγια, προετοίμασε το έδαφος για τις καλύτερες μέρες που (όλο) έρχονται! Στα ερωτικά, αν είσαι μόνος και κάνεις κάποια νέα γνωριμία τώρα, προτείνω να την κρατήσεις κρυφή. Για να πάει καλά, όμως, πρέπει ν' ακούς το ένστικτό σου. Αν δεν είσαι μόνος, πάρε το ταίρι σου, κλειστείτε σπίτι και περάστε φλογερές και ποιοτικές στιγμές μαζί, μακριά από αδιάκριτα βλέμματα.

Την καθημερινή αστρολογική σου προβλέψη στο athensvoice.gr/zodia

* Για πιο ολοκληρωμένη εικόνα των αστρολογικών σου τάσεων θα πρέπει να διαβάξεις και τον ωρακόπο σου

ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΤΑΣΗ 102.5

ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

voice
voice
voice
102.5

Γιατί αξίζει.

Το καλό επιστρέφει.

Στη Lidl Ελλάς πιστεύουμε ότι το καλό αξίζει να επιστρέφει όπου υπάρχει ανάγκη. Γι' αυτό στηρίζουμε δράσεις με ουσιαστικό κοινωνικό αντίκτυπο:

- **Το Χαμόγελο του Παιδιού:** Πολυετής συνεργασία στηρίζοντας 15.000 παιδιά ετησίως.
- **UNICEF:** Καταπολέμηση κάθε μορφή βίας κατά των παιδιών.
- **CTY Greece:** 550 υποτροφίες στο Κέντρο για Χαρισματικά και Ταλαντούχα Παιδιά.
- **Κόμβος Αντιμετώπισης Κρίσεων:** Επένδυση 400.000€ για άμεση ενεργοποίηση σε φυσικές καταστροφές.

Μάθετε περισσότερα